

“Alma-Ata məntiqi” və Bakı – İrəvan münasibətlərinin nizamlanması üçün əsas(sızlıq)

Ermənistan parlamentinin Xarici əlaqələr üzrə daimi komissiyası Azərbaycanla sərhədlərin delimitasiyası üzrə komissiyaların birgə fəaliyyəti haqqında əsasnamə layihəsini müzakirə edib və bəyənib.

Qalır sənədin parlament tərəfindən ratifikasiyası. Məsələ Ermənistanda müzakirə predmetinə çevrilməkdədir. Bununla əlaqədar müxtəlif baxışlar olsa da, onların hamısına diqqət yetirmək niyyətində deyilik. Mövzumuz Ermənistan parlamentinin spikeri Alen Simonyanın dedikləri, müəyyən mənada, həm də demədikləri barədədir.

(ardı 5-ci səhifədə)

Xalq qəzeti

Xalqın qəzeti!

№ 232 (30636) 22 oktyabr 2024-cü il, çərşənbə axşamı

Gündəlik ictimai-siyasi qəzet

1919-cu ildən çıxır Təsisçi: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi və qəzetin redaksiya heyəti

ABŞ Azərbaycan ilə Ermənistan arasında sülhə dəstək verməyə hazırdır

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Zati-aliləri cənab İlham Əliyevə

Hörmətli cənab Prezident!

İki ölkə arasında münasibətlərin normalaşdırılmasına xidmət edəcək sülh sazişinin yekunlaşdırılması istiqamətində ölkənizin və Ermənistanın əldə etdiyi davamlı tərəqqidən məmnunam. Sizi əmin etmək istəyirəm ki, ABŞ əsrlər boyu davam edən münasibətə nəhayət son qoyacaq Azərbaycan ilə Ermənistan arasında dayanıqlı və ləyaqətli sülhün əldə edilməsinə dəstək verməyə hazırdır.

Sülh sazişi Azərbaycanın suverenliyinin və ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi ilə yanaşı, bütün regionu transformasiya edəcək, Avropa və Mərkəzi Asiya arasında daha çox ticarətə, sərmayə qoyuluşuna və bağlılığa xidmət göstərəcək. Dünyanın diqqəti COP29 ilə bağlı Bakıya yönəlmişdir. Sizi əmin etmək istəyirəm ki, ABŞ əsrlər boyu davam edən münasibətə nəhayət son qoyacaq Azərbaycan ilə Ermənistan arasında dayanıqlı və ləyaqətli sülhün əldə edilməsinə dəstək verməyə hazırdır.

kreativlik və güzəşt tələb edəcək. Lakin əminəm ki, bu imkandan yararlanmağa davam edəcəksiniz. Mən Sizi cari ildə sazişi yekunlaşdırmağa dəvət edirəm.

Bu məsələyə dəstək verməyə sadıq olduğumu bildirmək istəyirəm. Mənim administrasiyam sülhə yol açacaq cəsarətli təşəbbüslərin irəli sürülməsinə hazırdır. Xahişimlə xüsusi köməkçim, Avropa üzrə baş direktor Maykl Karpenter atmağa hazır olduğumuz müəyyən addımlarla bağlı Sizi məlumatlandıracaq və Ermənistanla müzakirələrə dair Sizin mövqeyinizi öyrənəcək.

Ümid edirəm ki, birgə firavanlıq və ümumi xeyir naminə regiona dair yeni kursun seçilməsi üçün bu fürsətdən yararlanacaqsınız.

Hörmətlə,

Co ef BAYDEN,
Amerika Birləşmiş Ştatlarının Prezidenti

Azərbaycan Şimal-Cənub Dəhlizinin aparıcı ölkəsidir

Səhifə 7

Tərbiyəçi-müəllimlərin bilik-bacarıq sınağı

Səhifə 10

Ermənistanın Azərbaycana ərazi iddiası sülhə maneədir

Prezident İlham Əliyev ABŞ Prezidentinin xüsusi köməkçisini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev oktyabrın 21-də ABŞ Prezidentinin xüsusi köməkçisi və Milli Təhlükəsizlik Şurasının Avropa üzrə baş direktoru Maykl Karpenterini qəbul edib.

(ardı 2-ci səhifədə)

Naxçıvana yol.. İran amili

Ermənistan üçün dalan və Qərbin marağı

Xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov “3+3” regional məşvərət formatının oktyabrın 18-də İstanbulda keçirilmiş görüşü zamanı ölkəmizin bölgə dövlətləri ilə qarşılıqlı hörmət, maraqlar balansı və legitim təhlükəsizlik narahatlıqları nəzərə alınmaqla, qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq etdiyini, bunun nəticəsində Bakı-Tbilisi-Qars, Şimal-Cənub dəhlizi kimi bir sıra regional, habelə, qlobal əhəmiyyətli təşəbbüslərin reallaşdırıldığını deyərək, əlavə edib ki, Azərbaycan birgə layihələrin Naxçıvanı da əhatə etməsinə, xüsusilə İran ərazisindən keçərək, Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonumuz ilə muxtar respublikanı birləşdirən kommunikasiyaların tezliklə tamamlanmasına ümidvardır. Deməli, Naxçıvana yol məsələsində Ermənistan ərazisi gündəlikdən çıxıb. Yazımız bu barədədir. Əlbəttə, məsələ ilə bağlı digər məqamları da diqqətə çatdıracağıq.

Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan bir müddət əvvəl MDB Dövlət Başçıları Şurasının Moskvada keçirilmiş iclasındakı çıxışında bildirmişdi ki, ölkəsi Naxçıvana yol baxımından İranın Azərbaycana təklif etdiyi şərtlərə oxşar şərtlərin təminatına hazırdır. Paşinyan, hətta, onu da demişdi ki, İrəvan Ermənistanın

yurisdiksiyası nəzərə alınmaqla, Naxçıvana yolda gömrük və sərhəd nəzarətinin daha sadələşdirilmiş mexanizmlərlə tətbiqinə razıdır. Görünür, Nikol, obrazlı desək, qatarın ölkəsindən yan keçəcəyinin fərqinə varıb. Belə də olmalıdır. Çünki keçmişdə yaşananlar, yəni, erməni millətçilərinin ötən əsrin 80-ci illərinin

sonu – 90-cı illərinin əvvəllərində Naxçıvana gedən qatarları daşa basmaları, otuz ilə qədər sürmüş işğal, həmçinin 2020-ci ildən bəri İrəvanın ipə-sapa yatmayan hərəkətləri, sülhdən uzaq davranışları var. Paşinyan iqtidarı ötən müddətdə səmimiyyət quruculuğu baxımından heç bir iş görməyib, daim destruktiv mövqə tutub və yəna əvvəlki “ampliusındadır”. Bu səbəbdən Bakı İrəvanın təminatlarına etibar etmir və etməməkdə haqlıdır.

Qeyd edək ki, Naxçıvana yolun İran ərazisindən keçməsi məsələsi əvvəllər də gündəmə gəlmişdi. İlk dəfə 2022-ci il martın 11-də Azərbaycan Prezidentinin köməkçisi – Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyev Azərbaycan Respublikası hökuməti ilə İran İslam Respublikası hökuməti arasında İran ərazisindən keçməklə Azərbaycanın Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında yeni kommunikasiya bağlantılarının yaradılması haqqında Anlaşma Memorandumunun imzalandığını diqqətə çatdırmış, bunu tarixi hadisə kimi dəyərləndirmişdi: “Anlaşma memorandumunun imzalanması Azərbaycan ilə İran arasında diplomatik əlaqələrin yaradılmasının 30 illiyinə təsadüf edir. Bu layihənin gerçəkləşməsində Azərbaycan ilə İran arasında 30 il ərzində qurulmuş dostluq, qarşılıqlı etimad və yaxın qonşuluq münasibətləri mühüm rol oynayır. Əminəm ki, yeni dəhliz regional əməkdaşlıq, inkişaf və region xalqlarının rifahı, iqtisadi-ticarət əlaqələrinin genişlənməsi üçün ol-verişli imkanlar açacaq”.

(ardı 3-cü səhifədə)

BRICS – Azərbaycanın strateji siyasətinin yeni vektoru

Səhifə 5

Ermənistanın Azərbaycana ərazi iddiası sülhə maneədir

(əvvəlki 1-ci səhifədə)

Maykl Karpenter qəbula görə təşəkkürünü bildirdi və ABŞ Prezidenti Cozef Baydenin məktubunu dövlətimizin başçısına təqdim etdi. O, ABŞ-ın Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh müqaviləsinin tezliklə imzalanmasını dəstəklədiyini vurğulayaraq, sülh müqaviləsinin imzalanması üçün hazırkı şəraitdə tarixi imkanların olduğunu dedi.

Sülh müqaviləsinin imzalanması ilə regional əməkdaşlıq üçün geniş imkanların yaranacağını vurğulayan qonaq bildirdi ki, ABŞ-ın bu prosesin irəli aparılmasında qəti dəstəyi var.

Sülh müqaviləsinin və onun əsasını təşkil edən beş prinsipin təşəbbüsünün məhz Azərbaycan olduğunu deyən dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, ölkəmiz regional sülh gündəliyini dəstəkləyir. Prezident İlham Əliyev qeyd etdi ki, Ermənistanın sülh müqaviləsinin mətni üzrə son təkliflərini 70 gündən sonra göndərməsi bu ölkənin prosesin irəli aparılması niyyəti ilə bağlı müəyyən suallar doğurur. Ermənistanın konstitusional əsasda Azərbaycana qarşı ərazi iddialarının sülh müqaviləsinin imzalanması yolunda başlıca maneə olduğunu

bildirən Prezident İlham Əliyev ölkəmizin prosesin irəli aparılması üçün bundan sonra da qəti addımlarını davam etdirəcəyini vurğuladı.

Görüşdə Azərbaycan ilə ABŞ arasında ikitərəfli gündəliyə aid olan məsələlər barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

Milli Məclis sədrinin Türkiyənin ölkəmizdəki səfiri ilə görüşü

Milli Məclis sədrisi Sahibə Qafarova Türkiyənin Azərbaycandakı səfiri Cahit Bağcı ilə görüşüb.

Azərbaycan və Türkiyə arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin "Bir millət, iki dövlət" şüarına əsaslanaraq, uğurlu

inkişaf etdiyini deyən Milli Məclis sədrisi Sahibə Qafarova ölkələrimizin və xalqlarımızın həm şad, həm də çətin günlərdə hər

zaman birlikdə olduğunu vurğulayıb.

S.Qafarova deyib ki, bu gün Azərbaycan və Türkiyə arasında mövcud olan qardaşlıq münasibətlərinə qısqancılıqla yanaşmalar var. Həmçinin bəzi dairələr Azərbaycana və Türkiyəyə qarşı təzyiqlər göstərməyə, onların müstəqil, milli maraqlara söykənən siyasətlərinə təsir etməyə cəhd göstərirlər.

S.Qafarova TBMM sədrisi ilə bir neçə gün öncə keçirdiyi görüşü məmnunluqla xatırlayaraq, görüşdə gündəlikdə duran məsələlər haqqında səmərəli müzakirələrin aparıldığını bildirdi.

Görüşdə Azərbaycan və Türkiyənin bir çox beynəlxalq təşkilatlarda olduğu kimi, Türk Dövlətləri Təşkilatında uğurlu əməkdaşlıq etdiyi qeyd olunaraq, parlamentlərimizin də TürkpA çərçivəsində bu istiqamədə fəaliyyətini davam etdirdiyi bildirilib. XQ

Cenevrədə gender bərabərliyi konfransı

Oktyabrın 21-də Cenevrədə BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasının və BMT-nin Gender Bərabərliyi və Qadınların Səlahiyyətlərinin Gücləndirilməsi üzrə Agentliyinin birgə təşkilatçılığı ilə "Avropa İqtisadi Komissiyası regionunda gender bərabərliyinin sürətləndirilməsi üçün Pekin öhdəliklərinin 30 ilinə nəzər salınması" mövzusunda beynəlxalq konfrans işə başlayıb.

İki günlük konfransda Azərbaycana Ailə, Qadın, və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Bahar Muradovanın rəhbərliyi ilə nümayəndə heyəti təmsil edir.

Konfrans çərçivəsində əvvəlcə "15 oktyabr - Beynəlxalq Kənd Qadınları Günü və "Pekin+30" regional baxış görüşü çərçivəsində Azərbaycanın daimi nümayəndəliyinin təşkilatçılığı ilə "Hökumətin rəqəmsal transformasiyası vasitəsilə kənd qadınlarının iqtisadi səlahiyyətlərinin artırılması" mövzusunda yan tədbir keçirilib. Tədbirin moderatörü - BMT Qadınlar Təşkilatının Cenevrədəki Nümayəndəlik ofisinin rəhbəri Adriana Quinyones mühüm mövzuya həsr olunan tədbirin təşkilinə görə Azərbaycana təşəkkür edib.

Bahar Muradova çıxış edərək Pekin Bəyannaməsinin və Fəaliyyət Platformasının ciddi dəyişikliklərə səbəb olduğunu, gender bərabərliyinin global əhəmiyyətini artırdığını, qadınların hüquqlarının qorunması və onların iqtisadi səlahiyyətlərinin artırılması üçün geniş imkanlar açıldığını vurğulayıb.

B.Muradova qeyd edib ki, son 30 ildə biz sosial-siyasi dəyişikliklərin, mühəribə və münaqişələrin, texnologiya və iqlim fəlakətlərinin şahidi olduq. Buna baxmayaraq, bu çağırışlarla yanaşı, tərəqqi və texnologiya yeniliklər tərəfdaşlıq üçün yeni platformalar açılıb və inkişafa nail olunub.

Azərbaycanın Pekin Bəyannaməsinin 12 kritik sahəsinə sadiq qaldığını vurğulayan komitə sədri ölkəmizdə 15-29 yaşlılar arasında kənd təsərrüfatında çalışan işçi qüvvəsinin 44,8 faizini qadınların təşkil etdiyini deyib. Bildirib ki, əhalimizin 46 faizinin kənd yerlərində yaşadığını nəzərə alan hökumət bu sahədə bir sıra yeni təşəbbüslər həyata keçirib.

Milli Məclisin Ailə, qadın və uşaq məsələləri komitəsinin sədri Hicran Hüseynova, kənd təsərrüfatı nazirinin müavini xanım İlhamə Qədimova, "AZORGANİK" kənd təsərrüfatı istehsalı və istehlakı kooperativinin təmsilçisi Aliyə Səfərova, BMT-nin Əhali Fondunun Şərqi Avropa və Mərkəzi Asiya üzrə regional direktoru Florens Baure, BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının Cenevrədəki nümayəndəlik ofisinin təmsilçisi xanım Anna Ricoy kənd təsərrüfatının inkişafında qadın sahibkarların rolundan danışaraq, onlara imkanların yaradılmasının vacibliyini vurğulayıblar.

*

Həmin gün Cenevrədə səfərdə olan Azərbaycan nümayəndə heyətinin rəhbəri, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Bahar Muradova oktyabrın 21-də BMT Baş katibinin müavini və BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasının (UNECE) icraçı katibi Tatyana Molcean ilə görüşüb.

Qərbi Azərbaycana Qayıdış üzrə Təşəbbüs Qrupu yaradılıb

Qərbi Azərbaycan İcması Milli Məclis sədrisi Sahibə Qafarovaya müraciət ünvanlayıb.

Məktubda Milli Məclisdə Qərbi Azərbaycana qayıdış məsələləri üzrə qurumun yaradılması təklifi irəli sürülür. Qeyd olunub ki, parlamentdə belə bir qurumun yaradılması, ilk növbədə, sözügedən məsələ ilə bağlı ölkədəki konsensusu nümayiş etdirəcək, həmçinin Qərbi Azərbaycan məsələsinin qanunvericilik aspektləri ilə yanaşı, parlament diplomatiyası xətti ilə də effektiv şəkildə davam etdirilməsinə imkan verəcək.

Bütün bunları nəzərə alaraq, Milli Məclisin sədri Sahibə Qafarovanın sərəncamına əsasən, Qərbi Azərbaycanlıların doğma torpaqlarına qayıdış hüququnun gerçəkləşməsinə dəstək vermək məqsədilə parlamentdə deputat Əziz Ələkbərovun rəhbərliyi ilə Qərbi Azərbaycan Qayıdış üzrə Təşəbbüs Qrupu yaradılıb. XQ

TÜRKSOY-un Aşqabad layihələri

Türkmənistan paytaxtında TÜRKSOY-un II Beynəlxalq Teatr Festivalı çərçivəsində üzv ölkələrin rəssamlarının əsərlərinin nümayiş etdirildiyi biennale olub.

Sərgidə Azərbaycan, Qazaxıstan, Türkmənistan, Qırğızıstan və Özbəkistan rəssamlarının Türk dünyasının tarixini, adət-ənənələrini və qədim abidələrini əks etdirən tablolar nümayiş etdirilib. Ziyarətçilər 3 gün ərzində türk ölkələrindən olan 21 rəssamın əsərləri ilə tanış olublar, firça ustaları sərgi məkanında rəsmilər çəkiblər. Aşqabadda türk dövlətləri teatr kollektivlərinin iştirakı ilə başa çatan TÜRKSOY-un II Beynəlxalq Teatr Festivalı da əlamətdar hadisə olub. Bundan başqa, Türkmənistan paytaxtında keçirilən TÜRKSOY Yazıçılar Birliyinin toplanışında Türk dünyasının yazıçı və şairləri arasında əlaqələrin möhkəmləndirilməsi, habelə klassiklərin və müasir ədəbiyyat nümunələrinin çap olunması, görkəmli ədiblərin yubileylərinin keçirilməsi məsələləri müzakirə edilmişdir. XQ

S.M.Qasimovun Rusiya Federasiyasının Sankt-Peterburq şəhərində Azərbaycan Respublikasının baş konsulu vəzifəsindən geri çağırılması haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram:**

Sultan Məhəmməd oğlu Qasimov Rusiya Federasiyasının Sankt-Peterburq şəhərində Azərbaycan Respublikasının baş konsulu vəzifəsindən geri çağırılıb.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 21 oktyabr 2024-cü il

Naxçıvan MR Ali Məclisinin iclası

Düən Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin payız sessiyasında növbəti plenar iclası keçirilib.

Ali Məclis sədrinin birinci müavini Bəxtiyar Məmmədov iclasın gündəliyinə iki məsələnin - "Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi deputatının statusu haqqında" Naxçıvan Muxtar Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Qanun layihəsi (birinci oxunuş) və "Normativ hüquqi aktlar haqqında" Naxçıvan Muxtar Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Qanun layihəsinin müzakirəsinin daxil edildiyini bildirdi.

Birinci məsələ ilə bağlı Hüquq siyasəti komitəsinin sədri Əjdər Əliyev məlumat verib, komitənin rəyini diqqətə çatdırıb.

İqtisadi siyasət komitəsinin sədri Emin Şıxəliyev, Humanitar siyasət komitəsinin sədri Ülkər Bayramova, Sosial siyasət ko-

mitəsinin sədri Nuray Əliyeva və İqtisadi siyasət komitəsinin üzvü Pərvin Nəcəfsoy müvafiq qanuna təklif edilmiş dəyişikliklərin əhəmiyyətini vurğulayıblar.

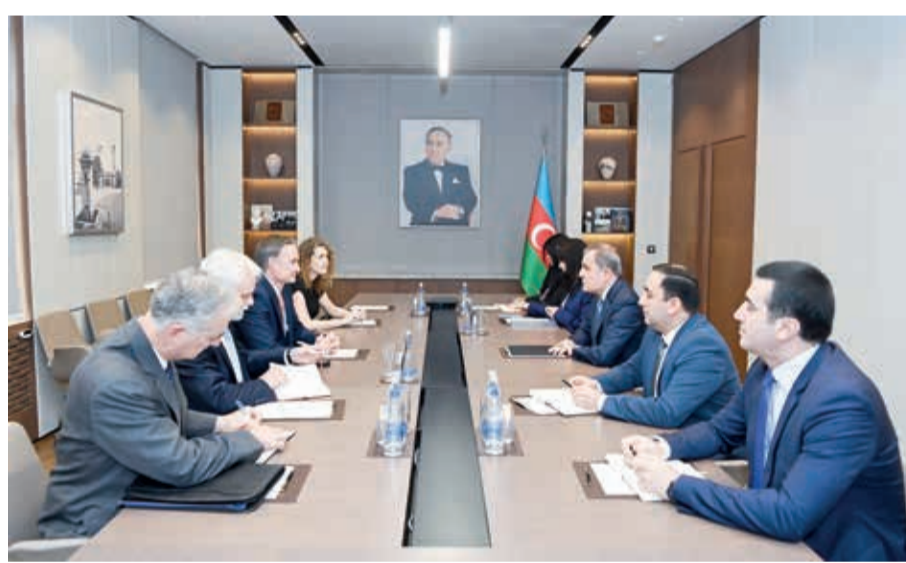
Sonra qanun birinci oxunuşda qəbul edilib.

"Normativ hüquqi aktlar haqqında" Naxçıvan Muxtar Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə" Naxçıvan Muxtar Respublikasının Qanun layihəsi barədə Hüquq siyasəti komitəsinin sədri Əjdər Əliyev məlumat verib, qanun səsə qoyularaq qəbul olunub.

Bununla da 7-ci çağırış Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin payız sessiyasının iclası başa çatıb.

XQ

ABŞ Prezidentinin xüsusi köməkçisi XİN-də

Oktyabrın 21-də xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov ABŞ Prezidentinin xüsusi köməkçisi və Milli Təhlükəsizlik Şurasının Avropa üzrə baş direktoru Maykl Karpenterin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşüb.

Görüşdə Azərbaycan ilə ABŞ arasında ikitərəfli və regional məsələlər, habelə Azərbaycanla Ermənistan arasında normallaşma prosesinin cari vəziyyəti və perspektivləri müzakirə olundu.

Azərbaycanla ABŞ arasında ikitərəfli münasibətlərdə müsbət dinamikanın yaradılması, gələcək əməkdaşlıq perspektivlərinin müəyyənlişdirilməsi istiqamətində sayılır artırılmasının əhəmiyyəti qeyd edildi.

Görüş zamanı Ceyhun Bayramov Azər-

baycanla Ermənistan arasında normallaşma və sülh sazişi üzrə aparılan proses, eləcə də sonuncu İstanbul görüşü barədə qarşı tərəfə məlumat verib. Sülh sazişi üzrə danışıqlarda əhəmiyyətli irəliləyişə baxmayaraq, yekun sülh sazişinin imzalanmasına ən ciddi maneənin başda Ermənistan konstitusiyası olmaqla, bu ölkənin bir sıra hüquqi və siyasi sənədlərində Azərbaycana qarşı ərazi iddialarının davam etməsi olduğu vurğulandı.

XQ

Azərbaycan–Belçika siyasi məsləhətləşmələri

Oktyabrın 21-də Bakıda Azərbaycan Respublikası və Belçika Krallığının Xarici İşlər nazirlikləri arasında siyasi məsləhətləşmələrin növbəti iclası keçirilib.

Azərbaycanın nümayəndə heyətinə xarici işlər nazirinin müavini Fariz Rzayev, Belçikanın nümayəndə heyətinə isə Xarici İşlər Nazirliyinin ikitərəfli məsələlər üzrə baş direktoru Jeroen Kooreman rəhbərlik edib.

Məsləhətləşmələr zamanı Azərbaycan və Belçika arasında siyasi sahədə əlaqələr müzakirə olundu, davamlı siyasi dialoqun saxlanması üçün qarşılıqlı səfərlərin və beynəlxalq tədbirlər çərçivəsində görüşlə-

rin əhəmiyyəti qeyd olundu. İqtisadi sahədə əlaqələrin inkişafı üçün ticarət dövryyəsinin artırılması, enerji, nəqliyyat, yüksək texnologiyalar sahələrində əməkdaşlıq imkanlarından faydalanmağın əhəmiyyəti vurğulandı, habelə ölkəmizin təşəbbüsü və iştirakı ilə həyata keçirilən strateji enerji və nəqliyyat layihələri ilə bağlı müzakirələr aparıldı.

XQ

(əvvəlki 1-ci səhifədə)

H.Hacıyev, həmçinin Prezident İlham Əliyevin İrəvan yol və şəhərsalma naziri, Azərbaycanla İrəvan arasında iqtisadi, ticarət və humanitar sahələrdə əməkdaşlıq üzrə Dövlət Komissiyasının həmsədri Rüstəm Qasımını qəbul edərkən, yeni kommunikasiya bağlantısının nəqliyyat və elektrik enerjisi üçün önəmli beynəlxalq dəhliz olacağına dair fikrini diqqətə çatdırıb və bildirmişdi: “Dövlətimizin başçısı bu əhəmiyyətli nəqliyyat-kommunikasiya layihəsini daim diqqət mərkəzində saxlayır, onun icrası ilə əlaqədar aidiyyəti qurumlarla tapşırıqlar verilir. Bu layihənin həyata keçirilməsi nəticəsində uzun illər ərzində Ermənistanın Naxçıvanı blokladada saxlanması siyasətinə son qoyulacaq. Azərbaycanın iki regionu – Şərqi Zəngəzur ilə Naxçıvan arasında İrəvan ərazisindən keçməklə avtomobil, dəmir yolu, enerji və rabitə bağlantısı yaradılacaqdır”.

Onu da deyək ki, H.Hacıyev 2022-ci ilin aprelində “TRT World” telekanalına müsahibəsində də sözügedən anlaşma memorandumunun üzərində dayanaraq bildirmişdi ki, sonad regionun nəqliyyat xəritəsini dəyişir: “Beləliklə, Zəngilan rayonu ərazisində Astaraçay çayı üzərində hazırda iki körpünün tikintisi aparılır. Biri dəmir yolu, digəri isə avtomobil yolu olmaqla İrəvan ərazisindən Naxçıvana keçəcək, bununla da Türkiyə, İran və Azərbaycanı birləşdirəcək”.

H.Hacıyev növbəti dəfə haqqında söz açdığı müasir məsələnin üzərində 2023-cü ilin noyabrında Ermənistanın “Dünyanın kəşiməsi” təşəbbüsünü ortaya atdığı bir vaxtda gəlmişdi. O, İrəvanın irəli sürdüyü ideyanın utopik xarakter daşdığını vurğulamış və İrəvanla imzalanmış anlaşma memoran-

dumunu xatırlatmışdı. “Biz son üç ildə (Ermənistanla – red.) müzakirə apardıq, nəticə olmadı. Ona görə də Ermənistan müzakirə etməli, bunun nə dərəcədə effektiv olduğunu düşünməlidir. Azərbaycanın da B planı var idi. Bu plan ondan ibarətdir ki, İrəvan ərazisindən keçərək nəqliyyat əlaqələri qurulur. Artıq İrəvan və Azərbaycan arasında hökumətlərə arası sənədlər imzalanıb”, – deyən H.Hacıyev əlavə etmişdi ki, Qars – İğdır dəmir yolunun qurulması üçün Türkiyə ilə əlaqələr davam edir: “Bununla da regionumuz ətrafında dairəvi dəmir yolu xətti qurulmuş olacaq. Ancaq Ermənistan son üç ildə bu xəttin salınması üçün heç bir addım atmadı. Biz də buna qədər gözləyə bilmərik. Orta dəhliz yeni reallıqlar ortaya çıxarır”.

Yeri gəlmişkən, Azərbaycanın Naxçıvana yol məsələsində İrəvan seçməsi kollektiv Qərbdə hiddətlə qarşılanmışdı. ABŞ Dövlət katibinin köməkçisi Ceyms O’Brayn 2023-cü ilin noyabrında Birləşmiş Ştatlər Konqresinin Nümayəndələr Palatasının Xarici İşlər Komitəsinin Avropa üzrə alt komitəsinin dinləmələrində ölkəmizin qərarının yolverilməz olduğunu vurğulamağı və Birləşmiş Ştatlardan buna qarşı çıxacağını dair eynəmlər səsləndirmişdi. Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyi amerikalı diplomatın bəyanatına cavab olaraq bildirmişdi ki, regiona aidiyyəti olmayan ABŞ öz addımları ilə bölgə ölkələrinin nəqliyyat təhlükəsizliyi söylərinə zərər vurur: “Qonşu dövlətlərlə kommunikasiya xətlərinin çökəməsi qaydasının razılaşdırılması, o cümlədən İrəvanla Naxçıvan Muxtar Respublikasına marşrutla bağlı müqavilə Azərbaycanın suveren hüququdur. Bunun fonunda, Azərbaycan da regi-

onun təhlükəsizliyi üçün “3+3” formatının (Azərbaycan – Ermənistan – Türkiyə – Rusiya – İran) prioritet olduğunu bir daha təsdiqləyir”.

ABŞ-nin Ceyms O’Brayn dili ilə Naxçıvana yolun İrəvan ərazisindən keçməsinə sətər reaksiyasına ən layiqli cavabı isə Prezident İlham Əliyevin özü vermişdi. Dövlətimizin başçısı 2024-cü il yanvarın 10-da yerli televiziya kanallarına müsahibəsində bunları bildirmişdi: “Amerika Dövlət Departamentinin rəhbərinin müavinini də bir anlaşılmaz açıqlama vermişdi ki, ya Ermənistanın keçəcək, ya da ki, biz imkan verməyəcəyik. Yaxşı, biz bunu üç ildir deyirik ki, bu, Ermənistandan keçsin, Ermənistan imkan vermirs. İndi də bizi ittiham edirlər ki, biz başqa yol seçirik. Yəni, siz şərait yaradın Ermənistanın ərazisindən keçsin. Mehri ərazisindən keçsin, mən deyədim şərtlərlə, onda digər variantla ehtiyac qalmaq olar. Yoxsa, bu da anlaşılan deyil. Bu gün Azərbaycanın əsas hissəsi ilə Naxçıvan arasında əlaqə yəni də İrəvan ərazisindən həyata keçirilir. Niyə buna etiraz edilmir, məhz Mehri hissəsinə etiraz edilir? Ermənistan – İrəvan ticarəti gündən-günü artır, çiçəklənir. İrəvan Qərbi Zəngəzurdə konsulluq açır. Niyə bu, necə deyərlər, heç bir sual yaratmır? Yəni, belə məntiqsiz və cəfəng açıqlamalar heç kimə şərafət gətirmir və “biz buna imkan verməyəcəyik” deyəndə, – mən artıq bunu demişəm, – Amerika nəyi nəzərdə tutur, necə imkan verməyəcək? Gələcək Zəngəzurdə bir sədd qoyacaq, ya Zəngilanda bir qoşun yerləşdirəcək, ya İrəvan ərazisində? Necə imkan verməyəcək? Bu, bizim suveren işimizdir”.

Azərbaycanın Naxçıvana yolun özü üçün prioritetliyini açıqlamasında iki başlıca məqam var. Birinci məqam H.Hacıyevin də açıqladığı kimi, Naxçıvanın blokadasına son qoyulmasıdır. İkinci məqam isə sözügedən yolun mühüm nəqliyyat və kommunikasiya xətti baxımından önəmidir. İrəvan və havadarları “Dünyanın kəşiməsi” ideyası ilə Ermənistanı global tranzitın epitsentrinə çevirməyi düşünür. Məqsəd aydındır – Qərbi erməni avantürizmini diri saxlamaq niyyəti güdür. Bunun

üçün maddi vəsait lazımdır. Vəsait “Dünyanın kəşiməsi”nin reallaşacağı təqdirdə, istər-istəməz, Ermənistan axacağı.

Qeyd edək ki, erməni avantürizminin saxlanılması Qərbi Azərbaycanla təzyiqliq göstərmək üçün vacibdir. Özü də burada yalnız ölkəmizə təsir “riçaq”larının işləkliliyi nəzərdə tutulmur. Əgər İrəvan mühüm kommunikasiya xəttində başlıca fiqura çevrilərsə, bu, həmin xətti istənilən an iflic duruma salmaq imkanı verəcək ki, belə gedişat Qərbi həm də qlobal tranzitin digər iştirakçılarında da nələrisə dikte etmək firsəti yaradacaq.

Bəli, C.Bayramovun İstanbula bildirdikləri H.Hacıyevin vaxtilə söylədikləri prioritetlərin yenidən gündəmə gəlməsidir. Deməli, global tranzitin gerçəkləşməsi özünlü gözələ bilməz. O da məlumdur ki, Ermənistan yəni də “Dünyanın kəşiməsi”nə fokuslanır, ərazi bütövlüyü və suverenlik klişesi ilə Naxçıvana maneəsiz yola imkan vermirs. Yəni, Paşinyanın əvvəldə diqqətə çatdırdığımız təminatları boş və mənasızdır. Çünki ölkəsi 44 günlük müharibə məğlubu olaraq 10 noyabr 2020-ci il tarixli üçtərəfli bəyanatla üzünə götürdüyü öhdəliyi yerinə yetirmək istəmir.

Üçtərəfli bəyanatın 9-cu bəndində Naxçıvana yolda Rusiya Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin sərhəddələrinin keşik çəkəməli oğsını tapır. Bu, Moskvanın bölgə ilə bağlı marağını vurğulayan məqamdır. Rəsmi İrəvan isə 2025-ci ilin yanvarından İrəvan və Türkiyə ilə sərhədlərini özü qoruyacağını açıqlayıb. Yəni, Ermənistandan rus qoşunları tamamilə çıxarılacaq. Həm bu, həm də “Dünyanın kəşiməsi” mofitiqi varsa, deməli, Cənubi Qafqazda rus hərbi mövcudluğu olmayacaq. Qərbin planı budur.

Əlbəttə, üçtərəfli bəyanatın icrasını Rusiya üçün daha uyğun olardı. Ancaq demək olmur ki, Moskvaya Cənubi Qafqazda hərbi mövcudluq tam mənada lazımdır. İrəvan ərazisindən keçməklə Naxçıvana gedəcək yol da Kremlin maraqlarına cavab verən durum formalaşdırır. Yəni, Rusiya jandarmeyeri funksiyasını yerinə yetirmədən də qlobal tranzitdən faydalanacaq. Deməli, Moskvanın ölkəmizin B planı ilə getməsi daha münasibdir. Nəzərə alaq ki,

Simonyanın gecikmiş etirafları

Ermənistan parlamentinin sədri Alen Simonyan ötən həftə İsvetçərin Cenevrə şəhərində keçirilən Parlamentlərarası İttifaqın 149-cu Assambleyasında iştirakı çərçivəsində “Azadlıq” radiusunun erməni xidmətinə (“Azatutyun”) geniş müsahibə verib. Müsahibə zamanı onun səsləndirdiyi etiraflar diqqəti cəlb edir.

A.Simonyan bildiriş ki, Azərbaycanın Qarabağdakı əməliyyatı legitim idi. Hansı əməliyyatdan söhbət etdiyini açıqlamağın Simonyan daha sonra deyib ki, Ermənistan tərəfi İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı dünya ictimaiyyətdən istədiyi reaksiyanı almayıb. Buradan isə belə anlaşılır ki, erməni spiker əməliyyat deyərək İkinci Qarabağ müharibəsini nəzərdə tutur. “İkinci Qarabağ müharibəsi başlananda biz çox üzüldük. Buna səbəb dünya ictimaiyyətinin hadisəyə bizim istədiyimiz kimi reaksiya verməməsi idi. Səbəb də legitimliyin olmaması, daha doğrusu, bizim tərəfimizdən legitimliyin olmaması idi. Azərbaycan BMT-nin 3-4 qətnaməsi əsasında Qarabağda əməliyyat keçirib” – deyən erməni spiker etiraf edib.

Simonyan onu da qeyd edib ki, Ermənistan və Azərbaycanca düşmən olan ölkələr sülh danışıqlarının dalana dırınmasını istəyirlər: “Biz imkan verməməliyə ki, İrəvan və Bakı arasında sülh prosesi çixılmaz vəziyyətə düşsün. Ermənistanla, bəlkə Azərbaycanca da düşmən münasibət bəsləyən dövlətlər məhz bunu istəyirlər”.

O, sülh müqaviləsi üzrə danışıqların “3+3” platforması çərçivəsində başa çatdırılmaması tklifinə də toxunub: “Mən düşünürəm ki, biz bu variantı nəzərdən keçirəcəyik. Baxmayaraq ki, mən, açığını desəm, mövcud olmuş və ya hazırda mövcud olan başqa formata nə üçün ehtiyacımız olduğunu başa düşmürəm”.

Simonyan, həmçinin bildirib ki, bu həftə ərzində Ermənistan parlamentində sülh müqaviləsi layihəsi təqdim olunacaq: “Mən sazişin konkret bəndləri barədə danışımaçığım, çünki bu sazişlə bağlı ən əhəmiyyətli müzakirələrə belə Azərbaycan tərəfindən hər hansı neqativ şəkilə əsas yaratmaq istəmirəm. Təkcə onu deyə bilərik ki, bu həftə parlamentə təqdim olunacaq sənəd, əslində, Almaz-Ata kriteriyalarına və məntiqinə uyğundur.

A.Simonyanın müsahibəsində səsləndirdiyi fikirlərlə bağlı qeyd etmək lazımdır ki, Ermənistanla Azərbaycan arasında atəşkəsi nəzərdə tutan 12 may 1994-cü il tarixli Bişkek sazişinin imzalanmasından başlayaraq 2020-ci ilin əvvəllərinədək sülh danışıqları aparılıb. Rəsmi Bakının mövqeyi hər zaman eyni olub: Ermənistan qoşunları Azərbaycan ərazisindən qeyd-şərtsiz çixarılmalı, Qarabağın bütün ərazisi üzərində dövlət suverenliyimiz bərpə olunmalıdır.

Ancaq məlum olduğu kimi, Ermənistanla uzun illər rəhbərlik edən Qarabağ klanının nümayəndələri – Robert Kərçyanı və Serj Sarkisyan danışıqların imitasiyası ilə məşğul olaraq prosesi illərlə uzatdılar. 2018-ci ilin mayında hakimiyyətə gələn Nikol Paşinyan da bu məsələdə əvvəlcə sələflərinin yolu ilə getməyə cəhd göstədi. Ancaq, necə deyərək, səbr kasası daşan Azərbaycanın qəti tələbi qarşısında Paşinyanın maskası üzündən yerə düşdü və o, Qarabağın Ermənistan ərazisi olduğunu iddia etməyə başladı. Nəticədə 44 günlük Vətən müharibəsi başlandı. Bu proseslər yaşın ki, hər kəsin, o cümlədən hakimiyyətə gəlmişlərin 2018-ci ildə 38 yaşını tamamlayan Simonyanın da xatırladığıdır. Məgər o, 2020-ci ildə Azərbaycanın mövqeyinin beynəlxalq hüquqa söykəndiyini, Qarabağın suveren ərazilərimiz olduğunu bilmirdimi? Məgər Simonyan Azərbaycan tərəfinin torpaqlarımız sülh yolu ilə azad edilməyəcəyi təqdirdə güc yoluna əl atacağımızla bağlı dəfələrlə verdiyi bəyanatlarla xəbərdar deyildimi? Ermənistan dövlətinin rəhbər şəxslərindən biri kimi, Azərbaycanın hərbi xərclərə xeyli vəsait ayırdığını, ordunun maddi-texniki bazasının möhkəmləndirdiyini, hərbiçilərin hazırlıq vəziyyətini yüksəltmədiyini gətmirdimi? Əlbəttə, Simonyan bütün bunları bildirdi və gördü. Sadəcə, onun mənsub olduğu düşüncə nəyə və kimə istədi bəsləyirdi. Paşinyan Azərbaycan xalqı ilə iqtidarı arasında niyyətin salmaq istəyirdi. Halbuki, Azərbaycan xalqı hələ müharibədən öncəki şərti olaraq Tovuz döyüşləri adlandırılan günlərdə Bakı küçələrinə çixaraq digər məsələlərdə olduğu kimi, ərazi bütövlüyü məsələsində də ölkə hakimiyyətinə tam dəstəyini bildirdi.

Bu düşüncənin özündə gedənlərdən olan hazırkı xarici işlər naziri Ararat Mirzoyan 2020-ci il sentyabrın 27-də sosial şəbəkədəki hesabında müharibənin “Azərbaycan Ordusunun tam məhv edilməsi ilə başa çatcağı” yazmışdı. Onlar Azərbaycanda yaşayan milli azlıqları da mərkəzi hakimiyyətə qarşı qoymağa cəxssəyli cəhdlər etdilər. Ancaq yanlış hesablamə apardılar. Bu arzularda da xam xəyal olaraq qaldı.

A.Simonyan bu müsahibə ilə bir daha dolayısı yolla etiraf edib ki, Ermənistan hər zaman xarici havadarlarına arxalanıb. Torpaqlarımızı xarici havadarlarımızın köməyi ilə işğal edib, işğal müddətində orazilərimizi yadellilərin köməyi ilə əlində saxlaya

bilib. Güman edirdilər ki, yeni müharibə zamanı, necə deyərək, qoltuğuna sıgındığı dövlətlər Azərbaycanla sanksiya tətbiq edəcək, bizdən neft-qaz almağı, bütün iqtisadi əlaqələri dayandıracaq, dərhal qoşunlarını üstümüzə göndərəcək və hayların əvəzindən bizimlə döyüşəcəklər. Simonyan məhz bunları nəzərdə tutur. Amma bunu açıq-aşkar dilə gətirə bilmir. Hər halda diplomatik dillə ifadə olunan fikirlərin qısa izahı budur.

Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, parlament sədrinin mətbuat katibi Məvsə Arutyunyan “Sputnik Ermənistan” açıqlamasında A.Simonyanın “Bu həftə ərzində Ermənistan parlamentində sülh müqaviləsi layihəsi təqdim olunacaq” deyərək nəyi nəzərdə tutduğunu izah edib. Deyib ki, söhbət Ermənistan və Azərbaycan arasında sərhədin demarkasiyası üzrə komissiyaların rəqlamentindəndir.

Mövzu üzrə fikirlərini öyrəndiyimiz Qərbi Kaspi Universitetinin professoru, politoloq-diplomat Fikrət Sadıxov bil-

dirdi ki, İkinci Qarabağ müharibəsi başlananda dünya ölkələri Azərbaycanın öz ərazi bütövlüyünü bərpə etməyə çalışdığını, özünü suveren ərazisində qayda-qanun yaratmaq istədiyini başa düşürdülər. Buna əsas verən, təbii ki, BMT Təhlükəsizlik Şurasının 1993-cü ildə qəbul etdiyi qətnamələrdə idi: “Biz bunu dəfələrlə demişik və qətnamələrə istinad edərək torpaqlarımızı azad edib, suverenliyimizi bərpə etmişik. Söhbət müharibədən sonrakı dövrdən gedirsə, əlbəttə, bir sıra ölkələr, xüsusilə Qərbi dövlətlər, görünür, başa düşmüşdülər ki, burada – Cənubi Qafqazda Azərbaycanın təmsalində böyük bir güc yaranır. Azərbaycan – Türkiyə əlyansı onları narahət etməyə başladı. Onların bizi qarşı irəli sürdükleri iddialar – etnik tozizmə, soyqırımı, bizi qarşı sanksiyaların tətbiq edilməsi çağırışları və sair hallar bunon göstəriciləridir”.

F.Sadıxovun sözlərinə görə, buna baxmayaraq, başa düşürük ki, biz bir sıra güclərlə üzlaşırık. Bu güclər Azərbaycanın böyük qüvvəyə çevrilməsinin əleyhinədir: “Onlar narahatdırlar. Amma, bu, onların öz işidir. Əgər Alen Simonyan bunu dərk edib, dilə gətirirsə, deməli o, reallığı başa düşür. Əlbəttə, reallığı başa düşmək azdır.

Bununla yanaşı, düzgün hərəkət də etmək lazımdır. Yəni, sülh sazişini imzalamaq, Azərbaycanla sülh yaratmaq vacibdir. Müxtəlif bəhanələrlə sülhdən qaçmaq, sazişin bəzi bəndlərinin imzalanması, digər bəndlərinin sonraya saxlanılması kimi fikirlər gündəmədən çixmalıdır. Düşünürəm ki, Simonyan ali qanunverici orqanın sədri, Paşinyanın yaxın silahdaşı və rəhbər siyasi elitanın nümayəndəsi kimi bunu yaxşı başa düşmükdür”.

“Atlas” Araşdırmalar Mərkəzinin rəhbəri, politoloq Elxan Şahinoğlu isə

bildirdi ki, Ermənistan parlamenti sədrinin “Azərbaycan BMT-nin qətnamələri əsasında Qarabağda əməliyyat keçirib və dünya bu müharibəyə bizim istədiyimiz kimi reaksiya vermədi” cümləsi ilə yanaşı, onun həmin müsahibədə Rusiyaya atmacaları da diqqətçəkəkdir: “Simonyan bildirib ki, Ermənistan və Azərbaycana düşmən olan ölkələr sülh danışıqlarının dalana dırınmasını istəyirlər. Aydındır ki, Simonyan bunu deyərək, nə ABŞ, nə Fransa, nə də ki, İrəvan nəzərdə tutur. Ermənistanın bu üç ölkə ilə sıx tərəfdaşlıq münasibətləri var. Ermənistan parlamentinin sədri Rusiyaya eymham vurub”.

E.Şahinoğlunun sözlərinə görə, A.Simonyanın “3+3” platforması ilə bağlı səsləndirdiyi fikirdə də Rusiyaya eymham var: “Simonyan “mövcud olmuş və ya hazırda mövcud olandan başqa formata nə üçün ehtiyacımız olduğunu başa düşmürəm” sözləri ilə demək istəyib ki, Rusiyanın iştirak etdiyi format Ermənistanın maraqlarına cavab vermirs. Buna baxmayaraq, İrəvan istərsə bəli Tbilisi kimi bu formattan imtina etməyəcək. Çünki, bu İrəvanın açıq-aşkar qonşu dövlətlər olan Rusiya, Türkiyə və İrəvan Cənubi Qafqazda təhlükəsizlik sistemində yer almasının əleyhinə mövqeyi kimi qiymətləndiriləcək. İrəvan belə riskə getməyəcək”.

A.Simonyanın fikirləri Ermənistanda etirazla qarşılanıb. “Həyat üçün ölkə” partiyasının həmtəsisi Mesrop Arakelyan bu barədə öz “Facebook” sahifəsində yazıb: “Parlamentin sədri postunu tutan şəxs “Azatutyun” radiostansiyasına müsahibəsində Azərbaycanın başladığı (?) 2020-ci il müharibəsini həyəsiz şəkildə əsaslandırıb.

onun Azərbaycan kimi təminatı var. O təminat ki, “Dünyanın kəşiməsi”ndən fərqli olaraq, regiona bağlı digər dövlətlərlə yanaşı, Rusiyanın da Cənubi Qafqazdakı tarixi maraqlarını nəzərə alır və bu, rəsmi Bakının həm balanslı siyasətindən, həm də “3+3” regional məşvərat formatının ruhundan qaynaqlanıur.

Rəsmi Tehran isə düşünməlidir ki, “Dünyanın kəşiməsi” Rusiyanı Cənubi Qafqazdan sıxışdırmağa yönəlibsə, gedişat İrəvan da bölgə ilə bağlılıq tellərini minimize etməyə hesablanmışdır. Heç şübhəsiz ki, məhz buna görə ölkənin Xarici İşlər Nazirliyinin sözcüsü Nasir Kənanı ABŞ-nin Naxçıvana İrəvan ərazisindən keçəcək nəzəri yolu, belə demək mümkünsə, süngü ilə qarşılaman bəyanatına sətər münasibət bildirmişdi: “ABŞ böyük danışıq, ona heç bir aidiyyəti olmayan məsələlərə müdaxilə edirlər. İrəvan region ölkələri, o cümlədən Azərbaycan arasında əməkdaşlıq davam edir və ABŞ-nin İrəvanla qonşu dövlətlər arasında dostluq münasibətlərini qorumağa haqqı yoxdur”.

Ümumən, İrəvan əvvəlki rəhbərliyi Naxçıvana yolun İslam Respublikasından keçmə məntiqini qəbul edirdi. Görəsən, hazırkı iqtidar hansı fikirdədir? Tehran mövqeyində qalırmı? İrəvan yəni Naxçıvana öz ərazisindən yol vermək istəyirmi? Bununla əlaqədar konkretlik yoxdur. Ancaq daha vacib olan bir məqam var. Təutulm, İrəvan ərazisindən Naxçıvana quru yolu reallaşır. İndiki məqamda buna Qərbin göstərəcəyi reaksiya necə olacaq? Düşünürəm ki, Birləşmiş Ştatlardan baxısında hansısa dəyişiklik var. Vəşinqton yəni Ermənistanı qorumaq, onu güclü saxlamaq niyyəti güdür, istəmir ki, ölkə dalanda qalsın. Deməli, Vəşinqton başda olmaqla, kollektiv Qərbi İrəvanın əli ilə regionda gərginlik yaratmağa çalışacaq, qlobal kommunikasiya xəbının reallaşmasına imkan verməyəcək. Yəni, Ermənistan gedən qatırın çarxlarına çomaq soxmağa çalışacaq.

Bələ nəticəyə gəlmək mümkündür ki, ABŞ-nin Naxçıvana yolun İrəvan ərazisindən keçməsinə istəməməsi fonunda, Qərbin İrəvanı sürətlə silahlandırması, bütövlükdə, Ermənistanın millitarizasiya siyasəti heç də ələ-bələdən deyil. Yəni, İrəvan odla oynayıf. Halbuki, bunun üçün çox balaca fiqurdur. Odla oynayan balacaların hansı aqıbeti yaşadıkları isə məlumdur.

Ə.CAHANGİROĞLU
XQ

Həftə Azərbaycan rəsmiləri belə bu tezislərdən istifadə etmirlər. Vətəna xəyanətin başqa hansı forması var? Bu cəzasızlığın müddəti və konkret sonu var: Siz isə qaça bilməyəcəksiz, heç biriniz məsuliyyətdən qaça bilməyəcəksiniz”.

Onu da bildirək ki, A.Simonyan iki ölkə arasında sülh müqaviləsi üzrə danışıqların vəziyyətini və erməni tərəfinin yeni güzəştlərinin mümkünlüyünü şərh edərkən İrəvanın güzəştə gedəcək yerinin olmadığını bildirib: “Hansı güzəştlərdən danışıq? Ermənistan beynəlxalq hüququn, öz suverenliyinin sərhədinə çatıb və onun güzəştə gedəcəyi yer yoxdur”.

Bu açıqlamaya münasibət bildirən parlamenti deputatı Tiqrən Abramyan hesab edir ki, həkim elitanın danışıqlar prosesindəki mövcud vəziyyətə yanaşması son dərəcə ziddiyyətlidir. Onun sözlərinə görə, bəzilər Azərbaycanla konstruktiv danışıqların gətirdiyinə inanır, bəzilər yaxın gələcəkdə sazişin imzalanma biləcəyinə ümid edir, bir qrup isə Azərbaycanda keçiriləcək iqlim konfransından sonra sərhəddə mümkün toqquşmalardan bəhs edir: “Ermənistan hakimiyyəti də birbaşa etiraf etmir ki, onun güzəştləri tükənib və Azərbaycanın yeni tələblərini (?) həyata keçirilməsi artıq ölkənin suverenliyinə problemlər yaradır. Lakin bu problem əvvəllər də aktual idi, həm də hakim rejim hər dəfə özünü qırmızı xətlərini və prinsiplərini pozub”.

Abramyan qeyd edib ki, hakimiyyətlərini uzatmaq və şəxsi, dar maraqlarını güdmək namına öz xalqının gələcəyini qurban verən bütün liderlərin ölkələrində məhz belə olur.

İşğal dövründə Qarabağda mövcud olmuş və özünü “ictimai təşkilat” adlandırılan qurumların bəzi nümayəndələri oktyabrın 21-də Ermənistan xarici işlər nazirliyinin binası yaxınlığında etiraz aksiyası təşkil ediblər. Onlar İrəvandan Bakının ATƏT-in Minsk qrupunu ləğv etmək tələbini yerinə yetirməməyi tələb ediblər. Etirazçılar A.Simonyanın fikirlərinə münasibət bildirərək onu tənqid ediblər. “Artsax inqilab partiyası”nın sədri Artur Osipyan bildirib ki, Simonyanın bəyanatı, sadəcə, absurdur.

Səxavət HƏMİD
XQ

ABŞ-nin dövlət missiyası: diktə və dəyənək!

II MƏQALƏ

Səni narahat edən şeylərə münasibətini dəyiş və onlardan təhlükəsizliyinə təmin et.

Mark AVRELİY
VI Roma imperatoru

Gürcüstan məsələsi

İndiki mərhələdə ABŞ-nin Cənubi Qafqaz siyasətində Azərbaycan məsələsinə yalnız nisbi olaraq avtonom xətt kimi baxa bilərik. Çünki hazırda Vaşinqtonun bütövlükdə regionda geosiyasi, geoqrafiki, enerji və təhlükəsizlik aspektlərinin sintezində ümumi mənzərə maraqlandırır. Konkret olaraq, Amerika Cənubi Qafqaz dövlətlərinin deyil, kollektiv Qərbin maraqlarının tam üstün olmasına çalışır. Prosesin qısa mərhələsi bundan ibarətdir. Bundan əlavə, ABŞ qarşısına qoyduğu məqsədə çatmaq üçün təzyiqlər, böhtan və şər də daxil olmaqla hər bir üsuldan istifadə edir. Həmin özəlliyi Azərbaycana, Gürcüstana ayrıqlıqda və eyni zamanda, Azərbaycan – Gürcüstan tənqidi qarşı təbiiq edir.

Vaşinqtonun bu cür mövqe seçməsi təsadüfi deyildir. Məsələn Qərbin, ümumiyyətlə, Avrasiyada geosiyasi mənzərəni öz xeyrinə dəyişmək kimi xüsusi məqsədlə bağlıdır. Bu ümumi məqsətin fonunda Cənubi Qafqazın yeri və roluna ayrıca qiymət verilir. Həmin kontekstdə də Gürcüstan məsələsi ilə Azərbaycan istiqamətində mütəəyan geosiyasi bağlantı qurmağa çalışır. Bu zaman, ABŞ başda olmaqla, Qərb açıq ziddiyyətli gedishlər edir.

Çünki bu regionda Gürcüstan müstəqilliyini əldə edəndən sonra Qərb onun inkişafı və təhlükəsizliyinə çox ciddi diqqət yetirmişdir. O cümlədən Gürcüstanın problemlərinə Azərbaycan problemlərindən qat-qat yüksək səviyyədə diqqət verilmişdir. Bu, xüsusilə M.Saakaşvilinin hakimiyyətdə olduğu dövrdə özünü daha qabarıq göstərirdi. Qərb və ABŞ Gürcüstani hər bir məsələdə dəstəkləyirdilər, onu “demokratik” adlandırdılar. Geosiyasi-nəzəri araşdırmalarında başqalarına nümunə göstərdilər.

Bu məsələ Gürcüstanın Avropa İttifaqına (AI) assosiativ üzv olandan sonra daha da inkişaf etdi. 2024-cü ilə qədər Qərb qəbul etdiyi müxtəlif sənədlərdə açıq şəkildə Gürcüstanın ərazi bütövlüyü məsələsinə qoymuşdur. Bunun fonunda Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün üstüörtülü, bir çox hallarda isə Ermənistanın təvəzünə əl yeri qoymaqla müdafiə edirdilər. Maliyyə məsələsində isə yenə də Gürcüstana və Ermənistan üstünlük verirdilər. Bununla yanaşı, ABŞ Gürcüstanda siyasi idarəetmə institutlarının yaradılması üçün ciddi fəallıq göstərmişdir. Məhz onların məsləhətləri ilə indi Gürcüstanda dövlət idarəetməsi fəlsəfi mövcuddur.

Bütün bunlar varmıqş ikan hansı səbəblərdən Gürcüstana da “qara antidemokratik” siyahıya salındı? İndi Tbilisinin küçə və meydanlarında ölkəni qarışdıran prosesləri hansı səbəblərdən təşkil edirlər? Gürcüstan niyə belə sürətlə antiQərb mövqeyinə yuvarlanmış və antidemokratik mahiyyətə malik dövlət imicini aldı?

Məqsəd vasitəyə haqq qazandırır

Problemin kökü Qərbin Cənubi Qafqazda nəyin bahasına olursa-olsun özünə sərf edən geosiyasi mənzərə yaratmaqla bağlıdır. Bunun üçün ümumi səviyyədə Rusiya, Türkiyə və İrannın regionda mövqelərini zəiflətməyə cəhd edirlər. Onun fonunda isə Azərbaycanın Vətən müharibəsində əldə etdiyi Qələbə sayəsində regional geosiyasətdə baş verən müsbət dəyişiklikləri arxa plana atmaq planlarını reallaşdırmağa çalışırlar. İndi əsas olaraq iki istiqamətdə bu cür fəallıyyət göstərilir – Azərbaycan və Gürcüstan. Ona paralel olaraq, Azərbaycan – Gürcüstan tənqidinin regional geosiyasi rolunu dəyişməyə cəhdlər müşahidə edilir. Tbilisidə keçirilən son mitinqdə baş verənlər bu baxımdan çox düşündürücüdür.

Avropayönüli siyasi dairələrin təşkil etdiyi həmin mitinqdə Gürcüstanın prezidenti Salome Zurabişvili də qatılmışdır. Xanım prezident çıxışında Gürcüstanın cəmiyyət olaraq bir olduğunu və bütöv halda özünü Qərbə tutduğunu bəyan etmişdir. Gürcüstanda siyasi palitranın bu cür təqdimatının nə dərəcədə reallığa adekvat olduğunu həmin ölkənin ekspertləri daha yaxşı bilərlər. Lakin ilk baxışdan S.Zurabişvilinin məntiqində bir ziddiyyəti görmək mümkündür. Məsələ ondan ibarətdir ki, bu cür yanaşmaya görə, Gürcüstanın hazırkı hakimiyyəti ilə cəmiyyətin rəyi arasında ciddi uçurum mövcuddur. Bu isə o deməkdir ki, indi faktiki olaraq Gürcüstani güc hesabına, cəmiyyətin iradəsinin əksinə olaraq idarə edirlər. Yəni ölkədə anti-Rusiya əhval-ruhiyyəsi çox güclüdür və bunu rəsmi Tbilisi nəzərə almalıdır.

Ancaq bu yanaşma həqiqəti əks etdirmir. Çünki gürcü cəmiyyəti üçün ölkənin ərazi bütövlüyü və dövlətin suverenliyi daha qiymətlidir. Və bu iki dövlətçilik atributu məhz Qərbin ciddi dəstək verdiyi öncəki iqtidar dönəmində itirilmişdir. O zaman daha güclü mövqeyə malik olan kollektiv Qərb niyə bu neqativ prosesin qarşısını almamışdır? Bəcaradılardı, yoxsa bilərəkdən vəziyyəti daha kritik hala gətirdilər? İndi Gürcüstan siyasi şüuru bu suala cavab axtarırdı, lakin onu tapa bilmir. Çünki real vəziyyət Gürcüstana havadarlıq edən Qərbin siyasi dairələrinin qeyri-səmimi olduğunu ifadə etməkdədir.

Belə olan halda indiki Gürcüstan hakimiyyətinə nələrdə qınamaq olar? Axı onlar öncəki iqtidardan ərazisi və suverenliyi pozulmuş bir ölkə almışlar. Bundan başqa, Qərbin ciddi etirazları və xəbərdarlıqlarına baxmayaraq, Moskva Abxaziya və Cənubi Osetiyani müstəqil dövlətlər kimi tanımışdır. Kremlin əlində bunu sübut edən sənədlər vardır. Belə olan halda, hər hansı yeni təhlükə zamanı Rusiya Abxaziya və Cənubi Osetiyani daha fəal müdafiə etməyəcəkmik?

Şübhə yoxdur ki, edəcəkm. Bunu Moldova baş verən proseslər də göstərir. Bütün maneələrə baxmayaraq Rusiya Moldovada güclü təbliğat və təşviqat şəbəkəsi qurmuşdur və o, ölkənin ictimai rəyinə ciddi təsir etməkdədir.

Bundan başqa, 2008-ci ilə nisbətən Rusiya daha da güclüdür və bunu Ukraynada sübut etməkdədir. Ukraynada bütövlükdə Qərb cəbhəsi hələ Rusiyani yenə bilməmişdir.

İndi bu faktların işığında Gürcüstanın hazırkı siyasi palitrasına baxaq. Belə görəndə ki, Gürcüstanda iqtidar artıq Rusiya faktorunu gözdən keçirməz. Birtərəfli qaydada Qərbə stavka edib, Rusiyani arxa plana atırmaz. Bundan başqa, bütövlükdə regionun təhlükəsizlik məsələsi vardır. Rəsmi Tbilisi anlayır ki, iki böyük güclərdən hansınsa birmənalı olaraq tərəfini tutmaq konkret Gürcüstanla yanaşı, bütövlükdə regionun ciddi riskə atmaq deməkdir. Belə olan halda, Tbilisi balanslı siyasət yeritməyə məcburdur.

Son zamanlar məhz Qərbin regiondakı fəalliyəti sayəsində bu məsələyə daha çox ehtiyac yaranmışdır. Ermənistanın Rusiya ilə Qərb arasında məntiqsiz və sərbətsiz oyun oynamağa başlaması ilə regionun əsas təhlükəsizlik qayğısı Azərbaycan-Gürcüstan tənqidinin üzərinə düşmüşdür.

“Kökə” və “dəyənək”

Məsələ ondan ibarətdir ki, Qərb uzun müddət “kökə” uzatdığı Gürcüstana indi “dəyənəyi”ni göstərir. Həmin siyasi ritorikada, həm də fəallıyyət müstəvisində təhdidlər və hədəflər “göydə ucur”. Bu zaman, Gürcüstanın Qərbə üstünlük verməyən bütün siyasi kəsimi hədəfə alınır. O cümlədən, indiki iqtidar təzyiqlə altındadır. S.Zurabişvilinin meydana verdiyi bəyanatlar da həmin təzyiqlərin diplomatik ritorikasından başqa bir şey deyildir. Bu, Gürcüstan Prezidentinin ölkədə Rusiyaya meyilli qüvvələri, ümumiyyətlə, siyasi qüvvə saymamasından anlaşırdı. Belə olmasaydı, “bütün Gürcüstan Qərbə istiqamətlanmışdır” tezisini ifadə etməzdi.

Bu mövqeyin yaratdığı riskli situasiya ondan ibarətdir ki, seçkidə iqtidar qalib

gəlsə, vətəndaşların etirazı üçün əsas hazırlanmışdır. Yəni bəri başdan belə bir fikir yaradılır: bütün seçici kütləsi Qərbəyönüli siyasi qüvvələrə səs verəcəkm, əgər bu olmasa, deməli, seçkidə saxtakarlıq olmuşdur”. Bu isə birbaşa radikallığa, qanunsuz davranışlara və kütləvi etirazlara səsləmək deməkdir. Gürcüstan cəmiyyətinin iki düşərgəyə ayrılıb, uzunmüddətli çekişməyə əsas yaratmaq deməkdir. Həmin ssenarinin reallaşması ilə Gürcüstanda qanun və təhlükəsizliyin təmini məsələsi şübhə altına alınmış olur. Çünki belə rəy formalaşdırıldı ki, bu iqtidarın fəalliyəti bütövlükdə saxta faktorlara əsaslanmışdır. Onda onu nə yolla olursa-olsun devirmək lazımdır. Qərbin təcrübəsində ən çox sınınmış “yol” isə “rəngli inqilabdır”!

Belə çıxır ki, Qərbin seçkilərdə üstün gəlməsi ilə Azərbaycanın da ciddi surətdə marağında olduğu çoxlu sayda layihənin işləməsi böyük risk altına düşür. Xaosun olduğu yerdə hər hansı təhlükəsizliyin təminindən söhbət gedə bilməz. Onda bütövlükdə regionun təhlükəsizliyi və sabitliyi məsələsinin Azərbaycan – Gürcüstan tənqidinə transformasiya olduğu aydınlaşır.

Yeni regional təhlükəsizlik reallığı

ABŞ-nin Gürcüstan və Azərbaycana təzyiqlərini fonunda regionda yeni təhlükəsizlik situasiyası yaranmağa başlamışdır. Burada Gürcüstandakı seçkilərin nəticəsinin ciddi rol oynayacağını proqnozlaşdırmaq olar. Belə ki, seçkilərin nəticəsindən asılı olaraq rəsmi Bakı və rəsmi Tbilisi regional fəalliyətlərini koordinasiya edəcəklər. Azərbaycanın sabitlik və əməkdaşlıq tərəfdarı kimi etibarlı təhlükəsizlik sisteminin qurulmasında çox maraqlıdır. Bundan başqa, rəsmi Bakı regionun lideri kimi üzünə düşən məsuliyyəti tam dərk edir. Deməli, bütün variantlarda Azərbaycan regional sabitlik və təhlükəsizliyin təmininə çalışacaq. Bunun fonunda yeni maraqlı geosiyasi tendensiyalar meydana gələ bilər.

Həmin tendensiya “3+3” platformasının daha da aktuallaşması üçün Gürcüstana ona qoşulması əsasında formalaşdırılacaq. Artıq Tbilisi üçün aydındır ki, ABŞ və Avropa ilə əvvəlki qarşılıqlı etimad mühiti mövcud deyildir. Kollektiv Qərbin son davranışları bu inamın üstündən xətt çəkdi. Onda prosesin digər tərəfi Rusiyaya olan etimadsızlığın aradan qaldırılması ola bilər. Çünki Gürcüstan hansısa yolu seçməlidir. Rusiya ilə münasibətlərin normallaşdırılması isə başlıca rolu Azərbaycan oynaya bilər.

Bu o deməkdir ki, rəsmi Bakı öz təşəbbüsü ilə Gürcüstan – Rusiya münasibətlərində qarşılıqlı etimad yarada bilər (Bakının Türkiyə – Rusiya məsələsində artıq belə bir müsbət təcrübəsi vardır). Bunun üçün Tbilisi ilə Moskvanın Abxaziya və Cənubi Osetiya məsələsində hansısa ortaq mövqeyə gəlməsi lazımdır. Əlbəttə, çətin və mürəkkəb məsələdir. Ancaq Azərbaycan rəhbərliyi uzun müddətdir ki, bundan da çətin və mürəkkəb geosiyasi situasiyada uğur qazana bilər.

Şübhəsiz ki, Gürcüstanın da “3+3”-ə qoşulması ABŞ-nin regiondakı mövqeyini zəiflədəcək. Mümkündür ki, Ermənistan bu halda vəziyyəti qeyri-müəyyən etmək üçün “3+3” formatında qeyri-müəyyənlik yaratmağa çalışsın. Məsələn, bir bəhanə ilə ondan praktik müstəvidə imtina etsin. Ancaq bunun uzun sürməyəcəyini düşünürük, çünki Ermənistanın özünün təhlükəsizliyə ehtiyacının getdikcə daha da artacağını proqnozlaşdırırıq.

Beləliklə, ABŞ-nin regionda pozucu və təzyiqləndirici fəalliyəti artıqca onun mövqeyi daha da zəifləyir. Bu, Gürcüstanın geosiyasi mövqeyinə müəyyən düzəlişlər etməsi və Azərbaycanın “3+3” platformasını reallaşdırma istiqamətində daha aktiv hala gətirməsi fonunda baş verə bilər. ABŞ-nin regionda uğur qazanmaq şansı sürətlə azalır!

Füzuli QURBANOV,
XQ-nin analitiki,
fəlsəfə elmləri doktoru

Polis Akademiyasında yeni tədris korpusu və yataqxana kompleksi

103 illik zəngin ənənəyə malik Polis Akademiyası bu gün Prezident İlham Əliyevin diqqət və qayğısı sayəsində tarixi inkişaf mərhələsinə qədəm qoynub. Akademiyanın yeni inşa olunmuş 1500 nəfərlik tədris korpusu və yataqxana kompleksinin kursantların istifadəsinə verilməsi məhz Ali Baş Komandanın hərtərəfli diqqətindən aydın təzahürüdür. Görülən işlər sayəsində əsaslı keşikçilərinin hazırlanması üçün Polis Akademiyasında müasir meyarlara cavab verən təhsil prosesinin həyat keçirilməsi məqsədilə infrastruktur təminatı ən yüksək səviyyəyə çatdırılıb, maddi-texniki baza daha da möhkəmləndirilib.

Polis Akademiyasında təhsil alan kursantlar hüquqi biliklərlə yanaşı, kriminalistika tədqiqatları, informasiya təhlükəsizliyi və informasiya texnologiyaları, habelə insan hüquqlarının təminatı, məntiq və yeni dövrün çağırışları ilə səsleşən ixtisaslar üzrə elmi-nəzəri, praktik biliklər qazanırlar.

yataqxanada və tədris korpusunda müasir avadanlıqlarla təchiz edilmiş idman zalları mövcuddur. Hər biri 500 nəfər üçün nəzərdə tutulmuş 1000 yerlik yeməkhana binasında yaradılan hərtərəfli şəraitlə kursantların keyfiyyətli qidalanması təmin olunacaq. Zəruri mebel avadanlıqları ilə təchiz edilmiş 880 yerlik yeni yataqxana binası

Müasir texniki və sinkron tərcümə avadanlıqları ilə təchiz edilmiş konfrans zalları beynəlxalq və respublika səviyyəli elmi-praktiki müzakirələrin aparılması, multimedia sistemi və dərslərin operativ təhlilinə imkan verən audio-video nəzarət vasitələri ilə təchiz olunmuş mühazirə zalları isə interaktiv üsullarla dərslərin keyfiyyətinin yüksəldilməsi və təhsilalanların fəna olan marağının artırılması üçün nəzərdə tutulub.

Polis Akademiyasında informasiya təhlükəsizliyi sahəsində xüsusi biliklərə yiyələnmək üçün geniş imkanlar yaradılıb. Burada

kursantların yaşamasına və dərslərə hazırlaşmasına xidmət edir.

Tədris olunan fənlərə uyğun didaktik fondla təmin edilmiş oxu və qiraət zallarında kursantların dərslərə əxşam saatlarında da hazırlaşmaq, asudə vaxtlarını səmərəli təşkil etmək, ölkədə və beynəlxalq aləmdə baş verən mühüm ictimai-siyasi və digər hadisələr barədə xəbərləri izləmək imkanı təmin edilir.

İstirahət zonaları isə dərslərdən sonra vaxtlarda kursantların dincəlməsi, eyni zamanda aktual mövzular ətrafında diskussiyalar aparması üçün nəzərdə tutulub.

təhsilalanlar xüsusi laboratoriyalarda kibərühümlərə qarşı dayanıqlılığın artırılması effektiv yollarını araşdırır, şəbəkə təhlükəsizliyi və məlumatların qorunması üsullarını peşəkar mütəxəllimlərin köməyi ilə dərindən mənimsəyirlər.

Qapalı və interaktiv atıcılıq tiri tapanlardan atış üçün 25 metrlik hədəf sistemləri, 12 nəfərin eyni vaxtda atış açması üçün kabinetlər, elektron hədəf və monitorlar, eləcə də zəruri kommunikasiya qurğuları ilə təchiz edilib.

Kursantlarda güc, çeviklik və dözümlülüğün inkişaf etdirilməsi məqsədilə hər bir

Polis Akademiyasının yeni tədris korpusunda ən müasir standartlara əsaslıdır görülmə işlər kursantların təhsil səviyyəsi, fiziki gücü, dünyagörüşü və xidmət üçün vacib olan digər keyfiyyətləri ilə peşəkar polis zabiti kimi formalaşmasına vəsilə olacaqm. Akademiyani bitirən yüzlərlə gənc daxili işlər və digər hüquq-mühafizə orqanlarında öz nümunəvi xidmətləri ilə fərqlənəcəkm, ölkəmizin sabitlik mühitinin qorunmasına və təhlükəsizliyinin təmin olunmasına dəyərli töhfələr verəcəklər.

Dövlət Komissiyasının itkinlərin ailələrinə müraciəti

Vətən müharibəsində əldə edilmiş tarixi Zəfordan sonra Əsir və itkin düşmüş, girov götürülmüş vətəndaşlarla əlaqədar Dövlət Komissiyasına və müvafiq dövlət qurumlarına daxil olan çoxsaylı müraciətlərin təhlili göstərir ki, Ermənistanın Azərbaycana qarşı hərbi təvəzünü noticesində Birinci Qarabağ müharibəsində itkin düşmüş bir sıra şəxs aidiyyəti qeydiyyatlardan kənarda qalıb. Buna səbəb kimi, Birinci Qarabağ müharibəsindən sonrakı dövrdə bəzi itkin ailələrinin yaxınlarının rəsmi qeydiyyata alınması üçün Dövlət Komissiyasına müraciət etməməsi göstərilir bilər.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, Dövlət Komissiyası qeydiyyatsız kənarda qalmış və yaxınları ilə bağlı DNT nümunələri verməmiş itkin ailələrindən, o cümlədən itkin düşmüş şəxslərə dair məlumatı olan vətəndaşlardan qısa müddət ərzində işçi qrupu ilə əlaqə saxlayaraq itkin yaxınları barədə məlumatları və DNT nümunələrini vermə-

yi xahiş edir.

Ünvan: Bakı şəhəri, Parlament prospekti, 14.

Qaynar xətt: 81-61

Tel: (012) 405-99-79

Mobil: (010) 232-33-77

E-poçt: info@human.gov.az

Qərbin son vaxtlar yenidən aktiv şəkildə "amorf təşkilat" kimi qələmə verməyə çalışdığı BRICS artıq dünyanın qarşılıqlı fəaliyyət ehtiyacından yararlanmış çox güclü beynəlxalq bir quruma çevrilməkdədir. Bir çox siyasi ekspertlər belə hesab edirlər ki, BRICS yaxın vaxtlarda "yeni iqtisadi nizamın və dünyanın müxtəlif ölkələri arasında iqtisadi əlaqələrdə sisteminin" mühüm aləti olacaq. Doğrudur, G7-dən fərqli olaraq, bu quruma üzv olan və üzv olmağa çalışan ölkələrin bir-birindən fərqli siyasi və iqtisadi modelləri var. Ancaq bu, qurumun qarşıya qoyduğu məqsədlərə çatmağa heç də mane olmur.

Fransanın "Le Monde" nəşri çoxqütblüylükün əlaməti kimi formalaşan qurum haqqında bu yaxınlarda nəşr etdiyi məqalələrin birində yazır: "BRICS Qərbdən kənarında özünü axtaran və heç bir özünü süverenliyinə toxunmadan təkbaşına yaşamaq istəyən dünyanın iradəsini nümayiş etdirir. Düzünü desək, bu, birlik deyil, müstəqilliklərinin qısqıncılıqla qoruyan dövlətlərin çevik koalisiyasıdır".

Ela bu səbəbdən də hazırda gündəmdə olan BRICS Plus platformasının perspektivləri çox müsbətdir. Bugünkü dünyanın 40-ə yaxın ölkəsi bu assosiasiyaya qoşulmaq və ya onunla fəal dialoq qurmaq arzusunı ifadə edib. "Müstəqilliyini qısqıncılıqla" və qətiyyətlə qoruyan belə ölkələrdən biri də Azərbaycanıdır və bu il avqustun 20-də Bakının rəsmən BRICS-ə üzvlüklə bağlı müzakirə etməsinə də, ilk növbədə məhz bu prizmadan yanaşmaq lazımdır.

Bakının assosiasiyaya üzv olmaq niyyəti hələ iyulun əvvəlində, Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatının (ŞƏT) Astanada keçirilən sammiti zamanı boyan edilmişdi və bu zirvə görüşündə Azərbaycan və Çin arasında strateji tərəfdaşlığın yaradılmasına dair birgə bəyannamə qəbul edilmişdi. Sənədə qeyd olunmuşdu ki, Azərbaycan BRICS-ə qoşulmaq arzusunun ifadəsini və Çin belə əməkdaşlığı alqışlayır. Bakının bu niyyətinin hansı məqsədlərdən irəli gəldiyini və BRICS-in ölkəmizə nə vəd etdiyini obyektiv və müsbət prizmadan işıqlandıran siyasətçi və analitiklər çox olsa da, tonqıldən edilən də az deyil. Aydın məsələdir ki, Azərbaycanı Qərbin "boyunduruğu"na salmağa çalışan qüvvələr bütün imkanları ilə nə qədər bunun əleyhinə çıxış etsələr də, fikirlərini əsaslandırmaq üçün tutarlı arqumentlər göstərə bilmirlər.

Təbii ki, Bakı müdaxilə etməyən və qarşılıqlı fayda prinsiplərinə əməl edən dövlətlərlə əsaslı assosiasiyaya qoşulmaqda çox maraqlıdır və BRICS ilə əməkdaşlığın gücləndirilməsinin ümumi məqsədlərə çatmağa kömək edəəcəyini və ona uğur gətirəcəyini yaxşı başa düşür. Bunu hətta onun rəqibləri də etiraf edirlər. Azərbaycanın siyasi elitesi həm ikitərəfli münasibətlərdə, həm də çoxtərəfli formatlarda dialoqa, əməkdaşlığa və hamrəyliyə can atır və bunu müstəqil siyasətin əsas prinsipi hesab edir.

Vacib olan məqamlardan biri ondan ibarətdir ki, BRICS Qərbin özləri dikte etdiyi təşkilatlardan fərqli olaraq, iştirakçı ölkələrin suverenliyini məhdudlaşdırmır, əksinə, onlara yeni imkanlar verir. Düşünülən olacaq ki, məgər Qərblə buna mane olur? Reallıq budur ki, Azərbaycan kimi inkişaf etməkdə olan ölkələri Qərbin iqtisadi, daha çox isə siyasi sahədəki monopoliyası narahat edir və bu, onları alternativ xarici bazarlara çıxış axtarmağa məcbur edir. İkinci bir tərəfdən, Qərb "ikinci dərəcəli dövlətlər" hesab etdiyi inkişaf etməkdə olan ölkələrə açıq şəkildə

BRICS – Azərbaycanın strateji siyasətinin yeni vektoru

Bakı təkcə geosiyasi alternativ qurumda deyil, milli maraqların təminatında da maraqlıdır

İkili standartlardan yanaşır. Azərbaycan bu ədalətsizlikdən ən çox əziyyət çəkən ölkələrdən biri kimi bunu çox yaxşı bilir.

P.Lumumba adına RXDU-nun İqtisadiyyat fakültəsinin və Rusiya Prezidenti yanında RXTDİA-nın İE İnstitutunun dövləti müəllimi Fərhad İBRAHİMOV BRICS-ə üzvlüyünün Azərbaycanı nə vəd etdiyini açıqlayarkən

yazır: "Yeni dünya düzünün formalaşması kontekstində Azərbaycan Cənubi Qafqazın aparıcı oyunçusu kimi global regionun əsasını təşkil edən ölkələrlə münasibətləri dərinləşdirməyə çalışır. Bakı uzun müddət beynəlxalq aləmdə müxtəlif güc mərkəzləri arasında tarazlıq siyasətini davam etdirdi və haqlı olaraq belə hesab edirdi ki, bu cür xarici siyasət kombinasiyası onun milli maraqlarını pozmadan manevr etməyə imkan verəcək. Bununla belə, son illərdə həm regional dəyişikliklər, həm də global transformasiyalar nəticəsində geosiyasi mənzərə əhəmiyyətli dərəcədə dəyişib.

Zaqafqaziyanın lideri statusunu təmin edən Azərbaycan indi dünya siyasətində öz gündəmini formalaşdırmaq və təqdim etmək niyyətində olan yeni səviyyəyə yüksəlir. O, 120 dövlət üzvü olduğu Qoşulma Hərəkatının sammitində fəal iştirak edir, 80 minə yaxın insanın iştirakı ilə BMT-nin iqlim dəyişikliyi konfransı-COP29-ə kimi global əhəmiyyətli kütləvi tədbirlər keçirir və indi də ŞƏT və BRICS ilə bağlı gündəliyi fəal şəkildə təbliğ edir".

Bu gün Azərbaycan ŞƏT-də dialoq üzrə tərəfdaş statusuna malikdir və çox güman ki, respublika tezliklə təşkilatın üzvü olacaq. Bundan əlavə, Azərbaycan ŞƏT-in köməyi ilə Şərqi-Qərbi və Şimal-Cənub

dəhlizləri kimi regional kommunikasiya layihələrinin həyata keçirilməsinə mühüm beynəlxalq nəqliyyat və logistika mərkəzinə çevrilə bilər.

Rusiya politoloq Sergey Stankeviç qeyd edir ki, BRICS-ə qoşulmaq Azərbaycanın mühüm logistika mərkəzinə çevrilməyə və bu yolda gedən ticarətdən faydalanmağa imkan verəcək.

Ekspertin bu məsələdə haqlı olduğunu belə bir fakt da təsdiqləyir ki, böyük iqtisadi gücləri birləşdirən əsas marşrutlar Qafqazdan keçir. Burada isə Azərbaycan yollarını kəşif edən sabit ölkədir. BRICS ölkələri ilə əməkdaşlıq Azərbaycana öz coğrafi mövqeyindən maksimum yararlanmağa imkan verəcək.

Yeri gəlmişkən, Azərbaycan, Zəngəzur dəhlizinin açılmamasında inad göstərən oşxar imkanlara malik Ermənistana gələcəkdə nümunə ola bilər.

Digər bir politoloq, **Sankt-Peterburq Dövlət Universitetinin professoru, tarix elmləri doktora, Cənubi Qafqaz ölkələrinin xarici siyasəti üzrə ekspert Niyazi NİYAZOV** Azərbaycanın BRICS-ə üzvlü-

yünə başqa bir kontekstdən şərh edir və yazır: "Azərbaycan üçün BRICS beynəlxalq arenada geosiyasi rolunu gücləndirmək üçün bir fürsətdir. Bu üzvlük Azərbaycana geo-iqtisadi deyil, daha çox geosiyasi faydalar gətirəcək. Səbəb isə BRICS-in vahid iqtisadi sistemə malik ciddi iqtisadi struktur kimi hələ formalaşma mərhələsində olmasındır.

Amma Bakı İrəvanla Nyu-Dehli arasında hərbi-texniki əməkdaşlığın inkişafından narahatdır. Bakı Hindistanın Er-

mənistana hərbi-texniki sahədə qarşılıqlı siyasətinin ciddi şəkildə Zaqafqaziyada münasibətin artmasına yönəlməsinə istəyir. Bu səbəbdən də Azərbaycan üçün BRICS, bu gün Ermənistana fəal şəkildə hərbi-texniki yardım göstərən Hindistanla əlaqələrinin möhkəmləndirilməsinə və inkişaf etdirməkdə bir platforma olacaq".

Ekspertin bu məsələdə nə qədər haqlı olduğunu belə bir fikir də təsdiqləyir ki, BRICS beynəlxalq arenada təkcə mühüm oyunçu kimi deyil, həm də Yeddi İki Ölkənin formalaşmağa olan qurumu kimi xüsusilə aydındır. Assosiasiyaya heç vaxt özünü G7-yə rəqib elan etməsə də, Qərb ölkələri bu klubu özünə rəqib hesab edirlər.

Azərbaycanı quruma üzvlüyə cəsarətləndirən amillərdən biri də Bakının strateji tərəfdaşı olan Ankaranın da BRICS-ə üzvlük istəyi və bu məsələ ilə bağlı ciddi danışıqlar aparılmasıdır. Ankara Azərbaycanın üzvlük üçün özərlə təqdim etməsinə xüsusilə diqqət yetirir. Bundan əlavə, Türkiyə yaxşı bilir ki, BRICS-ə heç bir şəkildə NATO ilə əlaqəsi olmayan və ya Vaşinqton və Brüsselin "Qlobal Cənub"ə təzyiqləri göstərmək, ona siyasi və iqtisadi iradələrinə tətbiq etmək istəklərinə qarşı çıxan bütün ölkələr daxildir. Türkiyə isə çoxqütblü dünya ideyasını dəstəklədiyi və Qərb bloklarından ən qısa zamanda müstəqilliyini gücləndirmək istədiyi üçün BRICS-ə üzvlükə çalışır.

BRICS kimi yeni geosiyasi layihələr ətrafında qurulan "Qlobal Cənub" Azərbaycanı ciddi şəkildə maraq göstərir. Heç də hor kas bu elit kluba düşə bilmir. Azərbaycanın üstünlük verən ilk növbədə onun bu gün həyata keçirdiyi müstəqil siyasətini. Ölkə heç bir hərbi itifaqa girməyib; şərq istiqamətində özünü olduqca rahat hiss edir. Bunu Bakının xarici siyasət programı da aydın nümayiş etdirir.

Gizlin deyil ki, Azərbaycanla NATO ölkələri arasında münasibətlər nəzərəcar-pacaq dərəcədə soyuyub. Paris Bakıya qarşı açıq-aşkar düşmən mövqə tutur. Qarabağ münasibətləri həll olunandan sonra ABŞ da Bakını tənqid etməyə başlayıb və hətta ən yüksək səviyyədə tomasların dondurulma ehtimalını nəzərdən keçirir. Avropa təşki-

latları - Avropa Parlamenti, AŞPA və Venesiya Komissiyası vaxtaşırı Bakıya qarşı əsassız iddialar və ittihamlar səsləndirir. Amma BRICS ölkələri, məsələn, Al-dən fərqli olaraq, Azərbaycanın daxili işlərinə qarışırlar.

Azərbaycanın BRICS üçün iqtisadi əhəmiyyətini, həm də strateji əhəmiyyətini də xüsusi vurğulamaq lazımdır. Fərhad İBRAHİMOV bunu belə açıqlayır: "Sivilizasiyaların qovuşmasında yerləşən Bakı Rusiya, Çin və Hindistanın nəqliyyat layihələrində mühüm həlqədir. Nikol Paşinyanın Qərb strukturlarına inteqrasiya etməyə cəhd göstərdiyi Ermənistanda və Gürcüstandakı çətin vəziyyəti nəzərə alsaq, Azərbaycan etimad göstərilməsinin mümkün olduğu sabit dövlətdir. Cənubi Qafqazın aparıcı iqtisadiyyatı olan Azərbaycanı öz sıralarına qəbul etməklə BRICS qitənin digər regionuna təsir imkanlarını möhkəmləndirir və Avrasiyada mövqelərini möhkəmləndirir. Yeri gəlmişkən, Azərbaycan həm də BRICS və ŞƏT ölkələri arasında qarşılıqlı fəaliyyət üçün yeni platformaya çevrilə bilər.

Azərbaycanın BRICS üçün strateji əhəmiyyəti daha çox onun coğrafi mövqeyi, iqtisadi resursları və xarici siyasət prioritetləri ilə bağlıdır. Bakı regionda və beynəlxalq bazarlara əsas neft və qaz təchizatçılardan biridir. Ölkə Xəzər dənizində əhəmiyyətli karbohidrogen ehtiyatlarına malikdir və enerji infrastrukturunu fəal şəkildə inkişaf etdirir. BRICS ölkələri, xüsusilə enerjiden asılı olan Çin və Hindistan üçün Azərbaycanla əməkdaşlıq enerji mənbələrinin saxələndirilməsinə və enerji təhlükəsizliyinin möhkəmləndirilməsinə töhfə verən enerji strategiyasının mühüm elementinə çevrilə bilər".

Azərbaycanın müxtəlif sahələrdə - neft-qaz sənayesi, kənd təsərrüfatı, informasiya texnologiyaları və turizm istiqamətində sabit iqtisadi artım və inkişaf nümayiş etdirir. Ölkənin BRICS-ə daxil olması ticarət və investisiyalar üçün yeni imkanlar açır, qarşılıqlı ticarət artırılmasına, infrastruktur və ixtisas layihələri üçün vəsaitlərin cəlb edilməsinə kömək edə bilər. Bu, Azərbaycan iqtisadiyyatının saxələndirilməsinə töhfə və yeni sənaye sahələrinin inkişafına tökan verə bilər.

Bu gün Prezident İlham Əliyevin yüksək qətiyyəti və darın zəkası sayəsində Azərbaycan çoxvektorlu xarici siyasət xəttini fəal şəkildə inkişaf etdirməklə, beynəlxalq aləmdə öz mövqelərini möhkəmləndirməyə çalışır. BRICS-ə üzvlük əsas oyunçularla - Rusiya, Çin və Hindistanla siyasi və diplomatik əlaqələrin gücləndirilməsinə, Azərbaycanın regional və qlobal siyasətdə rolunun gücləndirilməsinə kömək edə bilər. Azərbaycanın BRICS-də iştirakı Cənubi Qafqazda münasibətlərin həllinə, regional təhlükəsizliyin və sabitliyin möhkəmləndirilməsinə töhfə verə bilər. Onun assosiasiyaya üzvlüyü terrorizm, ekstremizmi və digər təhlükəsizlik çağırışlarına qarşı mübarizədə sayılı əlaqələndirməyə kömək edə bilər. Azərbaycan müstəqil siyasi siyasət yürüdükdən ölkə kimi çoxqütblü dünya ideyasını, güc və resursların daha ədalətli bölüşdürülməsi üçün beynəlxalq institutlarda islahatların aparılmasını dəstəkləyir. Onun BRICS-ə daxil olması bu tendensiyaqların gücləndirə və inkişaf etməkdə olan ölkələrin maraqlarını əks etdirən yeni global əməkdaşlıq modellərinin inkişafına töhfə verə bilər.

Nəhayət, Azərbaycanın BRICS-ə daxil olması ölkə iqtisadiyyatının modernləşdirilməsini sürətləndirəcək və ölkənin dünya miqyasında mövqeyini möhkəmləndirəcək texnologiyaların cəlb edilməsinə kömək edəcək.

İlqar RÜSTƏMOV
XQ

"Alma-Ata məntiqi" və Bakı – İrəvan münasibətlərinin nizamlanması üçün əsas(sızlıq)

(əvvəlki 1-ci səhifədə)

A.Simonyanın "Azatutyun" radiosuna müsahibəsindən nəticə çıxarılıb ki, Ermənistan - Azərbaycan sülh sazişi tezliklə ölkə parlamentinin müzakirəsinə çıxarılacaq. Ancaq, bu, heç də belə deyil. Məsələ ondadır ki, Ermənistanın ali qanunverici orqanı yalnız 1991-ci ilin Alma-Ata Bəyannaməsinə əsasən ölkənin sərhədlərinin Ermənistan SSR-in inzibati sərhədləri olduğuunu göstərən sənədə baxacaq.

Alma-Ata Bəyannaməsi müttəfiq respublikaların keçmiş SSRİ-dən ayrılarkən malik olduqları inzibati sərhədlərin bir-biri tərəfindən tanımasını rəhbər tutdu. Ermənistan sənədə imza atsa da, otuz ilə yaxın müddətdə, faktiki olaraq, onu sayı saxlamadı, ölkəmizin ərazilərini işğaldə saxladı.

İkinci, 1991-ci ilin Alma-Ata Bəyannaməsi SSRİ-dən ayrılarkən nəzərdə tutursa, deməli, ortaya məntiqi suallar çıxır. İlk sual belədir: Nəyə görə əsas kimi Sovetlər Birliyində qoşulma götürülməsi? Yəni, söhbət SSRİ-yə daxil olarkən mövcud olmuş ərazilərdən gəlir. Məlum-

Erməni spikerin dedikləri və demədikləri

dur ki, 1923-cü ildən sonra Ermənistana Azərbaycan torpaqlarından "hədiyyələr" edilib. Məsələn, 1929-cu ildə Azərbaycan əraziləri hesabına Ermənistan SSRi tərkibində Meğri rayonu yaradılıb. Bununla da Vətənimizin digər ərazilərini Naxçıvanla birləşdirən yol kəsilib, qədim diyarımız blokada qalıb. Belə olan halda Alma-Ata Bəyannaməsi üzərində dayanıla bilərmi? Əlbəttə ki, yox! Bu, ədalətsizlik olardı və rəsmi Bakı ona görə sözügedən bəyannamənin mütləqliyi məntiqindən uzaqdır.

Ermənistan isə əksinə, Alma-Ata Bəyannaməsini ehtıkmışdır. Ehtıkmışdırma indiyədək istər baş nazir Nikol Paşinyanın, istərsə də digər erməni rəsmilərinin açıqlamalarının leymotivini təşkil edir. Əlbəttə, bəyannamə məntiqi deyil, ehtıkmışdırma olarkən, əsasən, məntiqdən uzaqdır. Məlum olduğu kimi, sənədə bağlı söz-söhbətlər 2022-ci ilin oktyabrında Praqada Avropa İttifaqı Şurasının prezidenti Şarl Mişelin

vasitəçiliyi ilə Azərbaycan və Ermənistan liderlərinin görüşündən sonra vüsət almışdı.

Praqa görüşündə tərəflər sənədi bir-birinə hörmətin, bir növ, baza prinsipi kimi qəbul etmişdilər. Yəni, həmin vaxtdakı Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tanımayan Ermənistan məhz Alma-Ata Bəyannaməsi ilə bunu etmişdi. Prinsipə, Azərbaycanın nəyisə tanımasına ehtıyac yox idi, çünki işğalçılıq edən ölkəmiz olmamışdı. Azərbaycanın Ermənistanın ərazi bütövlüyünün tanımasına həm də ona görə ehtıyac yox idi ki, ölkəmizin 44 günlük müharibəni dayandırmaq xoş niyyət ifadəsi idi. Halbuki, İrəvanadək irəliləmək imkanımız olub. Bunu həm də ona görə etmədik ki, 10 noyabr 2020-ci il tarixli üçtərəfli bəyanatda Bakının Naxçıvana maneəsiz yolla bağlı tələbinin ödənməsi əksini tapmışdı. Sənədə baş nazir N. Paşinyanın imzası yer almışdı. Bu imzanın

özü də Alma-Ata Bəyannaməsinin ehtıkmışdırılmasına yol vermir.

Əlbəttə, hazırda İrəvan üçtərəfli bəyanatı inkar yolu tutur, ərazi bütövlüyü və suverenliyi bəhanə edərək, öhdəliklərinin icrasından boyun qaçırır. Elə Alma-Ata Bəyannaməsinə münasibətdə interpretativ münasibət də Ermənistanın spekuliyasının tərkib hissəsidir. Ancaq sət reallıqlar var. O reallıqlarda Azərbaycan üçün Naxçıvanla quru yolu mühüm əhəmiyyətə malikdir. Rəsmi Bakı hazırda bu yolun İran ərazisindən keçməsi üzərində dayanır. Yəni, bir halda ki, İrəvan üzərinə götürüldüyü öhdəliyin icrasından boyun qaçırır, deməli, Bakı alternativ olaraq İran variantına üstünlük verir. Mövcud durumda Ermənistan əvvəllərdə olduğu kimi, yeno dalanda qalıb.

Belə nəticəyə gəlik ki, hazırda Azərbaycanla Ermənistan arasındakı sülhün ən vacib komponenti Naxçıvana yoldur.

Ə.RÜSTƏMOV
XQ

Şəhidlik ölümsüzlükdür

Vətən sevgisi ana bətnindən başlayır, izhəri isə, ilk növbədə, özünü unudaraq torpaq, millət uğrunda mübarizədə düşünmədən canını qurban verməklə bağlıdır.

Bəli vətənsəvlərdən biri də şəhid-şair Teymur Rəsulovdur. Teymur Turan imzası ilə tanınmağa başlayırdı, amma ömrü yarıda qırıldı onun. Federiko Qarsia Lorqa, Şandor Petefi, Puşkin, Lermontov, Yesevin, Müçfiq, Əli Kərim, Nizami Aydın, Fuad Əsədov... kimi, həyatdan vaxtsız köçdü, az qisim şeiri yadigar qaldı.

Dünən növbəti anım günü olan Teymur 23 mart 1988-ci ildə Bakı yaxınlığındakı Sahil qəsəbəsində dünyaya göz açıb. Qaradağ rayonu Əliheydər Kazımov adına 228 nömrəli tam orta məktəbdə və Həbib bəy Mahmudbəyov adına 2 sayılı Texniki-Hümanitar Elmlər Liseyində oxuyub. Sonra Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasında (indiki Neft və Sənaye Universiteti) ali təhsil alaraq energetik ixtisasına yiyələnib. Milli Qəhrəman Mübariz İbrahimovla birlikdə N sayılı hərbi hissədə əsgər olub, onun dünyaya səs salan hünerindən ruhlanaraq, canını hər an Vətənə qurban verməyə hazır olub.

Hərbi xidmətdən sonra öz ixtisası üzrə bir çox müəssisələrdə çalışıb. Çalışdığı sahələrdə bir mühəndis kimi, biliyi, bacarığı, iş vicdanla yanaşmağı ilə daim seçilib, kollektivin hörmətini qazanıb. Dövrü mətbuatda şeirləri, esse və məqalələri ilə çıxış edib.

Teymur Rəsulov 27 sentyabr 2020-ci ildə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən Ermənistanın işğalı altında olan ərazilərin azad edilməsi və ərazi bütövlüyümüzün bərpası üçün başlanan Vətən müharibəsi zamanı Xocavəndin və Cəbrayılın azadlığı uğrunda gedən döyüşlərdə iştirak edib. 21 oktyabr 2020-ci ildə Cəbrayıl döyüşləri zamanı şəhid olub.

*
Ədalət hissini lap kiçik vaxtından bürünər və nə heç zaman bu keyfiyyətini itirməyən Teymur kiçik yaşlarından hər cür haqsızlığa qarşı mübarizə etməyi öyrənmişdir. Zaman keçdikcə Qarabağ hadisələri onun həyatının bir hissəsinə çevrilməyə başlayıb. Orduya sevinə-sevinə gedib. Teymur yazırdı ki, hakimiyyət uğrunda

AZƏRBAYCANIM

Bir yanın Qarabağ, bir yanın Xəzər, Sinəndə türk gəzir, səni kim əzər? Başını üçrəngli bayrağım bəzər, Adına can dedik, Azərbaycanım!

Babəkin yurdusan, odlar diyarı, Olmaz hər igidin Həcərtök yarı, Sinəni dik saxla düşmənə sarı, Şənəyə şən dedik, Azərbaycanım!

Şərqin səhərisən, Qərbin dan yeri, Sabirin, Müçfiqin sən ad-sən yeri, Bir xan vərə bilməz Cavad xan yeri, Biz xana xan dedik, Azərbaycanım!

Şuşanın dağları boranlı, qarlı, Ağdam güc simvolu, Laçın vüqarlı, Xocalının qəlbə dərddi, qubarlı, Biz qana qan dedik, Azərbaycanım.

Qarabağ, İrəvan qəlbində yara, Borçalı, Zəngəzur qaldı əğyara, Qalx daha, bu dərdə tapa qan çərə, Yandıqca, yan dedik, Azərbaycanım!

şənə məxsus mədəniyyət abidələrini dağdıkları. Məhz həmin adamların qisəsi, həmin mədəniyyətin xiləsi, səninlə eyni dildə danışan, eyni mədəniyyətin daşıyıcısı olan milyonlarla insanın əzilmiş milli qürurunun bərpası üçün çarpışsən. Şəhidlik bütün ölim səbəblərindən üstün, yeganə əbədi yaşamaq yoludur.

– Bu düşüncələr qəhrəmanlığın iç dünyasından süzülüb gələn, onu daim narahat edən, xalqı da bir yumruq olmağa səsləyən duyğularından qaynaqlanırdı. Göründüyü kimi, hər baş verən hadisə, cəbhədən gələn hər xəbər Teymuru daha da həyəcanlandırdı və o da qələmə sarılaq düşüncələrinə əbədi həyat verdi.

Nəhayət, ordu sıralarına götürülən Teymur Bakı ətrafında yerləşən təlim-tədris mərkəzlərində olub, sonra Füzuli istiqamətində gedən döyüşlərdə iştirak edir, həmin rayonun bir neçə kəndinin alınmasında qəhrəmanlıq göstərirdi. Cəbrayılın, Xudafərin körpüsünə yaxın ərazilərdəki kəndlərin, Hadrutun işğaldan azad olunmasında iştirak edər, döyüşlərin qalib oğurlarından olur, Xocavəndin düşmən tapdağına olan kəndləri uğrunda ölüm-dirim savaşında yüksək şücaət göstərirdi. Teymurgilin taburunun Hadrutdan və ətrafıdakı kəndlərin azad olunmasından sonra növbəti döyüş əmri isə Şuşaya doğru irəliləməkdir.

*
Oktyabrın 2-ci yarısında döyüşlər daha gərgin, daha qanlı xarakter aldı. Xocavənd-Hadrut-Şuşa yolu ilə maneəmənaq Şuşaya doğru irəliləyirdilər. Ərzaq və su ehtiyatı tükənən taburun əsgərləri Şuşanın 10 kilometrliyində torpaq yolun üzərində yerləşən kilsə və ferma arasında o vaxtdakı itki verməyən maneəni ilk atəşlər ostanında üç əsgərini itirir. Teymur şəhid olmasından bir neçə dəqiqə öncə ondan qabaqda irəliləyən, arxaya çevrilən döyüş yoldaşının üzünə gülümsəyərək, “Deyəsən, sonumuz yaxınlıqdır”, – deyir. “Amma düşməne asanlıqla can vermək yoxdur!”

Beləcə, Teymur Rəsulov oktyabrın 21-də döyüş yoldaşı Ülvi Hacıyevlə çiyin-çiyinə döyüşərək, qəhrəmancasına şəhid olur. İki gün sonra şəhid olduğu yerdən götürülür, ailəsinə təhvil verilir. Döyüş yoldaşı Ülvi Hacıyevin isə nəşi tapılıb, adı itkinlər siyahına daxil edilir, uzun axtarışlar nəticəsində 58 gün sonra müəyyən olunur. Qəhrəmanlığın heç şübhəsiz, sevdidi

qız da varmış. Yoxsa, bu etirafı etməzdilər: “Sən eşqimin daim var ola bilmək arzusunun, sevgilim!” Bir dəfə isə yazmışdır:

**Unudulmaz sevgilər
Yalnızlığa, sonsuzluğa,
Mümkünsüzlüyə düğündür...**

Başqa bir şeirində isə şəhid şair belə deyib:

**Keçsin gecə, mən yatmayım,
Sevgimi nəfəş satmayım...**

Teymur çoxları kimi sakit həyatı seçərək yaşaya bilərdi, adı ömür yolu ilə kifayətlənərdi, sıradan yaşadığı həyatın sıradan insanına çevrilə bilərdi, ancaq o, bunu qəbul etməzdi. Bir tərəfdə göz yaşa versə, qan tökülürsə, analar min bir əziyyətə böyütdüyü övladını qurban verirsə, necə qəbul edə bilərdi sakit yaşamağı? Bir tərəfdə torpaqlarımız işğal olunurdusa, torpaqlarımız şəhidlərin qanı ilə sulanırdısa, adi həyatla necə razılaşa bilərdi? Bir tərəfdə Vətən oğulları düşmən zərbəsinə qarşı sinəsini sipər edirdisə, necə biganə qala bilərdi baş verənlərə?..

O doğulduğu gündən seçilmişlər sırasında özünə yer eləmişdi, geriye yol yox idi. İrəli addımladığıca qələmi yazırdı:

**Ölmək varsa qismətdə,
Nəyə lazım bu kədər?
Ölüm gəlsin qaça-qaça,
O an ömrümdə gül açar...**

*
Teymur Rəsulovun ən böyük arzusu Şuşanın azadlığını görmək idi. Həmişə deyirdi ki, Mübarizin qeyrətində, Fəridin casarətində, Poladın insanlığına və qəhrəmanlığına həssas aparmışam və bu yola baş qoymuşam: “Səğ-salamat qayıtsam, birlikdə həyatımızı davam edərik, şəhid olsam, heç kim pis olmasın, ağlamsın, yas saxlamasın, əksinə, hər yerdə addımı qururla çəkin. Məni bu yola heç kim məcbur etməyib, kimsə çağırmaayıb, bütün varlığımı özüm köntüllü bu yola çıxışmam”.

Ondan ötrü vətənpərvərlik təkə cəbhədə döyüşməkdən ibarət deyildi. Özü də qələmə sarılaq şeirlər yazır, mənsub olduğu toplumu ədəbiyyatını, digər mədəni dəyərlərini dünya çapında görmək istəyirdi. Onun Turan sevgisi böyük idi, ona görə də bu təxəllüsün seçməsi.

Onun haqqında danışanlar, onu yaxından tanıyanlar deyirlər ki, Teymur böyük əxlaq sahibi idi, bütün gözəl keyfiyyətlər onda birləşirdi. Başqa cür də ola bilməzdi. Vətən sevgisi güclü olanların, torpaq təəs-sübünü çəkənlərin, millətini bütün varlığı ilə sevnənlərin hər biri yüksək əxlaq sahibləridir.

Şəhidin atası Yavuz Rəsulov deyir ki, qaradışım rəhmətə gedəndə övladların hələ balaca idi: “Teymur mənim evimin yeganə oğlu idi. Həm də soyadımı daşdığı evin sonbeşiyi idi. Uşaqlıqdan etibarən onunla sərbəst qoyulan ata-oğul münasibətimiz olmayıb, yaxın dost olmuşuq, həmişə deyirdi ki, yaxşı dost olmağı bacaran adamlardan yaxşı valideyn də olur, övlad da olur. Allah bütün şəhidlərə rəhmət eləsin!”

Şəhidin yaxın dostu və qohumu Sahib Altay onunla bağlı xatirələrini bölüşərək bildirib ki, Teymur Milli Qəhrəman Mübariz İbrahimovla birgə əsgərlik keçib: “Mübariz İbrahimov həmin vaxt gizir kimi xidmət edirdi. Onun şəhidliyindən sonra Teymur anasına zəng etmişdi ki, zabit kimi hərbi sahədə qalmaq istəyir, lakin anası razı olmamışdı. Əsgərlikdən gələndən sonra elektrotexnika üzrə ixtisaslaşmış və sahə üzrə özünü inkişaf etdirmişdi. Ölkə üzrə 27 öncül elektrotexnika mühəndisindən biri idi. Amma ürəyi elə hey hərbi sahədə idi. Su qabı suda sinər, – deyiblər...”

Oktyabrın 21-i gecə 03:30-da Beyləqandan tibb xidməti rəisi zəng edib, Teymurun şəhidlik xəbərini verdi. Onun boynundan asılmış gillizin içərisində addım və telefon nömrənin qeyd olduğunu deyirdilər. Qeyddə yazılıb ki, mənə nəsə olsa, ilk bu dostuma zəng edin. Bu xəbəri ailəyə necə çatdırdım, bir Allah bilir...

Teymurun başqa bir xüsusiyyəti şairlik ruhunun olması idi. Dövrü mətbuatda şeirləri, esse və məqalələri dər olmurdu. Ən böyük arzularından biri də şeir, esse və məqalələrindən ibarət ilk kitabını nəşr etməkdir”.

Şahadətindən sonra onun bu arzusu da gerçəkləşib. İniş ailəsi Teymur Turanın “Qırub vaxtı” kitabını nəşr etdirib. 2 hissədə ibarət olan kitabda həm onun bədii-poeetik nümunələri yer alıb, həm də haqqında söylənən xatirələr.

Qaradağ rayonu Sahil qəsəbəsində fəaliyyət göstərən 301 sayılı uşaq bağçasının həyatında Teymur Rəsulov və qəsəbə şəhidlərinin xatirəsinə əbəd kompleks inşa edilib və park salınıb. Sahil İctimai Birliyinin dəstəyi ilə qəsəbədə yerləşən mərkəzi parkda “Yaşıl Sahil” adlı ağacəkəmə aksiyası keçirilib, aksiyanın keçirildiyi əraziyə qəsəbə şəhidlərinin adı verilmişdir. Bundan başqa, Qobustan rayonu yeni massiv ərazində küçələrdən biri şəhid Teymur Rəsulovun adını daşıyır və orada adına xatirə guşəsi açılıb. Eyni zamanda Neft və Sənaye Universitetində bir seminar auditoriyası, 228, 253, 297 və 319 sayılı orta məktəblərin həzərində bir sinif otağı şəhid Teymur Rəsulovun adını daşıyır.

Bütün bunlar onun dediyi “Şəhidlik ölümsüzlükdür” fikrinin doğruluğunu təsdiq edir.

**XƏDİCƏ QIYAS,
ƏLİ NƏCƏFXANLI
XQ**

Zəfər marafonunun 25 və 26-cı günləri

2020-ci il sentyabrın 27-də Ermənistan silahlı qüvvələrinin cəbhəboyu törətdiyi genişmiqyaslı təxribatlara cavab olaraq Azərbaycan Ordusu sonradan “Dəmir yumruq” adlandırılan əks-hücum əməliyyatına başladı. 44 gün davam edən Vətən müharibəsi, təxminən, 30 illik işğala son qoyulması və ərazi bütövlüyümüzün bərpası ilə nəticələndi. Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qazanılan möhtəşəm Zəfər tariximizə qızıl hərf-lərlə yazıldı.

Vətən müharibəsinin xronikası: 21 və 22 oktyabr

- Zəngilan rayonunun Mincivan qəsəbəsi və 13 kəndi – Xurama, Xumarlı, Sarı, Babaylı, Üçüncü Ağal, Hacallı, Qırx Müşlan, Üdgün, Turabad, İçəri Müşlan, Məlikli, Cahangirbəyli, Baharlı kəndləri işğaldan azad edilib. Bu barədə Prezident İlham Əliyev özünün rəsmi “Twitter” sahifəsində bildirib.

- Azərbaycan Ordusu Füzuli rayonunun Gecəgözü, Aşağı Seyidəhmədli, Zərgər, Cəbrayıl rayonunun Balyand, Papı, Tulus, Hacı, Tinli kəndlərini işğaldan azad edib. Bu barədə Prezident İlham Əliyev özünün rəsmi “Twitter” sahifəsində məlumat verib.

- Prezident İlham Əliyev Yaponiyanın “Nikkei” qəzetinə müsahibə verib. Dövlət başçısı jurnalistin – “Siz ikinci atəşkəsin artıq uğursuz olduğunu, yaxud bitdiyini və döyüşün davam etdiyini deyirsiniz?” sualına cavabında bildirib: “Atəşkəsə nail olmaq üçün ikinci cəhd ona görə uğursuz oldu ki, atəşkəs qüvvəyə mindikdən 2

dəqiqə sonra onlar atəşkəsi pozdular, onlar yenə də bizim dinc sənəklərimizə hücum etdilər. Bu səhər saat 6-dan 8-ə qədər onlar dinc əhalinin yaşadığı və ən çox ziyan gören Tərtər şəhərinə 100-dən çox raket atdılar. Onlar bizim hərbi mövqelərimizə hücum etdilər. Onlar artıq azad edilmiş əraziləri yenidən geri götürmək istəyirdilər. Bildiyiniz kimi, birinci atəşkəs cəhdindən sonra 24 saatdan az müddətdə onlar Ermənistan ərazisindən ballistik raketlə Azərbaycanın ikinci ən böyük şəhəri Gəncəyə hücum etdilər. Bu da hərbi cinayətdir və Ermənistan hökuməti buna görə məsuliyyət daşıyacaq. Beləliklə, onlar atəşkəsi pozublar”.

Ali Baş Komandan daha sonra vurğulayıb ki, atəşkəsə birtərəfli qaydada nail olmaq mümkün deyil. Əgər bizə hücum olunursa, biz növbəti özümlə müdafiə etməliyik, eyni zamanda, əks-hücum da keçməliyik. Sizə deyə bilərəm ki, onlar ikinci dəfə atəşkəsi pozandan sonra biz Zəngilan şəhərini və bir çox kəndləri azad etdik. Beləliklə, döyüş meydanında nə qədər çox vaxt keçirsə, biz bir o qədər də əraziləri azad edirik. Ona görə Ermənistan hökuməti öz davranışı haqqında ciddi düşünməlidir və əgər atəşkəsin səmərəli olmasını istəyirsə, birincisi, atəşkəsi pozmamaq, ikincisi, artıq işğaldan azad edilmiş əraziləri geri götürməyə cəhd etməmək və işğal olunmuş Azərbaycan ərazilərini boşaldılması üçün üzərinə ciddi öhdəlik götürməlidir.

- Düşmənin 5-ci, 6-cı, 7-ci dağatıcı alaylarının və 18-ci motoratçı diviziyasının müdafiə olunan bölmələri canlı qüvvə və döyüş texnikası itirərək geri çəkilməyə məcbur edilib. Çoxlu sayda silah-sursat bölmələrimiz tərəfindən qənimət götürüldü.

- Düşmənin 5-ci, 6-cı, 7-ci dağatıcı alaylarının və 18-ci motoratçı diviziyasının müdafiə olunan bölmələri canlı qüvvə və döyüş texnikası itirərək geri çəkilməyə məcbur edilib. Çoxlu sayda silah-sursat bölmələrimiz tərəfindən qənimət götürüldü.

- Azərbaycan Hava Hücümündən Müdafiə Bölmələri Füzuli və Tərtər istiqamətində Ermənistan silahlı qüvvələrinə məxsus üç taktiki pilotsuz uçuş aparatını, Horadiz istiqamətində isə bir pilotsuz uçuş aparatını vurublar.

- Azərbaycanın Müdafiə Nazirliyi artilleriya bölmələrimizin gecə və gündüz atışlarının videogörüntülərini paylaşdı.

- Müdafiə Nazirliyi düşmənin döyüş meydanında atıb-qaçdığı hərbi texnikaların görüntülərini yaydı.

- Ermənistan silahlı qüvvələrinin 556-cı alayının taboru sıradan çıxarıldı.

- Ermənistan silahlı qüvvələrinin ya-

şayış məntəqələrimizi ağır artilleriya qurğularından və raket sistemlərindən atəşə tutması nəticəsində sentyabrın 27-dən oktyabrın 21-i saat 11:00-dək 63 mülki şəxs həlak olub, 292 nəfər xəsərət alıb, 1981 ev, 90 çoxmənzilli yaşayış binası və 386 mülki obyekt yarasız vəziyyətə düşüb. Bu barədə Baş Prokurorluq məlumat yayıb.

22 oktyabr

- Azərbaycan Ordusu Füzuli rayonunun Mollavəli, Yuxarı Rəfədinli, Aşağı Rəfədinli, Cəbrayıl rayonunun Sirik, Şıxlar, Məstəlibəyli, Dərzili kəndlərini işğaldan azad edib. Bu barədə Prezident İlham Əliyev özünün rəsmi “Twitter” sahifəsində bildirib.

- Zəngilan rayonunun Kolluqışlaq, Malatkeşin, Kənd Zəngilan, Genlik, Vəliqulubəyli, Qaradər, Çəpödər, Tatar, Tiri, Əmirxanlı, Qarqulu, Bartaz, Dəlləkl kəndləri və Ağbend qəsəbəsi işğaldan azad edilib. Bu barədə Prezident İlham Əliyev

da mübarizə aparın insan insanlıq savaşından məğlub çıxmış kimsədir. Ədalət uğrunda mübarizə aparın insan isə insanlığa nümunədir. Vətənpərvərlik mövzularında olan şeirləri ilə mətbuatda oxucularına milli təəssübkeşlik hissi aşılamağa çalışıb. Belə bir vaxtda “Azərbaycanım” şeiri geniş əks-səda doğurub.

*
2020-ci ildə başlayaraq, 5 gün davam edən Tovuz döyüşləri Azərbaycanın uzun illər işğal altında olan torpaqlarının azad edilməsinə yol açdı. Həmin savaşda general-mayor Polad Həşimov, polkovnik İlqar Mirzəyev, mayor Namiq Əhmədov, mayor Anar Novruzov, baş leytenant Rəşad Mahmudov, gizir İlqar Zeynalov, gizir Yaşar Babayev, baş çavuş Vüqar Sadıqov, çavuş Elçin Mustafazadə, çavuş Nazim İsmayılov, baş əsgər Elşad Məmmədov və əsgər Xəyyam Daşdəmirov Vətən uğrunda şəhid oldular, əbədiyyət zirvəsinə ucaldılar.

Məhz o zaman Azərbaycan xalqı şəhidlərin matəmini saxlamaqla yanaşı, Qarabağın azadlığını tələb etməyə başladı. Teymur Rəsulov həmin ərfədə Səfərbərlik Xidmətinin rəsmi internet saytında bir kö-nüllü kimi qeydiyyatdan keçir. Komissarlıqda çağırış növbəsinə gözləyir, dafələrlə Qaradağ rayonu hərbi komissarlığına gedir və təkidlə döyüşlərə cəlb olunmasını tələb edir.

İllərlə təhsil alıb, təcrübə keçən, bacarıqlı elektrotexnika mühəndisi olan Teymurun bu işırvə Vətən sevgisindən irəli gəlirdi. İkinci Qarabağ müharibəsi başlandı dediyi ki, mənim orada vuruşanlardan nəyim əskik və ya artıqdır? Orada qaradışların vuruşduğu halda mən evdə rahat yata bilmərəm. Bir şeirində isə yazırdı:

**Azadlığı haqqından yaşamağın
Sevginin barından kasad olurlar...**

*
Şəhid şairin qeyd dəftərindən sətirlər:

“*Döyüş başlanan gündən bu yana yediyim yemək də, içdiyim su da, yata-dığım yuxu da mənə haramdır. Bu həyatda insanın bir missiyası var. Hazırda bizim vətəndaş olaraq missiyamız döyüşmək, vətənin ərazi bütövlüyünün təmin olunmasında rol oynamaktır. Ancaq içərisində yaşadığımız bu həyatın nə əvvəli bəlidir, nə sonu. Bilirəm, müharibədir, odun, alovun içidir, burada ölüm təhlükəsi daha çoxdur. Nə olsun ki? Onsuz da, bir gün hər kəs öləcək. Vətən naminə müharibədə ölüm isə minqat şərafiyədir. Bu yol ən mübarək yoldur. Bilirsən ki, sən vətənin işğal edilib, qadınlarını əsir götürüblər,*

Şuşada mikro və kiçik sahibkarlarla görüş

Özəl bölmə Qarabağın dirçəlişinə töhfəsini artırır

İqtisadiyyat Nazirliyinin Dövlət Vergi Xidmətinin Qarabağ Ərazi Vergilər Baş İdarəsi Şuşa şəhərində Xankəndi, Şuşa və Xocalıda fəaliyyət göstərən sahibkarlarla görüş keçirib.

Qurumdan bildirilib ki, mikro və kiçik sahibkarlıq subyektlərinin iştirak etdikləri görüşdə işğaldan azad olmuş ərazilərdə iqtisadi canlanmanın sürətləndirilməsi məqsədilə həyata keçirilən layihələr, təbiq edilən vergitutmanın xüsusiyyətləri, o cümlədən rezidentlərə verilən vergi və gömrük güzəşt və azadolmaları, kreditlərin dövlət zəmanəti ilə gerçəkləşdirilməsi, kredit faizlərinin subsidiyalaşdırılması barədə məlumat verilib.

Qarabağ Ərazi Vergilər Baş İdarəsinin rəisi Ələkbər Məmmədov işğaldan azad olunmuş ərazilərdə sahibkarlığın inkişafı istiqamətində dövlətin atdığı addımları, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə rezident statusu alan sahibkarlara şamil olunan vergi güzəştləri və Vergi Məcəlləsinə edilən dəyişikliklər barədə danışıb. Qeyd olunub ki, dayanıqlı iş yerləri üç mənbədən formalaşır. Bu mənbələr dövlət müəssisələrinin yaradılması, özünəməşğulluq və özəl sektordur. Bu baxımdan özəl sektorun inkişafı çox önəmli məsələdir.

İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Sahibkarlığın İnkişafı Fondunun İdarə Heyətinin üzvü Emin Şirinov təmsil etdiyi qurumun sahibkarlıq subyektlərinə göstərdiyi maliyyə dəstəyi barədə məlumat verib. O, bu ilin 9 ayında qurumun 4116 sahibkarlıq subyektinin investisiya layihəsinə 167,6 milyon manat güzəştli kredit ayırdığını bildirib: "Ümumilikdə işğaldan azad edilən ərazilərdə fəaliyyət göstərən 10 sahibkarlıq subyektinin layihələri 23,8 milyon manat güzəştli kreditlərlə dəstəklənib. Bununla

yanaşı, zəmanət subsidiya mexanizmi çərçivəsində işğaldan xilas olunan ərazilərdə kredit tələbi 17,7 milyon manat olan 8 layihəyə 14 milyon manat məbləğində dövlət zəmanəti verilib".

Görüş zamanı sahibkarlıq subyektlərinin qeydiyyata məsələsinə toxunulub, rezident statusunun əldə edilməsinin önəmi vurğulanıb və sahibkarları maraqlandıran suallar cavablandırılıb. Qeyd edək ki, Qarabağda özəl sektorun inkişafının diqqətdə saxlanılması yeni iş yerlərinin açılmasını sürətləndirir. Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş ərazilərində fəaliyyət göstərmək üçün müraziət edən sahibkarların sayının artıq 3 mini keçməsi də bunun bariz ifadəsidir. Müraziətlərin yarından çoxu investisiya yönümlüdür.

Hazırda fəaliyyət göstərən 219 layihənin 89-u Qarabağda, 130-u isə Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunda reallaşdırılıb. Bütün layihələr gerçəkləşdirildikdən sonra 1879 şəxsin işlə təmin ediləcəyi nəzərdə tutulub. İşğaldan azad edilən ərazilərdə sahibkarların daha səmərəli fəaliyyətləri üçün müəyyən güzəştlər yaradılıb. Məsələn, bir sıra iş adamlarının (rezidentlərin) maliyyə çıxışı artıq həll edilib. Onlara hökumət tərəfindən 500 milyon manat həcmində kredit portfeli təqdim olunub. Həmin kreditlərin 450 milyon manatına dövlət zəmanəti verilib.

Bu ərazilərdə fəaliyyət göstərən hər bir sahibkara 1 kreditin məbləği 5 milyon manatı keçməmək şərtində dövlət zəmanəti əsasında ayrılır. Həmin kreditlər 7 il müd-

dətənə ayrılır. Burada kredit faizlərinin subsidiyalaşdırılmasına əsas məsələ kimi yanaşılır, kreditlərin 10 faizə qədər dövlət tərəfindən subsidiyalaşdırılır.

Bundan əlavə, sahibkarlıq fəaliyyəti üçün qoyulan investisiyanın əsas hissəsini təşkil edən kreditlərlə bağlı dövlət dəstəyi də artıq müəyyən edilmiş. Azad olunmuş ərazilərdə fəaliyyət göstərən sahibkarlara kreditlər verilməsini dəstəkləmək məqsədilə Azərbaycan Prezidentinin 2023-cü il 9 yanvar tarixli fərmanı ilə təsdiqlənən "İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə fəaliyyət göstərən sahibkarlıq subyektlərinə verilən kreditlərin dövlət zəmanəti ilə təmin edilməsi və kredit faizlərinin subsidiyalaşdırılması Qaydası" və ona əlavə olunmuş "İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə fəaliyyət göstərən sahibkarlıq subyektlərinə verilən kreditlərin dövlət zəmanəti ilə təmin edilməsi barədə Çərçivə Zəmanət Sazişi" qəbul olunub.

Bu qayda Qarabağ və Şərqi Zəngəzur regionunda fəaliyyət göstərən biznes subyektlərinə verilən kreditlər üçün dövlət zəmanəti və alınan kreditlərin faizlərinin subsidiyalaşdırılması şərtlərini müəyyən edir. Dövlət zəmanəti ilə alınmış kreditlərdə zəmanət Maliyyə Nazirliyinin üzərinə düşür. İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə tikinti fəaliyyəti ilə məşğul olan sahibkarlar, o cümlədən tikinti materiallarının istehsalı ilə məşğul olan özəl bölmə subyektləri dövriyyə vəsaitləri üçün müvəkkil banklardan 2 ildən daha uzun müddətə kredit cəlb edə biləcəklər.

İpoteka və Kredit Zəmanət Fondunun (İKZF) məlumatında qeyd edilir ki, digər güzəşt isə subsidiyalara bağlıdır. Belə ki, İKZF sahibkarlıq subyektinin əvəzindən müvəkkil banka 8 faiz bəndi həcmində subsidiya ödəmək tələbini malikdir. Eyni zamanda, sahibkarlıq subyektinin investisiya təşviqi sənədi varsa, fond 10 faiz bəndi həcmində subsidiya vermək səlahiyyətinə də sahibdir.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında bu il fevral ayının əvvəlindən başlayaraq elektron kredit və zəmanət informasiya sistemi fəaliyyət göstərir. Artıq bu portal üzərindən müraciətlər qəbul edilir.

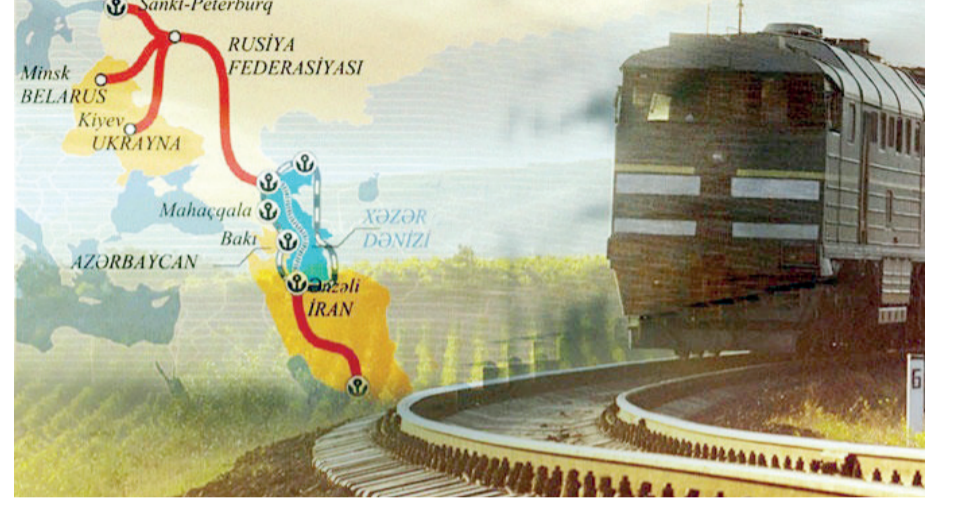
Ölkəmizin işğaldan azad olunan ərazilərində rezident statusu alan sahibkarlıq subyektlərinə bütün vergi güzəştlərindən istifadə etmək şəraiti yaradılıb. Onlara əmlak, torpaq, mənfəət, fiziki şəxslərə münasibətdə gəlir vergisindən, sadələşdirilmiş, hədəfə əsaslanmış vergilərdən azad olmaq imkanı verilib.

Bütün bunlarla yanaşı, idxal edilən texnikaların, texnoloji qurğuların ƏDV-dən, habelə idxal məqsədli texnika, xammal və materialların gömrük rüsumundan azad edilməsi də diqqətdə saxlanılıb. Hazırda məcburi dövlət sosial sığorta üzrə ödənişlərin subsidiyalaşması prosesi gedir və artıq rezidentlər bu imkanlardan istifadə edirlər.

Azərbaycan Şimal-Cənub Dəhlizinin aparıcı ölkəsidir

Respublikamızdan İrana daxil olan tranzit yüklərin həcmi 3 dəfə artıb

İrənin Yol və Nəqliyyat Təşkilatının tranzit və beynəlxalq nəqliyyat idarəsinin baş direktoru Cavad Hedayəti mediaya açıqlamasında Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizi çərçivəsində Astaradan İrana daxil olan tranzit yüklərin həcmi 3 dəfə artmış olduğunu bildirdi. Baş direktor, eyni zamanda, belə bir göstəricinin beynəlxalq infrastrukturun iqtisadi və ticari baxımdan daha sərfəli məhsulların daşınması üstünlük verilməsi ilə əldə edildiyini vurğuladı.

Onun sözlərinə görə, Rusiya və Hindistan yükdaşıma və yük nəqliyyatı xərclərini azaltmaq üçün "Fesco" şirkəti ilə marşrut xətti yaradılıb. Bu marşrutda yükdaşıma xərci, təxminən, 4 min dollardır. Yükdən çoxu dəniz marşrutu ilə daşındığına görə, xərclər 4 min dollardan aşağı başa gəlir. Buna əsasən, dəniz marşrutu ilə yükdaşıma yük sahibləri üçün daha sərfəlidir.

Cavad Hedayəti qeyd edib ki, Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizində hər hansı addım atılarsa, yükdaşıma xərci 4 min dollardan aşağı olmayacaq. Buna əsasən, İran Şimal-Cənub Dəhlizində iqtisadi cəhətdən daha sərfəli yüklərin daşınmasına diqqət yetirməlidir. Bu məsələdə yükün daşınma vaxtı da diqqətdə saxlanılmalıdır.

Bəzi məhsulların, o cümlədən kalium hidrokxid və kimyəvi maddələrin sözügedən dəhlizlə daşınması üçün təkliflər var. Daha çox yük konteynerlərinin daşınması və tranzit olunması üzərində işləmək lazımdır.

Xatırladaq ki, 2000-ci il sentyabrın 12-də Rusiya, İran və Hindistan arasında imzalanmış hökumətlərarası saziş əsasında Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizinin təməli qoyulub. Azərbaycan bu sazişə 2005-ci ildə qoşulub. Ümumilikdə 13 ölkə tərəfindən sözügedən sənəd ratifikasiya edilib (Azərbaycan, Belarus, Bolqarıstan, Ermənistan, Hindistan, İran İslam Respublikası, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Oman Sultanlığı, Rusiya Federasiyası, Tacikistan, Türkiyə, Ukrayna).

Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizinin yaradılması ilə bağlı müvafiq saziş imzalayan ölkələr qarşısında 2030-cu ilə qədər bu infrastrukturla 30 milyon ton tranzit və ikitərəfli yüklərin daşınması mühüm vəzifə kimi qoyulub. Tərəflərin dəhlizin inkişafı kontekstində öz əraziləri vasitəsilə nəqliyyat və tranzit əməliyyatlarını, habelə prosedurlarının asanlaşdırılması məsələləri ilə məşğul olmaq üçün Birgə İşçi Qrupu da yaradılıb.

1 ildə valyuta

ehtiyatlarımız 13 faiz artıb

Ölkənin toxunulmaz xəzinəsi 73,5 milyard manata çatıb

Dövlət Neft Fondundan aldığımız məlumata əsasən, Azərbaycan son 1 ildə valyuta ehtiyatlarını 13 faizə yaxın artırılıb. Bu il oktyabrın 1-nə respublikamızın strateji valyuta ehtiyatları 73 milyard 493,4 milyon ABŞ dolları təşkil edib. Bunun 83,95 faizi və yaxud 61 milyard 697,6 milyon ABŞ dolları Dövlət Neft Fondunun, 16,05 faizi və yaxud 11 milyard 795,8 milyon ABŞ dolları isə Azərbaycan Mərkəzi Bankının payına düşüb.

2024-cü ilin III rübündə ölkənin valyuta ehtiyatları 3 milyard 755,2 milyon ABŞ dolları və yaxud 5,4 faiz artıb. Belə ki, Dövlət Neft Fondunun valyuta ehtiyatlarında 3 milyard 697 milyon ABŞ dolları və yaxud 6,4 faiz, Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatlarında isə 58,2 milyon ABŞ dolları və yaxud 0,5 faiz artım olub.

Azərbaycanın son 1 ildə valyuta ehtiyatları 8 milyard 194,1 milyon ABŞ dolları və yaxud 12,55 faiz artıb. İl ərzində Dövlət Neft Fondunun valyuta ehtiyatları 6 milyard 173,6 milyon ABŞ dolları və yaxud 11,1 faiz, Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatları isə 20 milyard 20,5 milyon ABŞ dolları və yaxud 20,6 faiz artım nümayiş etdirib. Dövlət Neft Fondunun vəsaitləri 62 milyard dollara yaxınlaşılıb.

Bu il oktyabrın 1-nə Dövlət Neft Fondunun vəsaitləri ilin əvvəlinə nisbətən 10 faiz artaraq 61 milyard 697,6 milyon ABŞ dolları təşkil edib. Məlumatla görə, yanvar-sentyabr aylarında fondun büdcə gəlirləri 15 milyard 4 milyon manat, xərcləri isə 9 milyard 634,5 milyon manat olub.

9 ay ərzində fond neft və qaz satışları ilə həyata keçirilməsindən 9 milyard

424,1 milyon manat, o cümlədən, mənfəət neftinin və qazın satışından 8 milyard 641,8 milyon manat, bonus ödənişlərindən 778,2 milyon manat, tranzitdən 0,5 milyon manat, akhrəşabı ödənişlərdən isə 3,6 milyon manat gəlir əldə edib. Qurumun vəsaitlərinin idarə olunmasından əldə edilən investisiya gəliri isə 5 milyard 579,9 milyon manat olub.

Hesabat dövründə fond 2024-cü il büdcəsinin icrası çərçivəsində 8 milyard 585,8 milyon manat vəsaiti dövlət büdcəsinə transfert edib, "2019-2023-cü illər üçün ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliyinə artırılması üzrə Dövlət Proqramı"nın maliyyələşməsinə 18 milyon manat, "Gənclərin xarici ölkələrin nüfuzlu ali təhsil müəssisələrində təhsil almalarına dair 2022-2026-cı illər üçün Dövlət Proqramı"nın maliyyələşməsinə isə 10,8 milyon manat yönəldib. Bu dövrə də fondun idarə edilməsi ilə bağlı xərcləri 19,9 milyon manat təşkil edib. Valyuta məzənnələrinin dəyişməsindən yaranan fərq ilə bağlı qurumun büdcədən kənar gəliri hesabət dövrü üzrə 4 milyard 197,6 milyon manat olub.

Səhifəni hazırladı: **Vaqif BAYRAMOV** XQ

Türk Dövlətləri Təşkilatının "Yaşıl" və Milli Banklar şurası yaradılacaq

Türk Dövlətləri Təşkilatı Qazaxıstanın təşkilata üzv dövlətlərin Yaşıl Maliyyə Şurası və Mərkəzi Milli Banklar Şurasının yaradılması təşəbbüsünü dəstəkləyib.

Qazaxıstan Respublikası Baş nazirinin rəsmi informasiya xidmətinin məlumatına görə, bu təşəbbüs oktyabrın 18-də Bişkekə TDT-yə üzv ölkələrin iqtisadiyyat və ticarət nazirlərinin 13-cü iclasında təsdiq edilmiş. Azərbaycan, Türkiyə, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan və Macarıstan rəsmilərinin iştirak etdikləri iclasda əsas məzahirə mövzusu TDT-yə üzv dövlətlərin gələcək əməkdaşlığının gücləndirilməsi və iqtisadi inkişaf məsələləri olub.

İqtisadiyyat və ticarət nazirlərinin Türkiyə şəhərində keçiriləcək görüşdə iştirak edən Qazaxıstanın bütün TDT ölkələri tərəfindən dəstəklənən digər təşəbbüs –TURAN xüsusi iqtisadi zonasının açılışı planlaşdırılıb.

Qeyd edək ki, TDT-nin 2009-cu ildə Naqçıvan şəhərində keçirilən Zirvə görüşündən indiyədək qurum səmərəli bir inkişaf yolu keçib, 160 milyona yaxın insanın yaşadığı böyük bir coğrafiyada və global miqyasda güclü təşkilat kimi tanınıb. Pre-

zident İlham Əliyevin TDT ölkələri ilə bütün sahələrdə əlaqələrin möhkəmləndirilməsini Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas prioritetlərindən biri elan edib.

Onu da deyək ki, Azərbaycanla TDT-yə üzv ölkələr arasında iqtisadi-ticarət əlaqələrinin daha da genişləndirilməsi üçün son illərdə bir sıra layihələr reallaşdırılıb. Məsələn, Milli Məclisin 4 aprel 2023-cü il tarixli iclasında "Türk Dövlətləri Təşkilatının hökumətləri arasında sadələşdirilmiş gömrük dəhlizinin yaradılması haqqında" 2022-ci il noyabrın 11-də Səmərqənd şəhərində imzalanan saziş təsdiqlənib. Bununla da TDT hökumətlərinin gömrük orqanları arasında malların və nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti ilə bağlı məlumat mübadiləsi asanlaşdırılıb. Başqa sözlə, belə bir layihənin

icrası nəticəsində təşkilata üzv hökumətlər arasında daşınan mallar və nəqliyyat vasitələri haqqında məlumatların elektron şəkildə mübadiləsi gerçəkləşib, nəticədə sürətli yük daşınması, o cümlədən yük daşınmalarının həcmində nəzərəcarpacaq dərəcədə artım nail olmaq reallaşılıb.

"Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv dövlətlərin hökumətləri arasında beynəlxalq kombinə edilmiş yük daşınmaları haqqında" sazişin təsdiqlənməsi isə Orta Dəhlizin praktiki əhəmiyyətinə müsbət təsir göstərəcək yanaşı, regionda baş verən yeni geosiyasi və geoekonomik reallıqlar çərçivəsində sözügedən marşrutla Çindən Avropaya quru yolla daşınan yüklərin Qazaxıstan və Azərbaycandan keçərək ötürülməsi reallaşılıb.

"Odlar yurdu"nda enerji istehsalı 4 faiz artıb

Yeni elektrik stansiyalarının istifadəyə verilməsi ilə hazırda ölkəmizin ümumi elektrik enerjisi istehsalı gücü 8 min 415,6 meqavata çatıb ki, bu da ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 324,8 meqavat və ya 4 faiz artım deməkdir.

Elektroenergetika sisteminə ümumi gücü 6 623 meqavat olan 22 istilik elektrik stansiyası, 1 406,6 meqavatlıq 58 su elektrik stansiyası, 278,1 meqavat gücündə 9 günəş elektrik stansiyası, 63,7 meqavat gücündə 5 külək elektrik stansiyası, 37 meqavat gücündə bərk məişət tullantıları elektrik stansiyası və ümumi gücü 7,3 meqavat olan 3 hibrid elektrik stansiyası fəaliyyət göstərir.

Su elektrik stansiyaları daxil olmaqla bərpaolunan enerji mənbələri üzrə elektrik

stansiyalarının gücü 1 792,6 meqavatdır ki, bu da ümumi istehsal gücünün, təxminən, 21,3 faizini təşkil edir. Bu dövrdə generasiya gücünün artırılması ilə yanaşı, elektrik enerjisi şəbəkəsində də nailiyyət əldə edilmiş. Belə ki, hazırda ümumi gücü 29 491 MVA olan 110-500 kV-luq 254 yarımstansiya istismardadır.

Ötən il 29,3 milyard kilovat-saat istehsal, 3,2 milyard kilovat-saat ixrac göstəriciləri ilə elektrik enerjisinin istehsalı və ixracı xeyli dərəcədə yüksəlib. 2023-cü ildə

23,2 milyard kilovat-saat elektrik enerjisi istehsal edilmiş. Elektrik enerjisi itkiləri 2,9 faiz azaldılıb. Bu ilin 9 ayı ərzində 2023-cü ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə elektrik enerjisinin istehsalı 247,7 milyon kilovat-saat artımla 21,8 milyard kilovat-saat olub ki, burada 9 dəfədən çox günəş elektrik enerjisi istehsalı bərpa olunan mənbələrin payı 14,1 faizə yüksəlib. İxrac isə Gürcüstana 898,7 milyon kilovat-saat, Türkiyəyə 176,4 milyon kilovat-saat, Rusiyaya 137,4 milyon kilovat-saat və İrana 27,9 milyon kilovat-saat olmaqla ümumilikdə 1,2 milyard kilovat-saat təşkil edib. Elektrik enerjisinin idxalı bu dövrdə azalaraq 139,4 milyon kilovat-saat olub.

“Yaşıl dünya” naminə həmrəylik

“Yaşıl” keçidin taleyini yetərli maliyyə dəstəyi həll edəcək

Misirlı ekspert, Mərkəzi Asiya və Qafqaz üzrə tədqiqatçı Əhməd Abdah Tarabeyk Azərbaycan mediasına müsahibəsində bildirdi ki, COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi ölkəmizin “yaşıl” enerjiyə keçidində, eləcə də bərpaolunan enerjinin inkişafında mühüm rol oynayacaq və “yaşıl” enerjiyə qlobal keçidlə bağlı mühüm qərarlar qəbul ediləcək. Bütün bunlarla yanaşı, Azərbaycan gələcəkdə respublikamızın iqtisadına dəstək olacaq “yaşıl” enerjinin Avropaya ixracı ilə bağlı layihənin həyata keçirilməsi üçün əhəmiyyətli tərəfdaşlar cəlb edə biləcək.

Misirlı ekspert daha sonra qeyd etdi ki, katibliyi Almaniyanın Bonn şəhərində yerləşən BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransı 1995-ci ildə Berlinə ilk sessiyasını keçirib və həmin vaxtdan indiyədək iqlim dəyişikliyinə qarşısının alınması və onun zərərli təsirlərini aradan qaldırılması üçün dünya ölkələrinin səylərini birləşdirib.

Onun sözlərinə görə, əlverişli coğrafi mövqeyi və böyük iqlim fəallığı ilə fərqlənən Azərbaycan global iqlim konfransının səmərəliliyini gücləndirəcək. Dünya ölkələri yeni maliyyələşdirmə məqsədində çatmaqda çətinliklərlə üzləşdiyi bir vaxtda Azərbaycan nail olacağına ümid etdiyi konkret planlar da, şübhəsiz ki, gerçəkləşdiriləcək: “Bu, iqlim dəyişikliyinə uyğunlaşmaq üçün daha çox investisiya tələblərinin artması fonunda baş verəcək. Qarşından gələcək sənayenin əsas məqsədi yoxsul ölkələrə iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə kömək etmək üçün zəngin ölkələr tərəfindən ödənilən yeni illik maliyyə hədəfi üzrə razılıq olacaq”.

Mərkəzi Asiya və Qafqaz üzrə tədqiqatçının bu əminliyi təsəvvürü sayılır. Çünki hazırda beynəlxalq aləm təbiət hadisələrindən ciddi narahatlıq keçirir. Məhz elə buna görə də dünya ölkələrində iqlim dəyişikliyinə qarşı genişmiqyaslı müba-

rizə tədbirləri gerçəkləşdirilir, qlobal temperaturun 2100-cü ilə qədər 2°C altında saxlanması insanlığın gələcəyinin əsas şərti kimi dəyərləndirilir. Paris iqlim sazişi ilə razılaşdırılan həmin hədəfi bu gün dünya ölkələri diqqət mərkəzində saxlayır. Bu məqsədi reallaşdırmaq üçün qlobal səviyyədə fəaliyyətlər intensivləşdirilir, hökumətlər, korporasiyalar, qeyri-hökumət təşkilatları, eləcə də fərdi vətəndaşlar səviyyəsində həmin proses dəstəklənir.

Qeyd edək ki, iqlim dəyişikliyinə qarşı səmərəli və davamlı mübarizədə ilkin şərt maliyyələşdirmə probleminin həlli ilə bağlıdır. Dünyanın nüfuzlu şəxslərinin fikirlərində də iqlimlə əlaqədar bütün səylərin dəstəklənməsində maliyyənin mühüm rol oynadığını vurğuluyur. Qlobal maliyyə institutlarına məqsəd və fəaliyyətlərində daha da irəliləmək barədə çağırışlar səsləndirilir.

COP29-un prezidenti, Azərbaycanın ekologiya və təbii sərvətlər naziri Muxtar Babayev mediaya müsahibəsində bildirdi ki, ölkəmiz iqlim konfransına əvvəlki kimi gətirilməsinə zərərli deyil, əksinə, iqlim dəyişikliyinə qarşı mübarizədə maliyyələşdirmə məsələsinə diqqətdə saxlamaqla bərabər, bərpaolunan enerji mənbələrinin payını artırıla bilər, eləcə də bu sahədə özəl investisiya vasitəsilə “yaşıl” enerji potensialını açmaqda öhdəsində götürüb. Respublikamız,

eyni zamanda, 2030-cu ilə qədər sosial-iqtisadi inkişafa dair 5 milli prioritetdən birini “Təmiz ətraf mühit və yaşıl artım ölkəsi” kimi müəyyənləşdirib və bu istiqamətdə beynəlxalq tərəfdaşlarla əməkdaşlığa dair imzalanmış sənədlərdə ətraf mühit və iqlim məsələlərinə xüsusi yer verib.

“Qlobal maliyyə institutları bizim yaşamaq üçün əlverişli planet və yoxsulluqdan azad bir dünya yaratmaq niyyətimizlə bağlı artıq müsbət mesajlar verirlər və onlar iqlimlə bağlı öhdəliklərini konkret fəaliyyətlərlə gücləndirirlər”,- deyərək COP29-un prezidenti xatırladı. Nazir daha sonra iqlim maliyyəsinin daha geniş miqyasda əlverişli və genişmiqyaslı tədbirlərin görülməsini, keçmiş vaxtların yerinə vurğulayıb.

Qeyd edək ki, Azərbaycanın COP29-da sədrliyi ən mühüm mövzuya – iqlimin maliyyələşdirilməsinə həsr olunub. İtki və

Zərərlərin Ödənilməsi Beynəlxalq Fondunda sənaye güclərinin inkişaf etməkdə olan ölkələrə yardım göstərməsinə imkan yaratmaq üçün kompensasiya mexanizmi hazırlanıb. Bununla belə, həmin fond indiyədək cəmi 429 milyon ABŞ dolları toplayıb ki, bu da müəyyənləşdirilən ölkələrə dəyərli zərərən xeyli az olub. Buna görə də iqlim maliyyəsinin ədalətli bölüşdürülməsi ilə əlaqədar bütün ümidlər Bakıda keçiriləcək COP29-a yönəlib.

Bu günlərdə Seulda keçirilən konfransda da İtki və Zərərlərin Ödənilməsi Beynəlxalq Fondunun fəaliyyətinə toxunulub. Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin (BƏƏ) İqlim Dəyişikliyi və Ətraf Mühit Nazirliyinin nümayəndəsi Alanud əl-Həcər Bakıda keçiriləcək COP29-da iqlim dəyişikliyi ilə mübarizənin maliyyələşdirilməsi üçün aydın və ölçülə bəlin hədəfin müəyyənləşdirilməsinə ümid etdiyini bildirib.

Əl-Həcər, eyni zamanda, İtkilər və Zərərlər Fondunun təsdiqlənməsi ilə bağlı COP29 sədrliyinə müraciət etdiyini vurğulayaraq deyib: “İtkilər və zərərlərin maliyyələşdirilməsi üçün 792 milyon ABŞ dolları məbləğində vəsaitin ayrılması elan edilib ki, bunun da 100 milyon ABŞ dolları BƏƏ-nin payına düşür. Buna görə də mən dəyə bilərəm ki, ölkəm tədbirlər götürüb. Biz təkə danışırıq, həm də konkret addımlar atırıq”.

COP29-un baş danışıqçısı Yalçın Rəfiyevin sözlərinə əsasən, İqlim Maliyyəsi Fondu 1 milyard ABŞ dolları həcmində kapitallaşdırmaq məqsədi daşıyan ilkin fəndreyzinq mərhələsi başa çatdıqdan və 10 iştirakçı ölkə səhmdar kimi öhdəlik götürüldükdən sonra fəaliyyətə başlayacaq. Fond istiləşməni 1,5°C-yə qədər saxlamaq üçün gələcək nəsillə milli səviyyədə müəyyənləşdirilən tələblərin tələblərinə cavab verməklə dəstəyə ehtiyacı duyulan inkişaf etməkdə olan ölkələrə iqlim layihələrini hədəf alacaq.

Yeri gəlmişkən, bu inkişaf etməkdə olan ölkələrdə iqlim dəyişikliyinə qarşı fəsadlara qarşı daha çox həssaslıq nəzərə alınmalıdır. Bu məqsədlə 2009-cu ildə Danimarkada reallaşan COP15-də inkişaf etmiş ölkələr 2020-ci ilə qədər inkişaf etməkdə olan ölkələrə iqlim dəyişməli ilə bağlı problemlərin həlli məqsədilə hər il 100 milyard dollar məbləğində vəsait səfərbər etməyi öhdələrinə götürmüşdü. Hazırda isə qlobal olaraq, təxminən, 73 ictimai və ya qismən ictimai iqlim fondu mövcuddur. Bu gün onların fəaliyyəti effektiv şəkildə əlaqələndirilmir.

Çərçivə Konvensiyasının çərti altında olan vəsaitlər kifayət qədər kapitallaşdırılmayıb. Bu fondların 2020-ci ildə müxtəlif layihə və proqramlara, ümumilikdə, 3-4 milyard dollar ödədiyi bildirilib.

Bakı konfransı əməkdaşlarının geyim forması necə olacaq?

İqlim konfransı müddətində COP29 tədbirlərində fəaliyyət göstərəcək 10 min nəfərdən artıq əməkdaşın istifadə edəcəyi uniforma geyimləri ictimaiyyətə açıqlanıb.

Bu barədə COP29 Azərbaycan Əməliyyat Şirkətinin mətbuat ofisindən məlumat verilib. Bildirilib ki, iqlim konfransının korporativ rəng və üslubuna uyğun hazırlanmış bu geyim formaları sessiya çərçivəsində müvafiq əməliyyatların təşkilində və icrasında iştirak edəcək heyət üzvləri arasında bərabərliyi, komanda ruhunu və ekoloji məsuliyyəti vurğulamaq məqsədilə vahid siltədə işlənilib. İşçilərin rahatlığını və funksionallığını gerçəkləşdirmək üçün xüsusi dizaynlı uniforma dəstələrinə uzunqol

və qısaqol polo köynəklər, şalvarlar, kepkələr, hudi jiletlər, bel və çiyin çantaları daxil edilib. COP29 iqlim konfransının formatına uyğun olaraq uniforma komplekslərinə daxil olan elementlərdə dayanıqlılıq prinsipi əsas götürülüb. Bu elementlər ekoloji cəhətdən təmiz və təkrar emal edilə bilən materiallardan hazırlanıb ki, bu da COP29-un iqlim dəyişməli ilə mübarizə üzrə öhdəliyini əks etdirir.

İqlim konfransının gündəliyi açıqlanıb

Heydər Əliyev Mərkəzində media nümayəndələri üçün keçirilən “ESG Hesabatlarının Təfərrüatı və Təhlili” mövzusunda keçirilən seminar da COP29 Əməliyyat Şirkətinin koordinasiya şurasının üzvü Ayan Nəcəf noyabrın 11-i COP29-un açılış gününün, noyabrın 12-13-də isə İqlim Fəaliyyəti üzrə Dünya Liderlərinin Sammitinin keçiriləcəyini bildirib.

Onun sözlərinə görə, noyabrın 14-də Maliyyə, İnvestisiya və Ticarət Günü, noyabrın 15-də Enerji-Sülh, Yardım və Bər-

pa Günü, noyabrın 16-da Elm, Texnologiya və İnnovasiya-Rəqəmsallaşma Günü reallaşacaq. Noyabrın 17-də COP29-da heç bir tematik proqram nəzərdə tutulmayıb və istirahət günü olacaq.

Noyabrın 18-də İnsan kapitalı, Uşaqlar və Gənclər, Sağlamlıq, Təhsil Günü, 19-da Qida, Kənd təsərrüfatı və Su Günü, 20-də Urbanizasiya, Nəqliyyat, Turizm Günü, 21-də Təbiət və Biomüxtəliflik, Yerli xalqlar, Gender Bərabərliyi, Okeanlar və Sahil Zonaları Günü keçiriləcək. Noyabrın 22-də isə yekun müzakirələr aparılacaq.

İqlim konfransı çərçivəsində COP29 Miras parkı da salınacaq. 10 hektar ərazidə 10 min ədəd Pavloniya ağacı əkiləcək.

3 ildə ölkəmizdə 2,5 milyon ton karbon tullantısı azalacaq

Bu, 5,3 milyard kilovat-saat təmiz enerji istehsalı ilə mümkün olacaq

Energetika Nazirliyindən aldığımız məlumata əsasən, növbəti 3 il ərzində istismara verilməklə COP29-da 5,3 milyard kilovat-saat elektrik enerjisinin istehsalı nəticəsində 1,2 milyard kubmetr qazın sərbəstləşməsi və 2,5 milyon tona qədər emissiyaların azalması gözlənilir. Bu müddətdə, təxminən, 2,8 milyard dollar həcmində xarici və yerli investisiya hesabına 2 qiqavat civarında sənaye miqyaslı 8 günəş-külək elektrik stansiyasının inşası və şəbəkəyə qoşulması da ölkəmizin “yaşıl” enerji istehsalında davamlı ügürlər əldə edəcəyini deməyə əsas verir.

Məlumatda bildirilir ki, 2024-cü ilin iyun ayında Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin “Masdar” şirkəti ilə, təxminən, 1 milyard dollar məbləğində investisiya dəyərində və 1000 meqavat ümumi gücə malik üç stansiyanın – Neftçalanın Banko qəsəbəsində 315 meqavatlıq, Biləsuvarda 445 meqavatlıq günəş və Abşeron-Qaradağ rayonları ərazisində 240 meqavatlıq külək elektrik stansiyalarının təməli qoyulub. Eyni zamanda, “ACWA Power” şirkəti ilə 200 meqavatlıq Bataveya Enerji Saxlanma Sistemi və 200 meqavatlıq quruda külək enerjisi layihələri üzrə Çərçivə Müqaviləsi imzalanıb. Asiya İnkişaf Bankının dəstəyi ilə həyata keçirilən “Üzən günəş panelləri sisteminin inkişafına dair bilik mübadiləsi və texniki yardım” layihəsi çərçivəsində isə Böyükşor gölü üzərində ümumi gücü 100 kilovat və illik 160 min kilovat-saat olan elektrik enerjisi istehsalı imkanına malik ilk üzən günəş elektrik stansiyası istifadəyə verilib.

Respublikada bərpaolunan enerji mənbələrinin ilk hərrac prosesinə də start verilib. Belə ki, 100 meqavatlıq “Qobustan” və 240 meqavatlıq “Şəfəq” günəş elektrik stansiyaları layihəsi üzrə hərracın nəticəsinin iqlim konfransı çərçivəsində elan ediləcəyi nəzərdə tutulub. Yeri gəlmişkən, Dövlət Neft Şirkətinin vitse-prezidenti Əfqan İsayev “Vergi sistemi yeni inkişaf dövründə: davamlı iqtisadiyyat üçün strateji hədəflər” adlı forumda “Şəfəq” stansiyasının 2025-ci ilin sonuna-

dək tikiləcəyini bildirib. Onun sözlərinə görə, infrastrukturun layihəsinin Dövlət, Azərbaycan İnvestisiya şirkətləri və BP ilə birlikdə gerçəkləşdiriləcəyi planlaşdırılıb.

Vitse-prezident onu da qeyd etdi ki, “Şəfəq” stansiyası Səngəç terminalının enerji təminatını reallaşdıracaq və noticəyə də ildə 260-330 min ton həcmində karbon dioksid ekvivalentində emissiyaların azaldılmasına imkan yarandıracaq. Xatırladaq ki, ötün ilin sentyabrında Dövlət Neft, Azərbaycan İnvestisiya şirkətləri və BP arasında Qoşulma Sazişi imzalanıb.

Gələcək il istismara verilməklə 240 meqavatlıq “Xızı-Abşeron” Külək Elektrik Stansiyasının inşası ilə bağlı da davamlı işlər görülür. Abşeron rayonunun Pirəkəşkül və Xızı rayonunun Sitalçay kəndlərində quraşdırılacaq 40 ədəd külək turbininin komponentləri artıq əraziyə gətirilib. 6,5 meqavatlıq ilk turbin COP29 konfransına qədər istismara hazır olacaq.

Cəbrayılda 100 meqavatlıq, Füzulidə isə 160 meqavatlıq günəş elektrik stansiyalarının tikintisi layihələri üzrə tədbirlər davam etdirilir. Bütün bu işlər Azərbaycanın 2030-cu ilə kimi 30 faizlik hədəfi yerinə yetirə biləcəyi qənaətinə əminlik yaradır. Nəxçıvan Muxtar Respublikasında da 2030-cu ilədək 1200 meqavat gücündə günəş elektrik stansiyalarının reallaşdırılması üzrə “Baltech”, “Nobel Energy”, “A-Z Czech Engineering” və “TotalEnergies” şirkətləri ilə əməkdaşlıq edilir. Əlverişli günəş radiasiyasına və 5 min meqavat

həcmində bərpaolunan enerji potensialına malik qədim diyarlarda “yaşıl” enerji zonası uğurla inkişaf etdirilir.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında ümumi gücü 636 kilovat olan “Arximed” qurğusu, 300-dən çox fərdi yaşayış evində, ictimai və sosial binalarda ümumi gücü 2 min kilovattan çox olan günəş enerjisi sistemləri, günəş enerjisi əsaslı, enerji səmərəli işıq dirəkləri, “ağıllı” dayanacaqqlar, elektrikli dördmə montaqönləri quraşdırılıb. Bütün bu gerçəkləşdirilən layihələr azad edilmiş ərazilərin xalis sifir emissiyalı “yaşıl” enerji zonasına çevrilməsinə, bölgədə 2050-ci ilə karbon emissiyalarının 40 faiz azaldılması hədəfinə nail olunmasına hesablanıb.

Xatırladaq ki, bu gün hidroenerji potensialı yüksək olan Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə su elektrik stansiyaları bölgənin təmiz enerji təminatının əsas mənbəyidir. Bu regionların elektrik enerjisi tələbatı 100 faiz “yaşıl” enerji hesabına təmin edilir və tələbatdan artıq qalan həcm ölkə enerji sistemində ötürülür. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında indiyə kimi 270 meqavat gücündə 32 su elektrik stansiyası istismara verilib. Bu, il ərzində 600 milyon kilovat-saatdan çox “yaşıl” enerjinin istehsalı, 160 milyon kubmetrdən artıq təbii qaz qənaət edilməsi, atmosfərə atılan karbon qazı həcmində isə 330 min tondan çox azalma deməkdir.

Prezident İlham Əliyevin 2024-cü il 10 oktyabr tarixli sərəncamı ilə təsdiqləndiyi “Su ehtiyatlarından səmərəli istifadəyə dair Milli Strategiya”nın 2024-2027-ci illərdə həyata keçirilməsi üzrə Tədbirlər Planında Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə daha 28 su elektrik stansiyasının tikintisi nəzərdə tutulub. Onlardan ümumi gücü 37,5 meqavat olan 6 kiçik su elektrik stansiyasının hazırda tikintisi aparılır.

Bundan başqa, Həkəri və Tərtər çayları üzərində yerləşən 5 kiçik su elektrik stansiyasının bərpa edilərək istismara verilməsi ilə bağlı Türkiyənin “Demirören Yatırım Holding A.Ş.”, “Arges Enerji Team” və Azərbaycan İnvestisiya şirkətləri arasında dəfələrdən dekabrda imzalanmış müqaviləyə əsasən, Laçında kiçik su elektrik stansiyalarından birinin təməli qoyulub, digər stansiyalarla bağlı isə müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsinə başlanılıb.

İstiləşmə su qıtlığını sürətlə artırır

Bu böhran ölkəmizdə də ciddi çətinliklər yaradır

İqlim dəyişikliyi bir sıra mənfəətə səbəb olur. İlk növbədə, şirin su ehtiyatı gətirdikcə azalır, su nohurları və axmazlar quruyur. Ekoloji quraqlıqların artması məhsuldarlığa və ekosistmə mənfi təsir göstərir. Səhrələşmə gətirdikcə daha geniş əraziləri əhatə edir. Bu barədə ETN Coğrafiya İnstitutunun şöbə müdiri Mirnux İsmayilov deyir:

– Bu il ölkəmizdə ən isti hava iyul ayının 20-də müşahidə olunub. Həmin gün havanın maksimal temperaturu Hacıqabulda +43,4 dərəcəyə yüksəlib. Bakı və Abşeron yarımadasında ən isti hava avqustda qeydə alınıb, maksimal temperatur həmin ayın 5-də +39 dərəcə olub. Ölkə ərazisində son 10 ilin ən isti yayı 2018-ci ildə qeydə alınıb. O zaman havanın maksimal temperaturu Bakıda və Abşeron yarımadasında +44,5 dərəcə, bölgələrdən isə Culfa-da +45 dərəcə müşahidə edilib.

ran isə Ağsu, Girdiman və Göyçay çayları olub. Qarasu bataqlığının izafi suları isə Hacıqabul gölünü qidalandırdı. Qarasu su bataqlıq ekosisteminin qurudulmasından sonra Hacıqabul gölündə problemlər yaranıb. Gölü qurumaqdan qurtarmaq üçün kanal sularından istifadə edilib. Lakin son zamanlar iqlim dəyişikliyi və şirin suya tələbatın kəskin artması ilə gölün suyun axıdılması dayandırılıb. Nəticədə vaxtilə zəngin balıq ehtiyatları ilə seçilən və ətraf əraziyə iqlim yumşaldıcı təsir göstərən göl

Respublika ərazisinin 2 faizə yaxın hissəsini əhatə edən su hövzələri, əsasən də hidromorf ekosistemlər iqlim dəyişikliyinə kifayət qədər həssasdır. Belə ekosistemlərdə su–bataqlıq, çəmən–bataqlıq, çala–çəmən və axarsız göl kompleksləri aiddir. İqlim dəyişikliyi ilə əlaqədar acınacaqlı vəziyyət daha çox Hacıqabul və Açınohur göllərində nəzərə çarpır.

Ərid regionlarda suvarma suyunun tələbatının artması bu göl ekosistemlərinin qurumasına səbəb olub. Hacıqabul gölünün əsas təbii qidalanma mənbəyi vaxtilə Şirvan düzündə mövcud olmuş Qarasu su–bataqlıq ekosistemi olub. Bu bataqlıq vaxtilə qərbdən şərqə doğru 100 kilometrə qədər uzanıb. Kəçəri su qışlarının qışlaq yeri olan ərazi bataqlıq və su bitkiləri ilə birlikdə zəngin və məhsuldar ekosistem əmələ gətirib və regionda biomüxtəlifliyin əsas mənbəyi olub. Hətta elmi ədəbiyyatda burada çox qiymətli şanagüllü cəngəlliyinin də olduğu qeyd edilib.

Təmas depressiyasında yerləşən Qarasu su–bataqlıq ekosistemi qidalandı-

su ekosistemi quruyaraq məhv olub.

– *Xəzər dənizi səviyyəsinin aşağı düşməsi bu narahatlığa daha da artırır...*

– Son illər Xəzərin səviyyəsinin 2 metrə qədər aşağı düşməsi hidromorf ekosistemlərin geniş yayıldığı sahil boyu ərazilərdə bir sıra problemlər yaradır. Xüsusilə Kür deltasında Lənkəran rayonunun Nərimanabad qəsəbəsinə kimi, həmçinin Xaçmaz rayonunun Muxtadir yaşayış məntəqəsindən cənuba doğru geniş bir ərazidə hidromorf su bataqlıq ekosistemlər kontinental rejimə keçib və qamışıqlı mühitə uyğunlaşdı, canlıların kəskin azalmasına səbəb olub.

Bəli, iqlim dəyişikliyinə təbii ekosistemlərdə təsiri qaçılmaz həqiqətdir. Bu proseslər coğrafi təbəqənin mövcudluğu dövründə dəfələrlə müşahidə edilmiş və təbii ekosistemlərin strukturunda özünəməxsus izlər qoyub. Ümumiyyətlə, təbiətdə düzxətli inkişaf yoxdur. İnkişafın, dəyişmənin enişi varsa, yoxluğu da mövcuddur. Gözlənilən odur ki, gələcəkdə iqlim dəyişməsinə yeni tendensiyalar olacaq və eko-

sistemlər də buna uyğun inkişafını davam etdirəcək. Yeri gəlmişkən, qlobal istiləşməni minimuma endirmək səyləri uğurlu olsa belə, dəniz səviyyəsinin artması, okean istiliyinin və turşuluğunun yüksəlməsi kimi neqativ təsirlərin müəyyən hissəsi əsrlər boyu davam edəcək.

– *Abşeron iqtisadi rayonunun təbii içməli su mənbəyi yoxdur. Bunun nəticəsidir ki, əhalinin sıx məskunlaşdığı Bakıda içməli su ilə təminat məsələsi həmişə problem olub.*

– Bakı və ətraf qəsəbələr içməli su ilə bağlı problemlər yaşayır. Bu, alternativ mənbələr axtarışını gündəmə gətirir. Belə mənbələrdən biri yağış və tullantı suları ola bilər. Hazırda yağış sularının toplanması çox məhduddur. Buna səbəb kanalizasiya suları ilə yağış sularının eyni xətdə birləşməsidir. Nəticədə yağış sularından səmərəli istifadə edilmir, kanalizasiya sularına qarışaraq axıb gedir.

Ona görə də paytaxtın müxtəlif yerlərində içməli sudan həm də texniki su kimi yağışların suvarılmasında, maşınların yuyulmasında və digər məqsədlərdə istifadə edilir. Halbuki yağışların suvarılması üçün ən yaxşı yol yağış sularından istifadə etməkdir. Məsələn, yolların kənarında quraşdırılmış suötürücü qurğular vasitəsilə yağışları toplayaraq onları su anbarlarında saxlamaq olar. Magistral asfalt yolların kənarları ilə yağış sularını yığan drenlər çəkilmiş, işlək vəziyyətdə saxlanılmalıdır. Eyni zamanda, yağış suları üçün əyrinçə xətt çəkilməlidir. Hər bir binanın damına toplanan və su boruları ilə axan yağış sularını bu xətlərlə anbarlara yığmaq və saxlamaqla, həmin suyun hesabına yay aylarında yağışları suvarmaq olar. Həm də bəzi mənbələrdə su azalan zaman, yaxud qəza baş verəndə bu yığılan ehtiyatdan istifadə edilə bilər.

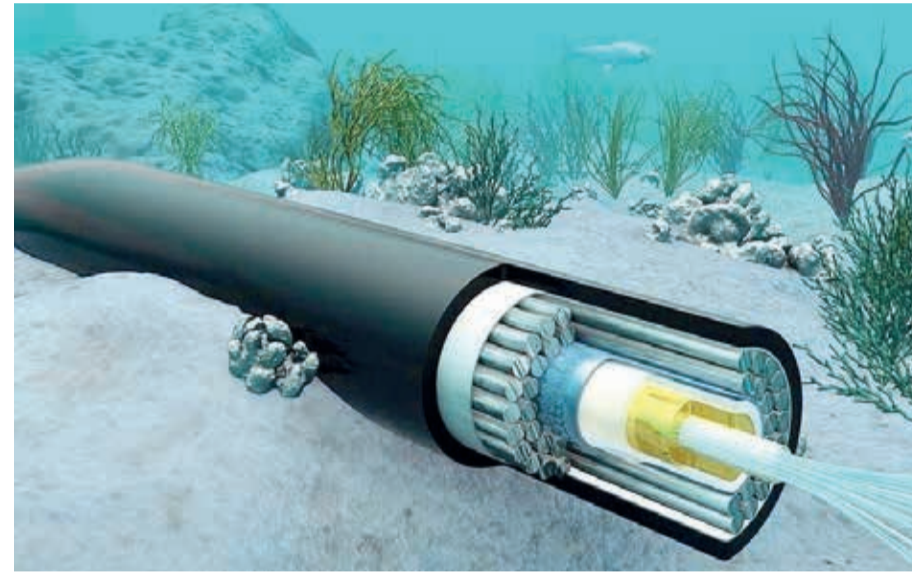
Artıq işğaldan azad edilmiş ərazilərdə aparılan bərpa–quruculuq layihələrində də bu mövzu nəzərə alınıb. Belə ki, həm tullantı, həm də yağış sularının təkrar istifadəsi müvafiq layihələrdə öz əksini tapıb. Bununla da içməli suya 30–40 faiz qənaət etmiş olar.

Sənaye müəssisələrində dövrüylə qapalı su sistemində keçməklə də içməli suya qənaət edilə bilər. Bakıdakı zavodlar və fabriklərin çoxu işləyən qurğularını soyutmaq üçün içməli sudan istifadə edir. Daha sonra həmin su kənara axıdılır. Buna görə də o sudan təkrar istifadə etmək mümkün olmur. Ancaq bütün sənaye müəssisələrində dövrüylə qapalı su sistemi tətbiq olunsa, o zaman işlədilmiş su soyudulduqdan sonra ondan təkrar istifadə etmək mümkün olar.

Müsaibəni apardı:
Pünhan ƏFƏNDİYEV
XQ

Ekologiya və təbii sərvətlər naziri, COP29-un müəyyən olunmuş prezidenti Muxtar Babayevin mediaya bildirdiyinə əsasən, Azərbaycan, Gürcüstan, Rumıniya, Macarıstan və Bolqarıstanın Avropaya ilk mərhələdə 4 qişavət “yaşıl” enerji ixrac edəcəyi layihənin texniki-iqtisadi əsaslandırılması ilin sonunadək yekunlaşdırılması planlaşdırılır. Layihənin texniki-iqtisadi əsaslandırmasının ilk hesabı COP29 çərçivəsində keçiriləcək “Xəzər–Qara dəniz–Avropa Yaşıl Enerji Dəhlizi üzrə Liderlər Samiti”ndə təqdim olunacağı nəzərdə tutulur.

COP29-da Qara dəniz–Xəzər–Avropa hidrogen marşrutu təqdim ediləcək

“Azərbaycan Respublikası, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstan Hökumətləri arasında yaşıl enerjinin inkişafı və ötürülməsi sahəsində strateji tərəfdaşlıq haqqında Saziş”in imzalandığı 2022-ci ilin dekabr ayında etibarən layihə üzrə Nazirlər/Rəhbər Komitənin 8 iclası keçirilib.

Nazirin sözlərinə görə, bu ilin sentyabrında qərarqahı Buxarestdə yerləşən Birgö Müəssisə yaradıldı. Dəhlizin reallaşdırılması ilə bağlı proseslərə gələn ildən başlanılması planlaşdırılır. Bərpaolunan enerji mənbələrinin artmaqda olan payını itqərasiya etmək üçün Avropaya güclü elektrik enerjisi interkonnektorları lazımdır. Bu, Avropanı həm rəqəmsal kommunikasiya, həm də enerji üçün Qara dənizin hər iki tərəfindən, həmçinin Xəzər dənizi regionu ilə bağlayacaq vacib layihədir. Azərbaycan başlanğıc nöqtəsi Mərkəzi Asiya olan yeni bir enerji dəhlizi təşəbbüsünün də vacib tərəfidir.

Hazırda “Xəzər–Qara dəniz–Avropa Yaşıl Enerji Dəhlizi”nin Mərkəzi Asiyaya qoşulması imkanı da müzakirə olunur. Bu isə dəhlizin Avropada təcizə təhlükə-

sizliyini gücləndirəcəyini, təmiz enerjiyə keçidi sürətləndirəcəyini, eyni zamanda, “Xəzər–Qara dəniz–Avropa”, “Azərbaycan–Türkiyə–Avropa” və “Azərbaycan–Mərkəzi Asiya–Avropa” “yaşıl” enerji dəhlizlərinin Avrasiya miqyaslı vahid “yaşıl” enerji platformasına çevrilməsinə dəməyə əsas verir.

Azərbaycanın liderlik etdiyi bu layihələrin unikalılığı ondan ibarətdir ki, həmin dəhlizlər bərpaolunan enerji sistemində istehsalat istehlak mərkəzlərini, regionları və qitələri əlaqələndirəcək, balanslaşmanı gerçəkləşdirəcək. Avropaya “yaşıl enerji”ni müxtəlif marşrutlarla Azərbaycan, Xəzər və Mərkəzi Asiya regionları kimi etibarlı enerji mənbələrindən ötürməklə strateji missiya yerinə yetirmiş olacaq.

Bu gün interkonnektorların şəbəkə dayanıqlılığının artırılmasında və regionlar arasında daha geniş bərpaolunan enerji integrasiyasının dəstəklənməsində mühüm rolü ilə bağlı qlobal səviyyədə olan çağırışları nəzərə alaraq ölkəmizin proaktiv addımlar atdığı bir daha aydın görünür.

“Yaşıl” biznes standartı

İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Antiinhisar və İstehlak Bazarına Nəzarət Dövlət Xidmətinin tabeliyində olan Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu “yaşıl” biznesin idarə edilməsi standartını təsdiqləyib.

Ölkədə korporativ “yaşıl” biznesin idarəedilməsi sistemləri üzrə yeni dövlət standartının tətbiqi müəssisə və təşkilatlarda “yaşıl” biznes modelinə keçidi asanlaşdıracaq, həmin qurumların qlobal bazarda daha rəqəbatqabiliyyətli olmasına geniş imkanlar yaradacaq.

Yeni dövlət standartı, eyni zamanda, özündə müəssisə və təşkilatların ətraf mühitə mənfi təsirlərini minimuma endirmək, resurslardan səmərəli istifadə etmək və ekoloji məsuliyyət xüsusiyyətlərini daşıyır.

Bundan əlavə, müvafiq standart təşkilatların idarəetmə sistemlərində “yaşıl” maliyyə idarəetməsi, dayanıqlı təcizə zənciri, ekoloji dayanıqlılıq və ekoloji in-

novasiyalar kimi əsas prinsiplərin tətbiqini stimullaşdıracaq.

İqlim konfransı və beynəlxalq diplomatiya

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasında “COP29 beynəlxalq münasibətlərin inkişafı prosesində” mövzusunda beynəlxalq elmi konfrans keçirilib.

Akademiyadan verilən məlumata görə, konfransda çıxış edən rektor akademiya üzvü Xəzərli Məmmədovun gün yeni çağırışların, xüsusilə iqlim dəyişikliklərinin qlobal xarakter aldığını bildirib. Azərbaycanın beynəlxalq itqiməliyyətə etibarlı və məsuliyyətli ölvü kimi iqlim dəyişmələrinin fəsadlarına qarşı mübarizəyə daim töhfə verdiyini vurğulayan akademik ölkəmizdə ətraf mühitin qorunması, yaşılıqların bərpası, artırılması, təbii ehtiyatlardan, o cümlədən su ehtiyatlarından, eləcə də bərpaolunan enerji mənbələrindən səmərəli istifadə imkanlarının genişləndirilməsi istiqamətində mühüm işlər görüldüyünü diqqətə çatdırıb.

U.Ələkbərov respublikamızda 2024-

cü ilin “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili” elan edilməsini ölkəmizdə ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində aparılan dövlət siyasətinin tərkib hissəsi olduğunu bildirərək dünyanın ən mötəbər tədbirlərindən biri olan COP29-un ölkəmizdə keçirilməsinin siyasəti və digər istiqamətlərlə yanaşı, Azərbaycanın iqtisadi və turizm cəhətdən də inkişafına töhfə verəcəyini əminliyini qeyd edib.

Elmi konfransda bildirilib ki, dünyada mühüm önəm daşıyan məsələlərin müzakirə edildiyi və həll yollarının axtarıldığı global platformalardan biri olan COP toplantılarının keçirildiyi bütün zamanlarda daim diqqət mərkəzində olub. Çünki bu tədbirlərdə beynəlxalq ələmi cid-

di düşündürən, narahat edən kəskin iqlim dəyişmələri, temperaturun qlobal səviyyədə artmasının doğurduğu ciddi fəsadlar, ekstremal hadisələr və təbii fəlakətlərin

nəticələri ətrafında geniş söhbətlər açılıb, insan sağlamlığı ilə əlaqədar problemlərin həlli yolları axtarılıb və bu istiqamətlərdə mühüm sənədlər imzalanıb.

Bakıda keçiriləcək COP29-un da bu baxımdan tarixi əhəmiyyət daşıyacağını vurğulayan çıxış edənlər ötən il Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Dubay şəhərində reallaşan COP28 tədbirində bir sıra inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr arasında müəyyən məsələlərlə bağlı yaranan fikir ayrılığının da Bakı toplantısında aradan qaldırılacağına, bununla bərabər iqlim dəyişikliyi, ənənəvi və alternativ enerji resurslarının gələcək istehsalı, habelə istehlakı ilə bağlı vacib qərarların qəbul edilməsi üçün əminliklərini vurğulayıblar.

Bibiheybət gəmi təmiri zavodu günəş enerjisi ilə işləyir

Bibiheybət gəmi təmiri zavodunda 512 kvadratmetr əraziyə hər biri 690 Vt olmaqla, 162 ədəd günəş paneli quraşdırılıb. Azərbaycan Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi QSC-nin məlumatına görə, sistem günəş panelləri, inverter, kabelləşmə, “SCADA” idarəetmə qurğusu və sayğacdan ibarət olmağı təmin edilib. Qeyd edilir ki, buradakı inverter qurğusuna 10 il, günəş panellərinə isə 25 il zəmanət verilib.

Hesablamalara görə, Abşeronda il ərzində 2200–2400 saat günəşli hava şəraiti olur. Buna görə də zavodda quraşdırılan sistem vasitəsilə il ərzində 240–260 MvT elektrik enerjisinin istehsalı təmin ediləcək.

Səhifəni hazırladı:
Vaqif BAYRAMOV
XQ

Maral Poladova – 75

Elmi jurnalistikamızın tanınmış nümayəndəsi

Azərbaycan Mətbuat Şurasında tədqiqatçı-jurnalist, AMEA Ədəbiyyat İnstitutunun elmi nəşrlərinin məsul katibi Maral Poladovanın anadan olmasının 75 illiyi münasibətilə keçirilən yubiley mərasimində peşəkar mediamızın tanınmış qadın nümayəndəsinin ölkəmizdə elmi nəşrlərində çoxillik səmərəli fəaliyyətinə geniş nəzər salındı.

MŞ sədri Rəşad Məcid yubilyar jurnalisti səmimi təbrik edərək onun zəngin və mənalı ömür yolundan söz açdı. O bildirdi ki, Maral xanımı jurnalistikaya hədsiz sevgi gətirib və yarım əsrdən çoxdur ki, bu sahədə yorulmadan çalışır. Keçid dövründə mediamızın yaşadığı çətinliklərə baxmayaraq, həmkarımız mətbuatdan uzaqlaşmayıb, müstəqillik dövrü jurnalistikamızın inkişafına öz töhfəsini verib. Bütün bunlar ona elmi-mədəni ictimaiyyətin və geniş oxucu dairəsinin dərin hörmətini qazandı.

Rəşad Məcid milli jurnalistikamızın inkişafında çoxillik səmərəli xidmətlərinə görə Maral Poladovaya MŞ-nin yubiley diplomunu təqdim etdi.

MŞ Ahi Jurnalistlər Məclisinin səd-

ri, "Xalq qəzeti"nin baş redaktor müavini Tahir Aydınovlu yubilyarına yaşlı nəsil həmkarlarının təbrik və ehtiramını çatdıraraq onun yaradıcılıq bioqrafiasını təqdim etdi.

Bildirildi ki, 1949-cu ildə Goranboy rayonunda anadan olmuş Maral Poladova 1966-cı ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra, o vaxtın əmək stajı tələbinə uyğun olaraq, rayonda çıxan "Mübariz" qəzeti redaksiyasında korrektor vəzifəsində çalışıb. 1968-ci ildə ali jurnalist təhsili almaq arzusunda qovuşmuş gənc qələm sahibi 1973-cü illərdə isə Bakı Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsini bitirib. İlk dövrdə AMEA Əlyazmalar Fondunda fəaliyyətə başlayan jurnalist taleyini birdəfəlik elmi publisistikağa bağlayıb.

"Elm və həyat" jurnalı ilə fəal əməkdaşlıq edən həmkarımız 1983-cü ildən son illərdə də burada müxbir, baş müxbir və məsul katib vəzifələrində çalışıb. O, eyni zamanda, "Elm və həyat" nəşriyyatında çapa hazırlanan onlarla kitabın redaktoru olub. Qocaman jurnalist hazırda peşəkar fəaliyyətini Ədəbiyyat İnstitutunun baş mütəxəssisi kimi davam etdirir, bu elm ocağının jurnallarının məsul katibidir. Maral Poladova 1984-cü ildən Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvüdür. O, "Qızıl qələm", "Həsən bəy Zərdabi" və digər yaradıcılıq mükafatlarına layiq görülüb.

Yubilyarları uzun illər birlikdə çalışan tanınmış jurnalist, AMEA Ədəbiyyat İnstitutunun baş mütəxəssisi Ülker Hüseynova, tələbə yoldaşlarından – Əməkdar dövlət qulluqçusu İsmayil Qurbanov, Əməkdar jurnalist Rəhim Hüseynzadə, AMEA-nın Folklor İnstitutunun şöbə müdiri Əli Şamil, jurnalist Əfruzxanım Fərzəliyeva, AMEA Ədəbiyyat İnstitutunun elmi katibi Aygün Bağrı, şöbə müdiri Təhə Talibova, ədəbiyyatşünas Mənzər Niyazlı, Ahi Jurnalistlər Məclisinin sədr müavini Əminə Yusifqızı, MŞ-nin əməkdaşı İlqar Tağıyev və digər çıxış edənlər Maral Poladovani həssas, səmimi insan, sadıq dost, yurdsevar ziyalı, kamill jurnalist kimi səciyyələndirdilər, ona möhkəm cansağlığı və yeni uğurlar arzularını.

Sonda Maral Poladova səmimi təbriklərə, verilən dəyərə, göstərilən ehtirama və xoş arzulara görə təşəkkürünü bildirdi.

T.RÜSTƏMLİ
XQ

Tərbiyəçi-müəllimlərin bilik-bacarıq sınağı

Oktyabrın 19-u və 20-də ölkə üzrə ilk dəfə məktəbəqədər təhsil müəssisələrində fəaliyyət göstərən pedaqoji heyətin diaqnostik qiymətləndirilməsi keçirilib. Əvvəllər məktəbəqədər təhsil müəssisələrində yerli icra hakimiyyəti orqanlarının tabeliyində olduğu üçün tərbiyəçi-müəllimlərin çoxu kollec məzunları və sadəcə, orta məktəbi bitirənlər idi. Onların az qismi bu sahənin mütəxəssisləri idi.

Nəticədə, körpələrin təcrübə bazası işçilərə etibar olunması, uşaqların incidilməsi, günlük normaların yerinə yetirilməsi kimi neqativ hallar çoxalmış, ictimai narazılığa çevrilmişdi. Nəhayət, 3 il əvvəl məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan pedaqoji heyət üçün təlimlər keçirildi. Bu günə qədər, təxminən, 10 min tərbiyəçi-müəllim və metodist təlimlərdə iştirak edib. Təlimlərin məqsədi pedaqoji heyəti məktəbəqədər təhsil və idarəetmədə olan yeni yanaşma və strategiyalarla tanış etməkdir. Bu yolla tərbiyəçi-müəllimlərin uşaqların sosial-psixoloji adaptasiyası ilə bağlı bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Burada heç bir inzibati tədbirdən söhbət getmir.

– Bu məqsədlə də ciddi hazırlıq işləri aparılır. Bağçalarda çalışan pedaqoji heyətin peşəkar inkişafı əsas hədəflərimizdir. 2022-ci ildən məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan pedaqoji heyət üçün təlimlər keçirilib. Bu günə qədər, təxminən, 10 min tərbiyəçi-müəllim və metodist təlimlərdə iştirak edib. Təlimlərin məqsədi pedaqoji heyəti məktəbəqədər təhsil və idarəetmədə olan yeni yanaşma və strategiyalarla tanış etməkdir. Bu yolla tərbiyəçi-müəllimlərin uşaqların sosial-psixoloji adaptasiyası ilə bağlı bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Burada heç bir inzibati tədbirdən söhbət getmir.

– Bu məqsədlə də ciddi hazırlıq işləri aparılır. Bağçalarda çalışan pedaqoji heyətin peşəkar inkişafı əsas hədəflərimizdir. 2022-ci ildən məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan pedaqoji heyət üçün təlimlər keçirilib. Bu günə qədər, təxminən, 10 min tərbiyəçi-müəllim və metodist təlimlərdə iştirak edib. Təlimlərin məqsədi pedaqoji heyəti məktəbəqədər təhsil və idarəetmədə olan yeni yanaşma və strategiyalarla tanış etməkdir. Bu yolla tərbiyəçi-müəllimlərin uşaqların sosial-psixoloji adaptasiyası ilə bağlı bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Burada heç bir inzibati tədbirdən söhbət getmir.

– Bu məqsədlə də ciddi hazırlıq işləri aparılır. Bağçalarda çalışan pedaqoji heyətin peşəkar inkişafı əsas hədəflərimizdir. 2022-ci ildən məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan pedaqoji heyət üçün təlimlər keçirilib. Bu günə qədər, təxminən, 10 min tərbiyəçi-müəllim və metodist təlimlərdə iştirak edib. Təlimlərin məqsədi pedaqoji heyəti məktəbəqədər təhsil və idarəetmədə olan yeni yanaşma və strategiyalarla tanış etməkdir. Bu yolla tərbiyəçi-müəllimlərin uşaqların sosial-psixoloji adaptasiyası ilə bağlı bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Burada heç bir inzibati tədbirdən söhbət getmir.

– Bu məqsədlə də ciddi hazırlıq işləri aparılır. Bağçalarda çalışan pedaqoji heyətin peşəkar inkişafı əsas hədəflərimizdir. 2022-ci ildən məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan pedaqoji heyət üçün təlimlər keçirilib. Bu günə qədər, təxminən, 10 min tərbiyəçi-müəllim və metodist təlimlərdə iştirak edib. Təlimlərin məqsədi pedaqoji heyəti məktəbəqədər təhsil və idarəetmədə olan yeni yanaşma və strategiyalarla tanış etməkdir. Bu yolla tərbiyəçi-müəllimlərin uşaqların sosial-psixoloji adaptasiyası ilə bağlı bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Burada heç bir inzibati tədbirdən söhbət getmir.

– Bu məqsədlə də ciddi hazırlıq işləri aparılır. Bağçalarda çalışan pedaqoji heyətin peşəkar inkişafı əsas hədəflərimizdir. 2022-ci ildən məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan pedaqoji heyət üçün təlimlər keçirilib. Bu günə qədər, təxminən, 10 min tərbiyəçi-müəllim və metodist təlimlərdə iştirak edib. Təlimlərin məqsədi pedaqoji heyəti məktəbəqədər təhsil və idarəetmədə olan yeni yanaşma və strategiyalarla tanış etməkdir. Bu yolla tərbiyəçi-müəllimlərin uşaqların sosial-psixoloji adaptasiyası ilə bağlı bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Burada heç bir inzibati tədbirdən söhbət getmir.

Nəticədə, körpələrin təcrübə bazası işçilərə etibar olunması, uşaqların incidilməsi, günlük normaların yerinə yetirilməsi kimi neqativ hallar çoxalmış, ictimai narazılığa çevrilmişdi. Nəhayət, 3 il əvvəl məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan pedaqoji heyət üçün təlimlər keçirildi. Bu günə qədər, təxminən, 10 min tərbiyəçi-müəllim və metodist təlimlərdə iştirak edib. Təlimlərin məqsədi pedaqoji heyəti məktəbəqədər təhsil və idarəetmədə olan yeni yanaşma və strategiyalarla tanış etməkdir. Bu yolla tərbiyəçi-müəllimlərin uşaqların sosial-psixoloji adaptasiyası ilə bağlı bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Burada heç bir inzibati tədbirdən söhbət getmir.

Nəticədə, körpələrin təcrübə bazası işçilərə etibar olunması, uşaqların incidilməsi, günlük normaların yerinə yetirilməsi kimi neqativ hallar çoxalmış, ictimai narazılığa çevrilmişdi. Nəhayət, 3 il əvvəl məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan pedaqoji heyət üçün təlimlər keçirildi. Bu günə qədər, təxminən, 10 min tərbiyəçi-müəllim və metodist təlimlərdə iştirak edib. Təlimlərin məqsədi pedaqoji heyəti məktəbəqədər təhsil və idarəetmədə olan yeni yanaşma və strategiyalarla tanış etməkdir. Bu yolla tərbiyəçi-müəllimlərin uşaqların sosial-psixoloji adaptasiyası ilə bağlı bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Burada heç bir inzibati tədbirdən söhbət getmir.

Nəticədə, körpələrin təcrübə bazası işçilərə etibar olunması, uşaqların incidilməsi, günlük normaların yerinə yetirilməsi kimi neqativ hallar çoxalmış, ictimai narazılığa çevrilmişdi. Nəhayət, 3 il əvvəl məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan pedaqoji heyət üçün təlimlər keçirildi. Bu günə qədər, təxminən, 10 min tərbiyəçi-müəllim və metodist təlimlərdə iştirak edib. Təlimlərin məqsədi pedaqoji heyəti məktəbəqədər təhsil və idarəetmədə olan yeni yanaşma və strategiyalarla tanış etməkdir. Bu yolla tərbiyəçi-müəllimlərin uşaqların sosial-psixoloji adaptasiyası ilə bağlı bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Burada heç bir inzibati tədbirdən söhbət getmir.

Nəticədə, körpələrin təcrübə bazası işçilərə etibar olunması, uşaqların incidilməsi, günlük normaların yerinə yetirilməsi kimi neqativ hallar çoxalmış, ictimai narazılığa çevrilmişdi. Nəhayət, 3 il əvvəl məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan pedaqoji heyət üçün təlimlər keçirildi. Bu günə qədər, təxminən, 10 min tərbiyəçi-müəllim və metodist təlimlərdə iştirak edib. Təlimlərin məqsədi pedaqoji heyəti məktəbəqədər təhsil və idarəetmədə olan yeni yanaşma və strategiyalarla tanış etməkdir. Bu yolla tərbiyəçi-müəllimlərin uşaqların sosial-psixoloji adaptasiyası ilə bağlı bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Burada heç bir inzibati tədbirdən söhbət getmir.

Nəticədə, körpələrin təcrübə bazası işçilərə etibar olunması, uşaqların incidilməsi, günlük normaların yerinə yetirilməsi kimi neqativ hallar çoxalmış, ictimai narazılığa çevrilmişdi. Nəhayət, 3 il əvvəl məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan pedaqoji heyət üçün təlimlər keçirildi. Bu günə qədər, təxminən, 10 min tərbiyəçi-müəllim və metodist təlimlərdə iştirak edib. Təlimlərin məqsədi pedaqoji heyəti məktəbəqədər təhsil və idarəetmədə olan yeni yanaşma və strategiyalarla tanış etməkdir. Bu yolla tərbiyəçi-müəllimlərin uşaqların sosial-psixoloji adaptasiyası ilə bağlı bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Burada heç bir inzibati tədbirdən söhbət getmir.

Nəticədə, körpələrin təcrübə bazası işçilərə etibar olunması, uşaqların incidilməsi, günlük normaların yerinə yetirilməsi kimi neqativ hallar çoxalmış, ictimai narazılığa çevrilmişdi. Nəhayət, 3 il əvvəl məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan pedaqoji heyət üçün təlimlər keçirildi. Bu günə qədər, təxminən, 10 min tərbiyəçi-müəllim və metodist təlimlərdə iştirak edib. Təlimlərin məqsədi pedaqoji heyəti məktəbəqədər təhsil və idarəetmədə olan yeni yanaşma və strategiyalarla tanış etməkdir. Bu yolla tərbiyəçi-müəllimlərin uşaqların sosial-psixoloji adaptasiyası ilə bağlı bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Burada heç bir inzibati tədbirdən söhbət getmir.

Nəticədə, körpələrin təcrübə bazası işçilərə etibar olunması, uşaqların incidilməsi, günlük normaların yerinə yetirilməsi kimi neqativ hallar çoxalmış, ictimai narazılığa çevrilmişdi. Nəhayət, 3 il əvvəl məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan pedaqoji heyət üçün təlimlər keçirildi. Bu günə qədər, təxminən, 10 min tərbiyəçi-müəllim və metodist təlimlərdə iştirak edib. Təlimlərin məqsədi pedaqoji heyəti məktəbəqədər təhsil və idarəetmədə olan yeni yanaşma və strategiyalarla tanış etməkdir. Bu yolla tərbiyəçi-müəllimlərin uşaqların sosial-psixoloji adaptasiyası ilə bağlı bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Burada heç bir inzibati tədbirdən söhbət getmir.

Nəticədə, körpələrin təcrübə bazası işçilərə etibar olunması, uşaqların incidilməsi, günlük normaların yerinə yetirilməsi kimi neqativ hallar çoxalmış, ictimai narazılığa çevrilmişdi. Nəhayət, 3 il əvvəl məktəbəqədər təhsil müəssisələrində çalışan pedaqoji heyət üçün təlimlər keçirildi. Bu günə qədər, təxminən, 10 min tərbiyəçi-müəllim və metodist təlimlərdə iştirak edib. Təlimlərin məqsədi pedaqoji heyəti məktəbəqədər təhsil və idarəetmədə olan yeni yanaşma və strategiyalarla tanış etməkdir. Bu yolla tərbiyəçi-müəllimlərin uşaqların sosial-psixoloji adaptasiyası ilə bağlı bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirirlər. Burada heç bir inzibati tədbirdən söhbət getmir.

Yeni filmlər

“Sarı gəlin” TDT mükafatı aldı

Qədim Türk mədəniyyətinin zəngin irsi olaraq gələcək nəsillərə ötürülməsi və bu irsin qorunub saxlanılması məqsədilə keçirilən IX Türk Dünayası Sənədli Film Festivalı uğurla başa çatıb.

Bir müddət öncə Azərbaycan Respublikası Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət dəstəyi Agentliyinin maliyyə yardımı ilə “Qərbi Azərbaycan: maddi və mədəni irsimiz” adlı layihə çərçivəsində çəkilən “Sarı gəlinin sorğusunda” filmi də festivalda tammetrajlı sənədli filmlər kateqoriyasında final mərhələsində iştirak üçün seçilmişdi.

Azərbaycan Kinematograflar İttifaqı tərəfindən 2023-cü ildə çəkilmiş filmin süjet xətti “Sarı gəlin” xalq mədəniyyətinin mənşəyi yönündə araşdırmaların, bu barədə xalq arasında yaranmış rəvayətlərin, əfsanələrin üzərində qurulsa da, əsas məqsəd əzəli torpaqlarımızdakı maddi-mədəni irsimizin təbliğidir. Filmdə Hikmət Babaoğlunun “Akdamardan Sarı gəlinədək” əsəri əsasında qurulmuş bədii səhnələrdə Qıpçaq qızının (Sarı gəlin) obrazını Aytac Zeynalova, Oğuz igidi (Sinan) obrazını isə İsmayıl Cəfərov canlandırır. Çəkilişləri Bakı, İsmayilli, Gədəbəy və Kəlbəcərdə aparılan filmin ssenari müəllifi Füzuli Sabiroğlu, quruluşçu rejissoru Mübariz NəgİYEV, quruluşçu operatoru Fahir

Səmədoğlu, prodüseri Əli İsa Cabbarovdur. Layihənin rəhbəri Azərbaycan Kinematograflar İttifaqının sədri, Xalq artisti Rasim Balayevdir.

Nəhayət, qəradsə ölkədən gözələnən sad xəbər alımb. “Türkiyə mədəniyyəti və Türkiyənin dünyaya baxışı” mövzusunda keçirilən festivalın mükafatlandırma mərasimində elan edilib ki, “Sarı gəlinin sorğusunda” Türk Dövlətləri Təşkilatı Modern İpək Yolu Turizm Kuşağının xüsusi mükafatına layiq görülmüşdür. Mükafat filmin rejissoru Mübariz NəgİYEVə təqdim olunub. Bu barədə danışımaq üçün filmin ssenari müəllifi Füzuli Sabiroğlu ilə əlaqə saxladığımız. O dedi:

– Əvvəlcə hədsiz dərəcədə sevindiyimi bildirmək deyim ki, başlıca ideyaya nail olmaq üçün etnoqrafiya və folklorlardan köməkçi vasitə kimi istifadə edilmiş film festivalı iştirakçılarında olduqca xoş təəssürat bağışlayıb. Əks halda ciddi münisflər onu fərqləndirməzdilər.

Qeyd edim ki, “Qərbi Azərbaycan: maddi və mədəni irsimiz” layihəsi 2 hissədən ibarətdir – sənədli filmə və “western-azerbaijan.az” saytının yaradılmasından. Bizim filmdə 1930-cu illərdə İrəvanda tarixi abidələrimizin dağıdılması, yeni şəhər yaratmaq adı altında şəhərin məhv edilməsi ilə bağlı kadrlar yer alıb. Filmin bədii səhnələrində aktyorlarımız Qıpçaq qızını və Oğuz igidi obrazlarını ustalıqla canlandırılıb. Filmdə, həmçinin vaxtilə Qərbi Azərbaycanda yaşamış və işləmiş, orada mövcud olmuş Azərbaycan ədəbi-mədəni mühitinə, o ərazilərin tarixinə yaxından bələd olan, bu istiqamətdə araşdırmalar aparan tədqiqatçılarının da fikirlərinə yer verilib. Eləcə də 1930-cu illərdə dair arxiv kadrlarından və Moskvadan əldə edilmiş materiallardan istifadə etmişik.

Sonda müsahibimiz bu istiqamətdə yaradıcılıq axtarışlarını davam etdirəcəklərini söylədi.

XQ

Gəncə kuklaçılarını Almatıda

II Almatı Beynəlxalq Kukla Teatrları Festivalı başlanıb. Budəfəki sənət bayramında Çin, Rusiya, Polşa, Çexiya, Bolqarıstan, Gürcüstan, Türkiyə, Özbəkistan və Qazaxıstanın ən yaxşı kukla teatrları kollektivləri ilə bərabər, Azərbaycan təmsilçiləri də iştirak edirlər.

Festivalı Qazaxıstan Dövlət Kukla Teatrı Almatı şəhər rəhbərliyinin dəstəyi ilə keçirir. Məqsəd səyriçilərə çağdaş kukla tamaşalarını təqdim etmək, beynəlxalq yaradıcılıq əlaqələrini gücləndirmək və bu sahədə yaradıcı ideyaları dəstəkləyəcək platforma yaratmaqdır.

Gəncə Dövlət Kukla Teatrının direktoru, Əməkdar artist Fərayıl Paşayev bildirib ki, festival çərçivəsində qeyri-adi kukla personajları ilə müxtəlif ab-havadada tamaşaların nümayişi maraqla qarşılanacağına şübhə yoxdur. Onun rəhbərlik etdiyi kollektiv qəradsə ölkədə Azərbaycan Xalq sənətçisi Rəsul Rzanın seyrinin motivləri əsasında səhnələşdirilmiş “Ana qaz” tamaşası ilə təmsil olunur. Birhissəli uşaq tamaşasının quruluş müəllifi və musiqi tərtibatçısı teatrının baş rejissoru Şamil Məmmədli, quruluşçu rəssamı Məhəmməd Hacıyevdir. Tamaşada əsas rolları Zülfüyyə Əliyeva, Şamil Məmmədli, Nahida Namazova, Səməd Xanəhmədov, Yeganə Məmmədova, Elmar Vəliyev, Nərimin Şərifova və Məhəmməd Hacıyev ifa edirlər. Beynəlxalq Kukla Teatrları Festivalı çər-

çivəsində maarifləndirici yaradıcılıq görümləri və ustad dərsləri də keçiriləcək.

XQ

Xalq Teatrları Festivalı

Bakı Şəhər Mədəniyyət Baş İdarəsinin təşkilatçılığı ilə dramaturq, şair və nasir Cəfər Cabbarlının anadan olmasının 125 illiyi münasibətilə Bakı Şəhər Xalq Teatrları Festivalı keçirilib.

Festival mədəniyyət müəssisələrində fəaliyyət göstərən xalq teatrlarının, eləcə də dram dərnəklərinin işinin daha da səmərəli təşkil, özəlliyat teatr kollektivlərinə gənc nəslin cəlb edilməsi, xalq teatrlarının və dərnəklərin fəaliyyətini dəvürün tələblərinə uyğun qurulması məqsədilə təşkil olunub.

Festivalda 20 xalq teatrları iştirak edib. İlk seçim müsabiqəsi oktyabrın 19-da Şa-

ğın qəsəbə Mədəniyyət Mərkəzində, oktyabrın 20-də isə Mərdəkan Mədəniyyət Sarayında reallaşdı.

Nümayiş olunan tamaşaların münisfləri heyətinin üzvləri Xalq artisti Həmidə Ömrəova, Əməkdar incəsənət xadimləri Əli Əmirli və Bəhram Osmanov tərəfindən rejissor işi, musiqi tərtibatı, bədii tərtibat, aktyor oyunu kriteriyaları üzrə dəyərləndirilən xalq teatrları mükafatlandırılıb.

Rizvan FİKRƏTOĞLU
XQ

Maraq dünyamız

İnsan necə dil açıb?

Səsdən sözə keçidin tarixçəsi

Hər doğulan uşaq dili yenidən kəşf edir. Heyrətədir faktıdır. Dilçi alimlər modern dillərin izlərini öncəki dillərdə tapırlar. Bu durum bizi tarixin dərin qatlarına aparıb çıxarır. Bu dəfə məqsədimiz insan oğlunun dili necə yaratdığına şahidlik etməkdir.

Dil, ən bəsit formada izah etsək, bilgi oldətmə vasitələrindən biridir. Jest və mikişlər, bədən dili, riyazi dil... Babil qülləsinin xatırlayın. Bu tikili insan qürurunun hədsizliyini və cəzasını özündə əks etdirir. Yer üzünün bütün insanları eyni dildə danışmış. Qüllə səmayə doğru ucaldıqca insan Tanrıya çatacağına zənn edirmiş. İnsanlıq cənnətin astanasındaymış. Tanrı insanı yer üzünə ona görə göndərmişdi ki, onlar qüllə ucaldıb göyə çıxsınlar. İnsan Tanrı taxtına çıxma bilmədi. Yaradılışın ziddinə olan bu addım mütləq cəzalandırılmalıydı.

Və qüllənin tikintisində iştirak edən insanların dilləri qəfilən dəyişir, heç kəs bir-birini başa düşmür. Beləcə, böyük plan pozulur. Adamlar səhəri tərk edib hərəsi bir tərəfə yol alır. Babil qülləsi dedikdə təməllənmiş işlər, uğursuz planlar yada düşür. Adəmi qadağan olunmuş meyvəni yediyi üçün cəzalandırılıb yer üzünə yollanan Yaradan bu dəfə də eyni dildə danışan insanları təbiətin qanununa zidd getdikləri üçün cəzalandırılmışdır.

Yeni dövr Avropa romanının yaradıcısı Fransua Rable "Qarqantua və Pantagruel" romanında Pantagruelin dilinə belə yazır: "Bu, doğru deyil ki, guya bizim təbiət tərəfindən verilmiş hansısa bir dilimiz var. Bütün dillər müxtəlif xalqların sərbəst və şərti yaradıcılığının mahiyyətidir. Dialektlər təsdiqləyir ki, sözlər özlüyündə heç bir mənə kəsb etmir, onlara hansı anlamı desən, vermək olar".

Yazıçı cəmi iki abzas sonra özünü təkbiz edir və əlavə edir ki, Neron zamanında Romaya bir acnəbi qonaq gəlir, onu teatra aparırlar. Təbii ki, qonaq latın dilini bilmirmiş, amma səhnədəki aktyorların işarələr və bədən hərəkətləri ilə nə ifadə etdiklərini başa düşürmüş. Xüsusilə bir komediant jestlərlə anlaşımağı elə gözəl bacarmış ki, sanki onun barmaqları danışmış.

Mimika və jestlər təbiətin insana bəxş etdiyi anlatma bacarığı deyilmi? Bu yerdə yazıçı Vəqif Nəsinin "Lalların əli danışır" şeiri yada düşür:

**Sahilsiz göy üzündə
çrpınan əllər görünür.
Nəçə lal dənizində
Əli boyda dillər görünür.
İlk insandan başlayan,
əsrlər xişlayan
sözün təməli danışır,
lalların əli danışır.**

Sözün təməli... Mahiyyət bu söz birləşməsinə gizlənir. İnsan dünyaya gəldiyi andan dil bilgisini mexanizmi işə düşür. İbtidai dövrdə insan səs və hərəkətlərlə danışmış. Sonra müəyyən çətinliklərlə qarşılaşıb və əyalara ad qoymağa başlayır. Beləcə, dil yaranır. S.R.Fişer dilin tarixini araşdırarkən nəslə kəşillən insan növlərini - homo habilis, homo erektus - tədqiqatə cəlb edir. Onların bir-birilə ünsiyyəti necə yaranıb? Alim belə düşünür ki, erektusun dilinin bizim anladığımız danışq tərzini olmasi çox zəif ehtimaldır.

Sözün embriyonik forması haqqında fərziyyələr, gümanlar əslər boyu baş alıb gedib, amma konkret bir nəticəyə gəlmək hələ ki, mümkün olmayıb. Fişerin əsəri bu istiqamətdə aparılan araşdırmalara təkən verən ipuçları ilə zəngindir. Danışmağa adam tapmayanda belə insan özylə, itlə, pişiklə, çiçəklərlə, quşlarla danışıb. Bu fasiləsiz ic və diş monoqqları dilin inkişafını şortləndirən amillərdir.

Qədim zamanlarda səyahətə çıxan səyyahlar dili olmayan heç bir qəbiləyə rast gəlmədidilər. Qədim insan şikayətlərini anlatmaq üçün dili icad edib. Universal qrammatika insan həyatının çətinlikləri ilə birlikdə yaranıb və tədricən formalaşmağa başlayıb.

Şərəfdə quşların dilini (Fəridəddin Əttar - "Məntiqüt-teyr"), meyvələrin dilini (Füzuli - "Səhbətül-əsmar") bilən şairlər yazıb-yaradıblar. Əlbəttə, onlar insanda olan xüsusiyyətləri alleqorik formada quşlara, meyvələrə proyeksiya ediblər. Amma hər halda, onların təbiətinə dərinlən bələd olublar. Nəsimi yazırdı:

**Hər kimsə Nəsimi sözünü
fəhm edə bilməz,
O, quş dilidir, anı Süleyman
bilir ancaq.**

O dövrdə hüruflərin özlərinə məxsus olan işarələr dili formalaşmışdı. Belə bir dilin yaranması onların təhlükəsizliyi üçün olduqca vacib idi və zərurətdən yaranmışdı. Sufi simvolikasını bilmədən Nəsimi şeirinin fəlsəfəsini anlamaq qeyri-mümkündür.

Hər bir yazıçı, şair dil vasitəsilə alternativ bir dünya yaradır, ruhsal aləmlə bir əlaqə qurur. Yazıçı həm də ədəbi dilin yaradıcılıq qüvvəsini artırandır, bəddii dil üçün yeni üfqlər açan söz ustasıdır. Sözün mona sərhədlərini genişləndirmək yazıçının dil qarşısında ən mühüm vəzifəsidir. Digər baxımdan, yazıçı da insandır və o da dünyaya gələndə heç bir dil bilmirdi. O da bütün insanlar kimi körpəlikdə instinktlərin köməkliyi ilə dil açdı. Dil homo sapiensin fəvqəladə qabiliyyətini əks etdirir. Bu, ata-anaların övlətlərinə öyrətdiyi bir şey deyil, məktəbdə də öyrədilməz. İnsan düşüncəsinin instinktiv təbiəti dili bir instinkt kimi görməyimizi çətinləşdirir.

Texniki inqilablar isə dilin qarşısında daha geniş imkanlar açdı. Kommunikasiya, qlobal dünya xalqlar arasındakı dil mübadiləsinə sürətləndirdi. Sözlər sərhədlər aşır, başqa dillərdə yuva qurur və o dilin tərkib hissəsinə çevrilir. Bu, tamamilə yeni bir paradigma diktə edir. Bu gün az qala, kompüterlər insan düşüncəsini əvəz etməyə can atır. Kompüterlərin şüurlu olub-olmaması, kainatımızın bir növ simulyasiya olub-olmaması, ağılın insanların unikal keyfiyyəti olub-olmaması və ya çərayın üzünə çəkilən kərə yağı kimi kainatın hər tərəfinə yayılıb-yayımadığı barədə müzakirələr yaranmağa başlayır.

Əksər filosoflar inanırlar ki, təcrübəimiz kəllə sümüyümüzə kildilənib və kənarda tamamilə fərqli bir reallığın etibar-söz bir təmsilçisidir. Bizə təlqin edilir ki, rəng, qoxu və səs yalnız başımızda olur. Bununla belə, nevroloqlar nə baş verdiyini görmək üçün beynimizin içərisinə baxdıqda, elektrik impulsların mübadilə edən və kimyəvi maddələr buraxan milyardlarla neyron tapırlar.

Beş il əvvəl, təsadüfi bir söhbətdə Tim Parks bu şərhli alt-üst edən radikal yeni şüur nəzəriyyəsi ilə qarşılaşdı. Bu fakt onu həmin maraqlı mövzu haqqında kəşflər axtarışına çıxardı.

O, kompleks metafizik mülahizələri və texniki laboratoriya təcrübələrini hamımızın başa düşə biləcəyimiz terminlərlə ifadə edir. Hər şeydən əvvəl, bizi məkanı, zamanı, rəngi, qoxuları, səsləri və hissələri tamamilə yeni bir şəkildə görməyə dəvət edir. Onun yazdıklarını oxuduqdan sonra bu düşüncələr insana daha real görünür. Təbii, bu proses dillərdə yeni sözlər əmələ gətirir və təbiətin dilini daha dərinlən öyrənmək imkanı yaradır.

Bəli, səsdən sözə keçid insanlığın inkişaf tarixini özündə əks etdirir. Hörmətli oxucu! Növbəti yazımızda bu haqda danışacağıq.

**Kənan HACI,
yazıçı-publisit**

Oktyabrın 20-də Moldova ölkənin Avropa İttifaqına inteqrasiyası üçün konstitusiyaya dəyişikliyə bağlı referendum və prezident seçkiləri keçirilib. Referendumda Moldova sakinlərinə belə bir suala cavab vermək təklif olunub: "Siz Moldova Respublikasının Avropa İttifaqına daxil olması üçün Konstitusiyaya dəyişiklik edilməsinin tərəfdarınızmı?"

Dünya səhər saatlarında yayılmış ilk natiçələr Avropa İttifaqına qoşulma tələblərinin daha az səs topladığını göstərirdi. Bu barədə Mərkəzi Seçki Komissiyasının saytında yayılmış məlumatda belə bir ifadə yer alırdı: tərəfdarlar əleyhdarlar arasında səs təxminən bərabərdir, yəni protokolların 98,11 faizinin hesablanmasından sonra Avrointeqrasiyaya "bəli" cavabı verənlərin 49,90, "yox" cavabı verənlərin isə 50,10 faiz səs topladığı bildirilir. Faktiki olaraq, belə nəticə çıxarmaq olardı ki, Moldova sakinləri ölkənin Avropa İtti-

yanı Moldovada referendumda müdaxilədə ittiham edib: "Rusiya Moldovanın seçkilərini və onun Avropaya inteqrasiyasını pozmaq üçün fəal işləyir. Son bir neçə ayda Moskva Moldovada prezident seçkilərinə təsir etmək üçün milyonlarla dollar öhdəliyi götürüb".

Amma rəsmi Moskva səsərin Avrointeqrasiya tərəfdarlarının xeyrinə artması anormal vəziyyət kimi qiymətləndirib. RF Prezidentinin mətbuat katibi Dmitri Peskov deyib: "Kreml Moldovanın hazırkı Prezidenti Maya Sanduya verilən səsərin

Moldovalılar prezident seçə bilmədilər

Avropa İttifaqına isə "hə" deyildi

faqna daxil olmasına "yox" deyib.

Moldova Mərkəzi Seçki Komissiyası bu nəticəni faktiki olaraq tanımış, həm prezident seçkilərini, həm də ölkənin gələcək Avrointeqrasiyasına dair referendumu etibarlı hesab etmişdi. Onun etibarlı sayılması üçün ən azı 33 faiz iştirak tələb olunurdu, amma bu rəqəm 51,57 faiz təşkil edirdi.

Amma natiçələr ölkədə, eləcə də dünyada birmənalı qarşılanmadı. "European Pravda"nın məlumatına görə, Prezident Maya Sandu seçki qərərgahında çıxışı zamanı bildirdi ki, seçkilərdə ciddi saxtakarlıq olub və hökumətə səsərin böyük miqyasda satın alınmasına dair sübutlar var: "Bizim bu cinayətkar qrupların 300.000 səs almağa hazır olduğuna dair aydın sübutlarımız var", bu, "görməmiş miqyasda saxtakarlıqdır". Onun sözlərinə görə, "azadlığa və demokratiyaya misli görünməmiş hücum" bir neçə ay davam edib və bunun arxasında "on milyonlarla avro, yalan və təbliğatla ölkəmizə hücum edən" cinayətkar dəstələr və xarici qüvvələr dayanıb.

ABŞ-nin milli təhlükəsizlik məsələləri üzrə sözçüsü Con Kirbi isə birbaşa Rusi-

yanın artmasına və bu ölkədəki səsvermənin natiçələrinə əsasən Avropaya inteqrasiyanın dəstəklənməsinə diqqət yetirib... Bu gün müşahidə etdiyimiz göstəricilər, onların dəyişmə dinamikası, əlbəttə ki, çoxlu suallar doğurur. Onun sözlərinə görə, bu, "izahı çətin olan artım tempidir".

Nəhayət, protokolların 100 faizinin emalından sonra Moldova MSK avrointeqrasiya tərəfdarlarının əleyhdarları üstələdiyini elan edib: lehinə 50,46, əleyhinə 49,54 faiz. Bununla da, moldovalıların səs çoxluğu ilə Avrointeqrasiyanı seçdikləri təsdiqlənib.

Həmin gün ölkədə referendumla yanaşı, prezident seçkiləri də keçirilib. MSK-nın son məlumatına görə, büləntlərin 100 faizinin hesablanmasıdan sonra Prezident Maya Sandu 42,40 faiz səs toplayıb. İkinci yeri 26,01 faiz səsə kəşmiş baş prokuror, Sosialist Partiyasının üzvi Aleksandr Stoyanoqlu qərarlaşmış. Birinci turda namizədlərdən heç biri 50 faizdən çox səs toplaya bilmədiyindən noyabrın 3-də seçkilərin ikinci turu keçiriləcək.

**Paşa ƏMİRCANOV
XQ**

Alimlərimiz Daşkənddə təhsil konfransında

Nizami Gəncəvi adına Daşkənd Dövlət Pedaqoji Universitetində "Müasir təhsil və mənəvi-əxlaqi tərbiyənin aktual problemləri: beynəlxalq təcrübə və innovasiya" mövzusunda beynəlxalq elmi-praktik konfrans keçirilib.

Universitetin prorektoru, professor Firuz İkraxanova qonaqları və iştirakçıları salamlayaraq konfransın önəmindən söz açdı.

Elmi məclisdə Azərbaycan, Fransa, Rusiya, Qazaxistan, Qırğızistan, Tacikistan alimləri, tədqiqatçılar, aspirantlar "Şərq və Qərb müfəkkirlərinin təlim və tərbiyə haqqında pedaqoji fikirləri", "Təhsil prosesini zamanı şagird və tələbələrdə mənəvi-əxlaqi keyfiyyətlərin formalaşması", "Beynəlxalq təhsil sistemi və mənəvi-əxlaqi tərbiyə təcrübələri", "Şagird və tələbələr mənəvi-əxlaqi keyfiyyətlərinin formalaşmasında ailə, cəmiyyət, təhsil müəssisələrinin rolu: problemlər və həlli yolları", "Təhsil islahatları və mənəvi-əxlaqi tərbiyəyə innovativ yanaşma" mövzularında çıxış ediblər.

Özəkəstandakı Heydər Əliyev adına

Mədəniyyət Mərkəzinin "Azərbaycan dilinin tədrisi və təbliği" layihəsi çərçivəsində Daşkənd Dövlət Şərqşünaslıq Universitetində Azərbaycan dili müəllimi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Mətanət Xudiyeva "Təhsil sahəsində əməkdaşlıq və perspektivlər" mövzusunda çıxış edib. O çalışdığı universitetin Azərbaycanın ali təhsil ocaqları ilə əməkdaşlıq qurmasının önəmindən də söz açdı.

Sonda konfrans iştirakçıları təhsil müəssisələrindəki təlim-tərbiyə üsulları, təhsil sisteminin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, düzgün pedaqoji təcrübələr barədə fikir mübadiləsi aparırlar.

**Qulu KƏNGƏRLİ,
XQ-nin Türkmənistan müxbiri**

Daşkənd

Lənkəranda Hərbi Prokurorluğun Sərhəd Xidməti ilə birgə görüşü

Ümummilli lider Heydər Əliyevin ilk dəfə hakimiyyətə gəlişinin 55-ci ildönümünü və ölkəmizdə 2024-cü ilin "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edilməsi haqqında Azərbaycan Prezidentinin 2023-cü il 25 dekabr tarixli sərəncamının icrası ilə əlaqədar Hərbi Prokurorluğun rəhbər vəzifəli şəxsləri və Dövlət Sərhəd Xidmətinin yüksək rütbəli hərbi qulluqçuları Lənkəran şəhərində səhər rəhbərliyinin iştirakı ilə birgə tədbir keçirib.

Azərbaycan Respublikası Hərbi prokurorunun böyük köməkçisi - mətbuat xidmətinin rəhbəri, baş ədliyyə müşaviri Firad Əliyev Baş prokuror Kamran Əliyevin və Hərbi prokuror Xanlar Vəliyevin təvsiyələrini şəxsi heyətə çatdırdı.

Sonra Firad Əliyev, Hərbi Prokurorlu-

ğun idarə rəisi, ədliyyə polkovniki Natiq Həsənov, Lənkəran hərbi prokuroru, ədliyyə polkovniki Elşən Əli-Məmmədov, polkovnik Əli Əliyev, polkovnik Anar Ağabəyov, polkovnik-leytenant Müsəddiq Əsədov və digər şəxslər çıxış ediblər. Onlar müstəqillik yolumuzu və fəravan istiqbalımızı nurlandıran Ulu öndər Heydər Əliyevin həyat və yaradıcılığında, xalqımız və dövlətimiz qarşısındakı müstəsna

xidmətlərindən, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə son 21 ildə ölkəmizdə görülən misilsiz işlərdən, qazanılan uğurlardan Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın dəstəyindən və xalqımızın müdrikliyindən söhbət açılıb.

Görüş hütucə-maarifləndirici çıxışlarla davam edib, suallar cavablandırılıb. Sonda ağaclar əkilib.

XQ

FETÖ terror təşkilatı başçısının ölüm xəbəri

Türkiyənin media qurumları oktyabrın 21-də "Paralel dövlət" - FETÖ terror təşkilatının başçısı Fətullah Güllənin ölüm xəbərini yayıb.

NTV, "CNN Türk" və "HaberGlobal" Güllənin əlatılarının nəzarətində olan informasiya resurslarına, habelə cinayətə qarşı təşkilat üzvlərinin sosial şəbəkələrdə dərc

edtikləri məlumatlara istinadla bildirib ki, 84 yaşlı FETÖ lideri bazar günü axşam ABŞ-də dünyasını dəyişib.

Cinayətə qarşı təşkilatın rəhbəri 1999-cu il

martın 21-də müalicə bəhanəsi ilə ABŞ-yə qaçıb və o vaxtdan Pensilvaniyada yaşayırdı. Son illərdə həkmlər Güllənə böyrək çatışmazlığı, şəkərli diabet və demensiya diaqnozu qoymuşdular.

Türkiyənin rəsmi strukturları hələlik bu məlumatı şərh etməyib.

İdman xəbərləri

Boksçularımız 4 mükafat qazanıblar

Azərbaycan milli Bolqarıstanın paytaxtı Sofiyada keçirilən 23 yaşadək boksçular arasında Avropa çempionatını 4 medalla başa vurub.

Azərbaycan Boks Federasiyasından verilən məlumata görə, yığmamız qitənin ən güclülərinin mübarizəsində 3 gümüş və 1 bürünc medal qazanıb.

Komandanın aktivinə gümüş medalları Murad Allahverdiyev (80 kq), Tural Sanyev (48 kq) və Nicat Hüseynov (51 kq) yazdırbilər. Marjona Savriyeva (50 kq) isə 3-cü yeri tutub.

Belarusda qızıl medal

Azərbaycan karateçisi Asiman Qurbanlı "Belarus Open" 2024-də uğurla çıxış edib.

Yarıda +84 kiloqram çəki dərəcəsində bütün rəqiblərindən üstün olan idmançımız qalib adını qazanıb.

Qeyd edək ki, karateçini şəxsi məşqçisi Seymur Xudavertdiyev yarışa hazırlayıb.

"Sağlam həyat" Goranboyda

Bölgələrdə keçirilən səyyar "Sağlam həyat" layihəsi çərçivəsində Gəncələr və İdman Nazirliyinin səyyar idman avtomobili Goranboyda olub.

Bu barədə nazirliyin mətbuat xidməti məlumat yayıb. Goranboy şəhəri, Heydər Əliyev Mərkəzinin qarşısında reallaşan "Sağlam həyat" tədbirində müxtəlif yaş qruplarında sakinlər idmanla məşğul olublar. İdman normativlərini yerinə yetirənlərə müvafiq sertifikatlar təqdim edilib.

Leyla QURBANOVA
XQ

Ötənlərdən-keçənlərdən

Bir kinomexanikimiz vardı. Adına "yetim Qüdrət" deyirdilər. Yay-qış başına tükləri tamamilə tökülmüş keçə bir papaq taxardı. Deyəsen, heç yatanda da başından çıxarmırdı. Çünki uşaqlar başına qapaz vuranda əməlli-başlı toz çıxardı. Qapazı da niyə vururdular? Ona görə ki, kinonu yaxşı göstərməyə, lenti tez-tez qıranda, "sapojnik, sapojnik" deməkdən uşaqlar artıq yorulanda, hündür bir stola çıxıb, kino göstərən Qüdrəti düşürərdilər və hərə bir qapaz vurardı. Qüdrət dartınıb aradan çıxmaq istəyəndə uşaqlar daha da qızırdılar. Nə yeməsen, turşulu aş...

"Davalı kino..."

Amma insafən, yetim Qüdrət yaxşı kino götürərdi kəndə. Afışanı da özü yazardı, bileti də özü satarı, lenti də özü fırladardı. Elə ki, Qüdrət afışanın altından "kopoludu yaman davalıdı" sözləri yazardı, bütün kənd cavanları tökülüşərdi kluba. Yəni "yalan deyən köpək oğludur, film müharibədən böhs edir". Yazdığı kimi də olurdu, müxtəlif döyüş səhnələri, düşmənin əzilməsi və sair görüntülər kənd cəhəllərinə ləzzət verərdi.

Bircə dəfə necə olmuşdusa, Qüdrətin "kopoludu yaman davalıdı" kinosu davasız çıxmışdı və buna görə tutub döymək istəyəndə, Qüdrət qaçıb yaxınlıqdakı meşədə gizlənmişdi. Bu, cəmi bircə dəfə olmuşdu və onda da Qüdrət yamanca qorxmışdı. Bir xeyli afışaya kinonun adından başqa bir şey yazmadı. Amma görəndə ki, kinoya gələnlərin sayı getdikcə azalır, başladı yenə köhnə üsulu ilə işləməyə. Bəzən də filmin adının altından "ağlamalıdı" sözünü yazardı. Kənddə gələn-qız qalmazdı.

Kəlağayısını çiyinə atıb dəstə-dəstə gələrdilər kluba və bir azdan hönkürtülərin səsinə çöldə dayanıb filmə o qədər də maraq göstərməyən oğlanlar tökülüşüb gələrdilər.

Ağlayanların arasında hər dəfə Qüdrətin anası Fatma arvad da olardı. Daha çox o ağlayardı. Əri Əsədulla müharibədən qayıtmamışdı. Qüdrətə elə buna görə də hamı "yetim Qüdrət" deyirdi. Amma kənddə bu qadına hamı hörmətə yanaşardı. Kişi kimi qadımıydı. Cavan yaşlarından dul qalsa da, Əsədullanın üçkürəli ölüm kağızını alsada, yənidən ailə qurmaq barədə fikirləşməmişdi.

Bir dəfə klubda baş verən hadisə sanki bütün kəndi silkələdi, bu ana-balaya münasibəti kökündən dəyişirdi...

Qüdrət yenə afışasını yapıdırmış və altından da "həm ağlamalı, həm də davalıdı" sözlərini yazmışdı. Kənd cavanları ilk dəfə idi ki, bu sözlərin ardından "əsl kino" sözlərini də oxumuşdular və sonra-

dan bilməmişdilər ki, bu, sənədli film imiş. Kəndə ilk dəfə sənədli film gəlmiş.

Yenə kənd camaatı arvadlı-uşaqlı kluba dolmuşdu. Fatma arvad qabaq cərgədəki oturacaqlardan birtəndə oturmuşdu. Yan-yörəsində də gələn-qız aylaşmışdı. Yenə kəlağaylarının ucu yaş silməyə hazırlanmışdı. Köhnə stolun üstündə bir stul da qoyub onun üstündə əyləşib lentin çarxını fırlatmağa ha-

zırlaşan Qüdrət bərkənd "işığı söndür" deyər kiməsə qışqırdı.

Film 416-cı Taqanroq diviziyanının ayrı-ayrı qəhrəmanlarına həsr olunmuşdu. Bir-bir onların törcümeyi-halı haqqında məlumat verilir, sonra da iştirak etdikləri döyüş səhnələri göstərilir, qəhrəmanlıqlarından diktör ağır səsə danışırdı.

Birdən nə baş verdisə, zal sanki sükuta qərç oldu. Diktör danışırdı: "Qarasaqqal kəndinin igid oğlu Əsədulla Məmmədov öz tankı ilə düz Berlinə kimi getdi, neçə-neçə düşmən texnikasını, canlı qüvvəsini məhv etdi. Lakin son anda faşistlərin gülləsinə tuş gəldi. O, son nəfəsinə kimi bu torpağın uğrunda vuruşdu. Son sözü isə "oğlum Qüdrət, anan Fatmanı sənə tapşırıram. Fatma, oğlumu da sənə etibar edirəm. Çalış ona yetim deməsinlər!".

Film elə belə də qurtardı. İşıqlar yandırılmışdı. Hamı dönüb yuxarıya, Qüdrətə baxırdı. Qüdrət isə ayaqlarını stoldan sallayıb sakitcə ağlayırdı. Keçə papağını ilk dəfə idi çıxarıb olanda tutmuşdu. Hərdən hönkürəndə papağı ağzına aparırdı... Hamı elə bil birdən ayıldı. Kiminsə əl çalmağı ilə bütün zalın əl çalmağı bir oldu. Qız-gəlinlər Fatma arvadı qucaqlamışdılar. Fatma arvad isə onları aralayıb əllərini Qüdrətə sarı uzatmışdı.

Ətrafdakı meşəlikdən kiminsə yanıqlı səsi gəlirdi:

*Bu dağlar, ulu dağlar,
Çəsməli sulu dağlar.
Burdada bir qərüb ölüb,
Göy kişnər, bulud ağlar.*

Hamlet QASIMOV,
XQ-nin bölgə müxbiri

Gəncə

Sağlamlıq

Keçəl olmaq istəmirsənsə...

Payızda saçların tökülməsi sürətlənir. Mütəxəssislərin fikrincə, saçların mütəmadi tökülməsinin səbəbləri çoxdür. Amma əsas səbəblərdən biri qeyri-sağlam qidalanma, orqanizmin immunitet qabiliyyətinin aşağı olması və vitamin çatışmazlığıdır.

Rusiyalı həkim-trixoloq Anna Potapenko saçı tökülənlərə qida rasionunu dəyişmək üçün tövsiyələr verir. Deyib ki, saç tökülməsi qanazlılığı, stres, ağır xəstəlik və müxtəlif infeksiyalara yoluxmaq səbəbindən baş verə bilər. Əlbəttə, müalicə üçün həkimə getmək lazımdır. Amma təbii vasitələrlə - saç soğanı suyu, istiot çəkmək, möhkəmləndirici maskalar qoymaqla tökülməsinin qarşısını almaq az da olsa mümkündür.

Pasiyent evdə təbii ki, qidasını dəyişməklə saç tökülməsinə qarşı addım atma bilər. Tüklərin möhkəmliyi üçün ən yaxşı qidalar B qrup vitaminlər, E vitamini, biotin, dəmir və yağ turşularıdır. Ona görə, rasiona həftəlik bəzi qidalar daxil edilməlidir. Bunlar yumurta, kəsmik, pendir, yoqurt ola bilər. Eyni zamanda, göbələk, mərci, paxla, müxtəlif göyərtilər, tərəvəzlər, meyvələrdən alma, manqo, kivi və portaqaldan istifadə edilməlidir. Qidaya, həmçinin yağlı balıq, toyuq və soyuq sızım yağlar əlavə olmalıdır. Bu tövsiyələr saç tökülməsinin qarşısını almaqda kömək edə bilər.

Z.HÜSEYNLİ
XQ

Hava

Bu gün də yağış, duman, külək

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin Milli Hidrometeorologiya Xidmətinin verdiyi məlumata əsasən, oktyabrın 22-də Bakıda və Abşeron yarımadasında bəzi yerlərdə aralıq yağış yağacağı gözlənilir. Yarımada bəzi yerlərdə leysan xarakterli olacağı, şimşək çaxacağı ehtimalı var. Gündüz tədricən kəsiləcək. Mülayim şimal-qərbi küləyi əsəcək, gecə və səhər aralıq güclənəcək. Gecə 9-11°, gündüz 13-15° isti olacaq.

Atmosfer təzyiqi 766 mm civə sütunundan 770 mm civə sütununa yüksələcək, nisbi rütubət gecə və gündüz 75-85 faiz olacaq. Azərbaycanın rayonlarında bəzi yerlərdə aralıq yağıntılı olacağı, şimşək çaxacağı gözlənilir. Ayrı-ayrı yerlərdə leysan xarakterli intensiv olacağı, dolu düşəcəyi, dağlıq ərazilərdə qar yağacağı ehtimalı var. Aralıq duman olacaq. Mülayim qərbi küləyi əsəcək. Havanın temperaturu gecə 6-10°, gündüz 13-17° isti, dağlarda gecə 3° şaxtadan 2°-dək isti gündüz 3-8° isti olacaq.

Q.QASIMOV
XQ

"Dəniz qoyunu"

Uzaqdan baxanda, sanki, yarpağa bənzəyən, yaxından baxdıqda isə qoyunu xatırladan bu canlı "sacoglossan" adlanan dəniz ilbizinin bir növüdür.

"Qarınayaqlı molyusklar" ailəsinə məxsus bu heyvan 1993-cü ildə Yaponiyanın Kuroshima adasının sahillərində, Filippin və İndoneziya adaları yaxınlığındakı sularda tapılıb. Dəniz qoyunları kaşf edildiyi gündən okean tədqiqatçıların və dalğıcıların da diqqətini çəkmişdir. Tropik iqlimlərdə yaşayan və "Yarpaq qoyunu" adlandırılan bu ilbizin ölçüsü 5-10 mm arasında dəyişir. Təxminən, 93 min növü məlumdur. Qara, muncuq kimi gözləri, qoyun qulaqlarına bənzəyən buyuzları və

bədəninin yuxarı səthində olan aloe vera bitkisinə bənzəyən çəhrayı, bənövşəyi və ya ağ rəngli yarpaqları onu digər dəniz canlılarından fərqləndirən xüsusiyyətlərindənndir. Əsas cəhəti isə bədənlərində yerləşən xloroplast hüceyrələri vasitəsilə bitkilərdə olduğu kimi, fotosintez prosesini icra edə bilməsidir. Bu da onların rahat qidalanması üçün əsas amil hesab olunur.

FİDAN
XQ

ELAN

"Gəncə-Universam" QSC-nin
AZ1001016752 Dövlət qeydiyyat nömrəsi

ilə qeydiyyat alınmış, hər birimin nominal dəyəri 2 manat olan, 92431 ədəd adı, adlı səhmləri dövriyyədən çıxarılır.

Ləğvətdə komissiyası

✓ "AZQUR-İNTER M" MMC-yə (VÖEN: 1701000621) məxsus Tikinti icarə tələb olunan bina və qurğuların tikinti-quraşdırma işləri fəaliyyətinə aid EL-16/2018 qeydiyyat nömrəli 10 aprel 2018-ci il tarixli lisenziya və EL-16/2018/1qeydiyyat nömrəli 10 aprel 2018-ci il tarixli lisenziya əlavəsi itdiyi üçün etibarsız sayılır.

✓ "Xalq qəzeti"nin 5 oktyabr 2024-cü il tarixli nömrəsində dərc edilmiş "Gənclik" İdman Sağlamlıq Mərkəzi İctimai Birliyinin (VÖEN 0700002471) ləğvi barədə elan təkrar dərc olunur. "Gənclik" İdman Sağlamlıq Mərkəzi İctimai Birliyi (VÖEN 0700002471) ləğv olunduğunu elan edir. Kreditorlar öz tələblərini 2 ay müddətində AZ6800, Naxçıvan Muxtar Respublikası, Şərur şəhəri, Nəvan küçəsi 6 nömrəli ünvana göndərə bilərlər.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN

Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin rektoru, professor Ceyran Mahmudova Ərtegin Salamzadəyə və Rəna Abdullayevaya əzizləri

AYAN ABDULLAYEVİN

vəfatından kədərli vəziyyətini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

BAŞ REDAKTOR

ƏFLATUN
AMAŞOV

TELEFONLAR:

Reklam və elanlar: 493-82-21

Qəbul şöbəsi: 493-24-75 Mühəsibathq: 498-85-29
Məsul katib: 493-61-02 E-mail: xalqqazeti@gmail.com
Texniki şöbə: 493-59-64 info@xalqqazeti.az

+994(51) 280-16-44

"Xalq qəzeti"nin kompüter mərkəzində yığılıb və səhifələnilib, "Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunub.

ÜNVANIMIZ:
AZ-1000, Bakı şəhəri, Bülbül prospekti, 30.
Şahadətnamə 022273

İNDEKS

0282

Növbətçi redaktor

TİRAJ

4002

Vaqif BAYRAMOV

SİFARİŞ

2375

QIYMƏTİ

60 qəpik

Çapa imzalanmışdır 00:00